

**Norturas
bærekraftsrapport 2022**

Mat på naturens premisses

Mat på Naturens Premisser

Husdyrhold i Norge har en lang og stolt historie. Da sau og geit, som de første husdyrene, kom til landet for 5-6000 år siden, spilte de en viktig rolle da jordbruket skulle etableres. De hjalp bonden med å rydde land ved å beite ned busker og småtrær hvor det senere kunne dyrkes.

Siden den gang, gjennom flere tusen år, har det husdyr-baserte landbruket skapt betydelige sosiale, økonomiske og miljømessige verdier i Norge. Melk, kjøtt og egg har bidratt med livsviktige næringsstoffer til befolkningen, lagt grunnlaget for økonomisk vekst og liv i by og bygd over hele landet, og beite har skapt et kulturlandskap hvor et rikt mangfold av planter og dyr har kunnet eksistere.

I dag har vi et jordbruk som er spesialtilpasset det kalde klimaet vi har her oppe i det karrige, fjellrike landet langt mot nord. Vi har blitt eksperter på å produsere god og næringsrik mat av høy kvalitet, basert på de naturgitte forutsetningene vi har for matproduksjon. Et jordbruk med mange små familieeide gårder spredt ut over hele landet, med høy ressursutnyttelse og friske dyr. Et jordbruk virkelig på naturens premisser.

Økt samfunnsdebatt

De senere årene har det vært mye diskusjon i samfunnet om hvor bærekraftig husdyrproduksjon egentlig er. Bekymringer knyttet til hvordan vi påvirker klima, folkehelse og dyrevelferd har vokst frem. Disse bekymringene tar vi på det høyeste alvor.

Samtidig mener vi at det er viktig å huske på den lange historien det norske jordbruket har, hvilken rolle vi har spilt for samfunnsutviklingen gjennom tusenvis av år, og de viktige verdiene jordbruket fortsetter å skape.

Vi ser nå en tendens til å redusere bærekraft til kun å omhandle klima. Det mener vi er bekymringsfullt. Et ensidig fokus på enkeltutfordringer medfører en risiko for at vi tar beslutninger for fremtiden som vil ha negativ innvirkning på andre områder, enten det er våre individuelle næringsbehov, landets matsikkerhet eller mangfoldet i naturen.

Vi vet også at dagens klimamodeller ikke tar i betraktning hvordan biologiske utslipp fra norske husdyr inngår i det naturlige karbonkretsløpet i naturen, og antallet storfe i Norge er halvert siden 1950 (fra rundt 1.5 millioner dyr til i overkant av 800.000 i dag), samtidig som samfunnets fossile utslipp har gått i været. Det er også betydelige kunnskapshull knyttet til landbrukets klimapositive rolle, gjennom for eksempel karbonfangst- og lagring. Derfor mener vi at det er viktig å være varsomme når vi legger en strategi for fremtidens norske jordbruk og matproduksjon.

Helhetsperspektiv på bærekraft

Og det er nettopp dette vi i Nortura har satt oss som mål å gjøre i vårt arbeid med bærekraft. Som en av Norges største matprodusenter er vårt samfunnsansvar å vurdere nøye hvilken påvirkning vi har på bærekraftig utvikling – positiv og negativ – på tvers av en rekke områder, enten det gjelder mennesker, dyr, miljø eller økonomi. Slik kan vi legge opp en strategi for fremtiden med kloke, veloverveide tiltak som sørger for at vi balanserer alle hensynene vi må ta i årene som kommer.

Derfor lanserte vi i mai 2022 vår aller første helhetlige strategi for bærekraft frem mot 2030. Strategien «Mat på Naturens Premisser» er utviklet basert på grundig analyse og dialog med et stort antall interessenter de siste årene, og den er i tråd med FNs 10 prinsipper for ansvarlig næringsliv og 17 mål for bærekraftig utvikling. Dette sikrer at strategien er basert på beste tilgjengelige kunnskap om bærekraftig landbruk og matproduksjon, og harmonerer med verdens og samfunnets målsettinger.

I denne rapporten redegjør vi for hvilke tiltak vi har gjennomført knyttet til de målene vi har satt i løpet av fjoråret, og hvilke resultater vi har levert. Vi forteller

åpent om hvordan vi tar tak i utfordringer knyttet til metanutslipp fra drøvtyggere eller hvilke systemer vi bygger opp for å sikre god helse og velferd for våre dyr. Vi beskriver vår innsats for å fase ut fossil energi fra våre fabrikker, redusere matsvinn, og arbeidet vi gjør for å skape gode, trygge, inkluderende arbeidsplasser på våre fabrikker. Ikke minst forteller vi om fokuset vi har på at norske bønders lønnsomhet må opp i årene som kommer, hvis vi i det hele tatt skal ha en nasjonal matproduksjon i fremtiden og et landbruk som produserer mat på bakgrunn av det norske ressursgrunnlaget.

Vi skal vise vei

Vi er tidlig i en reise mot et bærekraftig Nortura, men vi er stolte av hva vi har oppnådd på kort tid. I årene som kommer skal vi bygge en moderne, effektiv og smart industri, og ta i bruk ny teknologi gjennom verdikjeden som effektiviserer produksjonen, basert på fornybare energikilder. Vi skal bidra til forskning og kunnskapsut-

vikling som gir oss trygghet på den kursen vi peker ut, og vi skal løfte fokuset på innovasjon og produktutvikling for å sikre at vi utvikler nye produkter og varestømmer som vil appellere til fremtidens forbrukere. Vårt løfte til samfunnet er å ta på oss ledertrøya og vise vei mot et bærekraftig landbruk og matproduksjon her i Norge i årene som kommer.

Vi er stolte over å presentere Norturas bærekraftsrapport for 2022.

God leselyst!

Anne Marit Panengstuen
Konsernsjef
Nortura SA

Trine Hasvang Vaag
Styreleder
Nortura

Innhold

Leserveiledning

Bruk innholdsfortegnelsen til å navigere i pdf-en. Du kan trykke på de ulike kapitlene i innholdsfortegnelsen for å komme dit direkte. Trykk på Nortura logoen oppe i venstre hjørne for å komme tilbake til denne siden.

Bruk menyen på venstre side i resten av katalogen til å navigere deg rundt.

Innledning →

Forord	02
Høydepunkter	04
Om Nortura	05
Vår verdikjede	06

Om bærekraft i Nortura →

Om bærekraft	07
Resultatrapportering	09
Om denne rapporten	10
Organisering	10

Trygg og sunn mat →

Matsikkerhet	14
Mattrygghet	18
Folkehelse og ernæring	20

Mat på naturens premisser →

Klima	24
Naturmangfold og økosystemer	32

Et livskraftig landbruk →

Lønnsomhet for våre eiere	37
Lokal økonomisk vekst	40

Produsert på en ansvarlig måte →

Sirkulærøkonomi	42
Matsvinn	46
Avfall og avløpsvann	50
Plast og emballasje	52
Sporing og transparens	54

Omsorg for mennesker og dyr →

Arbeidsforhold og arbeidsrettigheter	57
Helse, miljø og sikkerhet	59
Likestilling og diskriminering	60
Dyrevelferd	61

I nært samarbeid med andre →

Partnerskap og samarbeid	68
Ansvarlig leverandørstyring	72
<hr/>	
Rapporteringsindeks	73
Referanser	88

Høydepunkter 2022

Ny bærekraftstrategi

20. mai lanserte vi vår første strategi for bærekraft, med Klima- og miljøminister, Espen Barth Eide, og over 100 deltagere fra sivilsamfunn, kunder og myndigheter tilstede.

Nortura på Arendalsuka

Kan kjøtt produseres bærekraftig? Det var spørsmålet Nortura stilte på Arendalsuka, der vi gjennom syv arrangementer belyste utfordringer og løsninger for fremtidens bærekraftige husdyrproduksjon i Norge.

[Les mer på side 70](#)

90 % norske råvarer i nytt PRIOR kyllingfôr

PRIOR erstatter importert soya med norske erter, åkerbønner og raps. Nytt fôr medfører 18 prosent redusert klimautslipp på selve fôret og åtte prosent på kyllingen. Det resulterte i 1100 tonn spart CO₂-utslipp i 2021. I 2023 øker vi antall kyllinger som får det nye fôret fra 2,5 til 6 millioner.

[Les mer på side 17](#)

Statsministeren på besøk på Bioco

I mars besøkte Nores statsminister Jonas Gahr-Støre Nortura og Felleskjøpets datterselskap Bioco, hvor vi omdanner restråstoff fra kylling til konsentrert protein.

[Les mer på side 45](#)

Nortura klatrer to nivåer i internasjonal dyrevelferdskåring

Målingen viser at norske matprodusenter er verdensledende når det kommer til dyrevelferd, og Nortura er eneste produsent av flere dyreslag som oppnår nest beste karakter.

[Les mer på side 65](#)

Tester metanhemmere på Mære

I samarbeid med Mære Landbrukshøgskole skal Nortura teste metanhemmeren 3NOP på norske okser. Prosjektet er finansiert av NorgesGruppens bærekraftsfond HANDLE.

[Les mer på side 71](#)

Live-stream fra kyllingshuset

Mange forbrukere ønsker mer informasjon om hvordan våre husdyr har det. Derfor gjennomførte Nortura, i samarbeid med Animalia, et pilotprosjekt med live-stream fra et av våre kyllinghus. Vi streamet gjennom et helt innsett, slik at de som ønsket kunne se hvordan kyllingene har det til enhver tid.

[Les mer på side 55](#)

Sammen om metanreduksjon

I august lanserte de tre bondeide samvirkerne, Nortura, TINE og Felleskjøpet, et samarbeid for å kutte utslipp av metan fra jordbruket. Tiltak konsentreres rundt to områder: Utvikling av fôrtilsetninger som reduserer metanproduksjon i kuas mager, og etablering av biogassanlegg for håndtering av metan fra kumøkk.

[Les mer på side 26](#)

Nortura inn i styret i UN Global Compact

I februar ble konserndirektør for strategi, rammevilkår og kommunikasjon, Kjell S. Rakkenes, valgt inn i styret i UN Global Compact Norge, Norges største nettverk av bedrifter som jobber med bærekraft.

[Les mer på side 69](#)

Fra plast til papp

Norske forbrukere vil ha bærekraftig emballasje, og derfor har Gildes største pøselansering i 2022, Pøsemakerens Beste, fått ny emballasje. Pølsene pakkes nå på et resirkulerbart pappbrett som gir en plastbesparelse på 65 %.

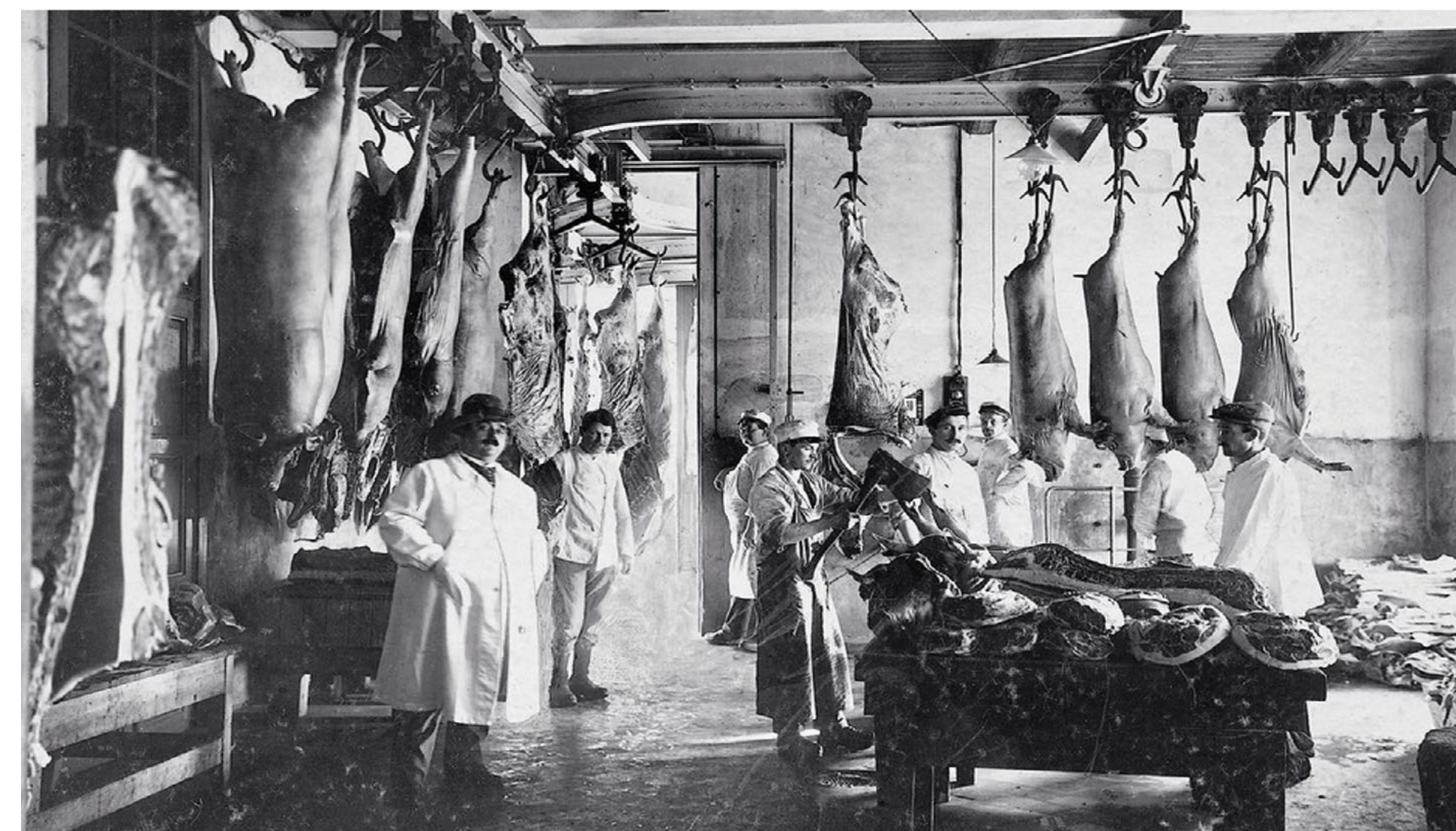
[Les mer på side 52](#)

Om Nortura

Nortura er bondens eget selskap og en av Norges største matprodusenter. Vi er et samvirke eid av rundt 17 000 norske bønder, og vi tar imot husdyr og egg fra gårder over hele landet.

Vårt formål er å legge til rette for matproduksjon i hele Norge, på en måte som sikrer selskapets konkurransekraft, styrker medlemmenes økonomi og bidrar til et livskraftig norsk landbruk. Produktene våre selges i dagligvarehandelen og til andre matprodusenter, serveringssteder og storkjøkken.

Som bonden selv er vi opptatt av at maten produseres med omtanke for neste generasjon, med basis i det norske arealgrunnlaget og på naturens premisser. Gjennom vår innsats innen forskning, utvikling, innovasjon og forbedringsaktiviteter gjennom hele verdikjeden, tar vi ansvar fra gård til gaffel.

Ett medlem, én stemme

Oppstarten av Fellesslakteriet på Løren i 1911 er starten på en historie om å stå samlet og lage et system som løftet alle opp. Dårlige markedsforhold for salg av slaktedyr, med varierende priser, bidro til et bredt ønske om å etablere eget slakteri. Ved at bøndene selv tok kontroll over

verdikjeden, kunne de sikre omsetning av kjøtt og egg til best mulig priser. Steg for steg jobbet bøndene seg inn i det norske markedet, med merkevarer basert på råvarer fra gårder i hele landet. Fortsatt er Norturas formål at medlemmene skal få best mulig økonomisk resultat av husdyrproduksjonen sin.

Innledning

Forord	02
Innhold	03
Høydepunkter 2022	04
<u>Om Nortura</u>	05
Vår verdikjede	06

Bærekraft i Nortura

Trygg og sunn mat

Mat på naturens premisser

Et livskraftig landbruk

Produsert på en ansvarlig måte

Omsorg for mennesker og dyr

I nært samarbeid med andre

Rapporteringsindeks

Referanser

22 083 MNOK*

i årlig omsetning

*for morselskap

243 648

tonn mat solgt

24

produksjonsanlegg

352 MNOK*

i EBITDA

*for konsern

17 000

norske bønder eier Nortura

4778

medarbeidere i Nortura

Gilde

Gilde er en ledende merkevare innenfor rødt kjøtt i Norge. Alle Gilde-produkter inneholder 100 prosent norsk kjøtt fra kvalitetssikrede gårdsbruk over hele landet. Gilde har vært et nasjonalt varemerke siden 1964 og har kjøttprodukter av svin, storfe og lam/sau, og dekker alle døgnetts måltider.

PRIOR

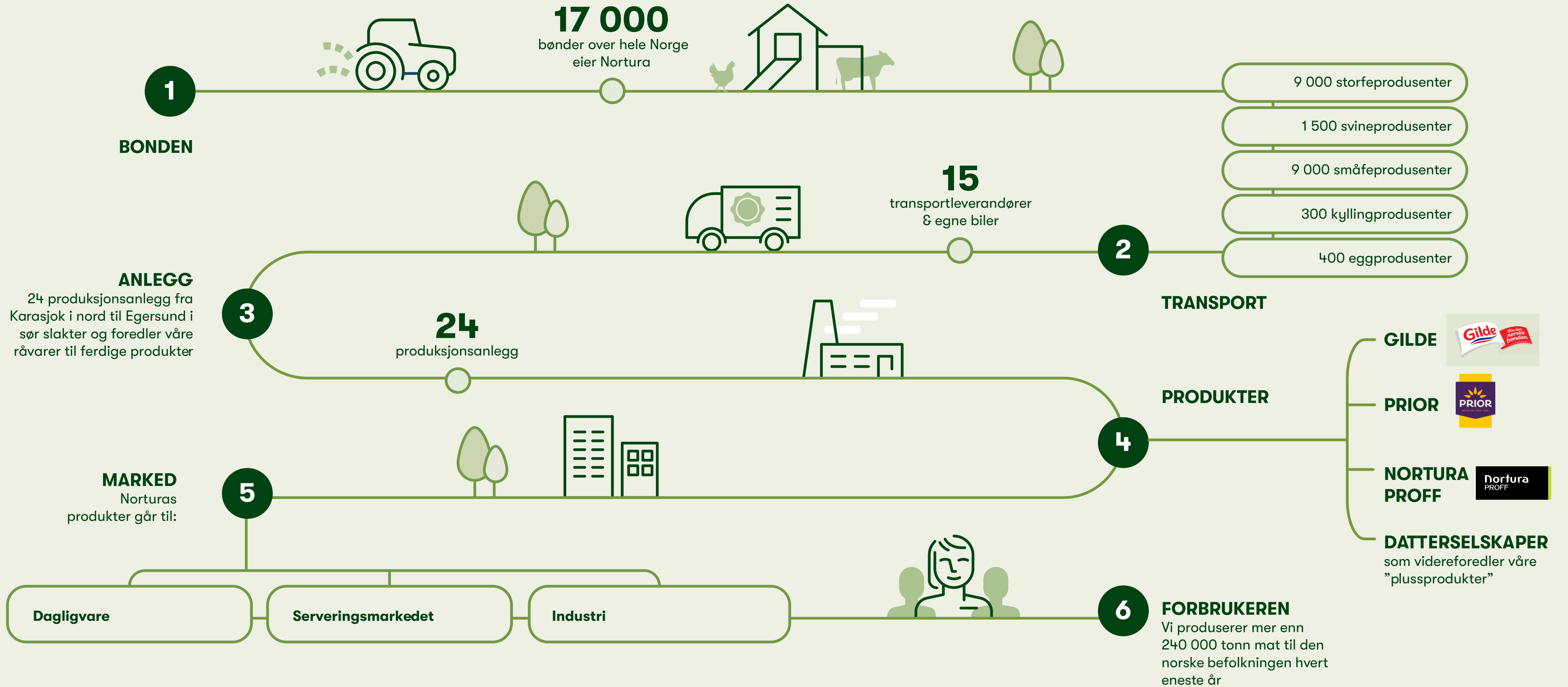
PRIOR er en av Norges mest kjente merkevarer, og nærmest synonymt med egg og hvitt kjøtt. PRIOR som merkevare ble etablert i 1977 og i dag tilbyr PRIOR en lang rekke produkter av kylling, kalkun og egg fra norske bønder. PRIOR tilbyr sunn og trygg mat som gir gode matopplevelser.

PROFF & Industri

PROFF og Industrisalg har ansvar for kunder i serverings- og industrimarkedet, samt nye salgskanaler. PROFF er vårt senter for matglede og kulinariske opplevelser. Industrisalg skal levere råvarer av ypperste kvalitet til sine kunder.

Vår verdikjede

Innledning

Bærekraft i Nortura

Om bærekraft	07
Resultatrapportering	09
Om denne rapporten	10
Organiseringen	10

Trygg og sunn mat

Mat på naturens premisser

Et livskraftig landbruk

Produsert på en ansvarlig måte

Omsorg for mennesker og dyr

I nært samarbeid med andre

Rapporteringsindeks

Referanser

Om bærekraft i Nortura

Nortura skal produsere mat på naturens premisser og med utgangspunkt i norsk klima og geografi. Bærekraft for oss innebærer at maten vi produserer må produseres slik at jorder, gårder og anlegg kan overlates til neste generasjon i bedre stand enn når vi overtok dem. På denne måten kan vi fortsette å produsere god og trygg mat av høy kvalitet for den norske befolkningen i generasjoner som kommer.

Mat på naturens premisser innebærer at:

- Vi bidrar til en sikker matforsyning i Norge, et sunt og næringsrikt kosthold
- Vi produserer med best mulig klimaavtrykk fra gård til gaffel
- Vi bidrar til å styrke naturmangfoldet
- Vi forbedrer hele tiden helse og velferden for våre dyr
- Vi bidrar til et livskraftig jordbruk, økonomisk vekst og rettferdig fordeling, arbeidsplasser og positive ringvirkninger i hele Norge

Nortura deltar i UN Global Compact og har forpliktet seg til å integrere ti prinsipper innenfor menneskerettigheter, arbeidsforhold, miljø og anti-korrupsjon i vår forretningsvirksomhet. Vår strategi for bærekraft er basert på FNs 17 bærekraftsmål.

Innledning

Bærekraft i Nortura

Om bærekraft	07
Resultatrapportering	09
Om denne rapporten	10
Organiseringen	10

Trygg og sunn mat

Mat på naturens premisser

Et livskraftig landbruk

Produsert på en ansvarlig måte

Omsorg for mennesker og dyr

I nært samarbeid med andre

Rapporteringsindeks

Referanser

Bærekraft i Nortura langs seks dimensjoner

Norturas vesentlighetsanalyse er basert på en bred konsultasjon med våre interessenter fra landbruket, myndigheter, academia, kunder og sivilsamfunn gjennom hele 2021, samt analyser av forskningsrapporter knyttet til norsk landbruks påvirkning på omgivelsene. Vi har gruppert våre vesentlig aspekter i seks dimensjoner som danner rammen for vårt arbeid med bærekraft frem mot 2030.

Trygg og sunn mat

Matsikkerhet
Mattrygghet
Folkehelse og ernæring

Mat på naturens premisser

Klima
Naturmangfold og økosystemer

Et livskraftig landbruk

Lønnsomhet for våre eiere
Lokal økonomisk vekst

Produsert på en ansvarlig måte

Sirkulærøkonomi
Matsvinn
Avfall og avløpsvann
Plast og emballasje
Spring og transparens

Omsorg for mennesker og dyr

Arbeidsforhold og arbeidsrettigheter
Helse, miljø og sikkerhet
Likestilling og diskriminering
Dyrevelferd

I nært samarbeid med andre

Partnerskap og Samarbeid
Ansvarlig leverandørstyring

Resultatrapportering kjerneindikatorer

Tema	Aspekt	Indikatorer for kvantitative bærekrafts mål	Mål 2030	2022	2021	
Innledning						
Bærekraft i Nortura						
Om bærekraft					07	
Resultatrapportering					09	
Om denne rapporten					10	
Organiseringen					10	
Trygg og sunn mat						
Trygg og sunn mat	Mattrygghet	Antall tilbakekalling av produkter	0	3	4	
		Prosent av anlegg med karakteren A og AA i BRC sertifiseringen for mattrygghet	100 %	86 %	95 %	
		Prosent av anlegg med gjennomført årlige beredskaps- og sporingsøvelser	100 %	100 %	100 %	
	Folkehelse og ernæring	Andel produktkategorier i tråd med veiledende saltlister fra Helsedirektoratet	13/13	7/13	-	
		Prosentandel av salgsvolumet for Norturas egne merkevarer som er nøkkelhullsmerket	30 %	22 %	21 %	
		Prosentandel av Norturas kommunikasjon på sunnere produkter	60 %	44 %	-	
Mat på naturens premisser	Klima	Prosent GHG-utslipp reduksjon fra transport (sammenlignet med 2016-tall)	80 %	13 %	13 %	
		Andel fossil energi brukt i våre fabrikker	0 %	25 %	25 %	
Et livskraftig landbruk	Lønnsomhet for våre eiere	Utbetaling for bøndernes husdyr (i milliarder norske kroner)	-	11,2	9,6	
	Lokal økonomist vekst	Penger brukt til innkjøp av norske varer og tjenester (i milliarder norske kroner)	-	4,2	3,4	
Produsert på en ansvarlig måte	Matsvinn	Prosent reduksjon matsvinn akkumulert fra referanse år fra egne anlegg (sammenlignet med 2017-tall)	80 %	52 %	41 %	
		Prosentandel av total mat produsert som ble til matsvinn (sammenlignet med 2017-tall)	0,22 %	0,54 %	0,65 %	
Omsorg for mennesker og dyr	Produsert på en ansvarlig måte	Prosentandel restavfall av total mengde avfall på Norturas anlegg	25 %	58 %	58 %	
		Prosentandel avfall til deponi	0 %	18,6 %	18,8 %	
Prosent reduksjon av vannforbruk per tonn mat produsert (sammenlignet med 2020-tall)		30 %	0,58 %	(+)0,3 %		
Prosentandel emballasje som inneholder resirkulert eller fornybare råvarer		-	72 %	66 %		
Rapporteringsindeks	Plast og emballasje	Prosentandel av resirkulert plast av total plast emballasje	-	16 %	15 %	
Referanser	Omsorg for mennesker og dyr	Arbeidsforhold og arbeidsrettigheter	Prosent av ansatte med faste- og heltidsstillinger	-	80,5 %	80,6 %
		HMS	Antall personskader og ulykker i virksomheten vår	0	228	289
		Likestilling og diskriminering	Prosent kvinner i ledende stillinger	50 %	34 %	33 %
		Dyrevelferd	Prosent av våre anlegg med karakteren A i Etisk Regnskap	100 %	36 %	27 %

I 2022 har vi kartlagt kvantitative indikatorer og planlegger for å sette konkrete mål for alle våre vesentlige aspekter i løpet av 2023.

Om denne rapporten

Norturas bærekraftsrapport for 2022 beskriver resultater oppnådd i regnskapsåret fra 1. januar 2022 til 31. desember 2022 knyttet opp mot aspektene og målene i bærekraftstrategien. Vår interessent- og vesentlighetsanalyse fra 2021 ligger til grunn for valg av vesentlige aspekter.

Rapporten er utarbeidet basert på standarden Global Reporting Initiative («with reference»), og utgjør utgangspunktet for Norturas årlige Communication on Progress til UN Global Compact. For rapportering på klimautslipp benytter vi GHG-protokollen. På enkelte aspekter er ikke GRI dekkende. Derfor benytter vi oss av Sustainability Accounting Standards Board (SASB) for rapportering på mattrygghet, og Business Benchmark on Farm Animal Welfare (BBFAW) for rapportering på dyrevelferd. For rapportering på folkehelse og ernæring finnes i dag ingen rapporteringsstandard, og vi har utarbeidet egne resultatindikatorer.

I år har vi innført et trafikklyssystem for å vise hvor langt har kommet på veien til å nå målene våre.

 lave sjanser for å nå målet innen 2030

 risiko at vi når ikke målet innen 2030

 vi er på vei til å nå målet innen 2030

Vi ønsker dine tilbakemeldinger og forbedringsforslag velkommen!

Send dine kommentarer til baerekraft@nortura.no

Scope og avgrensning

Føreløpig har vi kun data for å rapportere på egne produksjonsanlegg på de fleste områder. Vi har stort fokus på å utvide rapportering i årene som kommer og vi skal integrere primær produksjon blant annet gjennom lansering av Landbrukets klimakalkulator. Vi vil også gradvis innlemme Norturas datterselskaper i vår rapportering fra og med 2023 rapporteringen. Tall rapportert i denne rapporten handler bare om Nortura morselskap uten datterselskaper.

Feilrapporterte data

Som følge av etableringen av en systematisk rapportering basert på GRI, har vi funnet at vi på enkelte områder har inkonsistent rapportering av data i tidligere år. Vi har markert disse tydelig i årets rapport der hvor datagrunnlaget er endret.

Verifisering

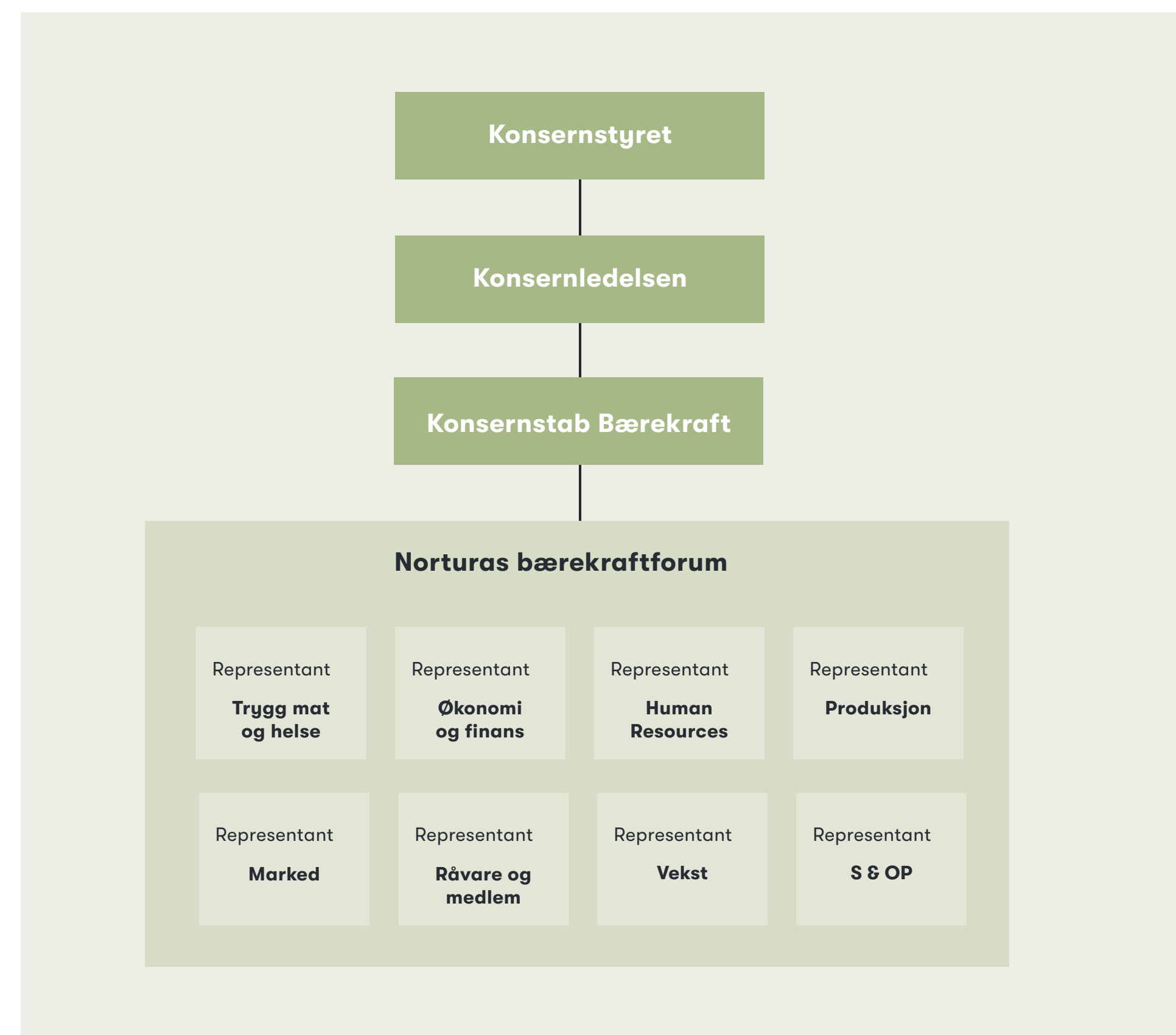
2022-rapporten er ikke eksternt verifisert. Dette planlegger vi å gjøre i 2024-rapporten.

Organiseringen av vårt arbeid

Konsernstyret er overordnet eier av Norturas påvirkning på bærekraft, og ansvarlig for å sette retning for arbeidet og evaluere resultater fra tiltak knyttet til strategien. Konsernledelsen implementerer konsernstyrets strategi og vedtak, og gjennomfører risikoanalyser for å avdekke hvordan vår påvirkning kan ha innvirkning på vår lønnsomhet på kort og lang sikt. Bærekraft er

integret i vår forretningsmodell og organisasjon, og hvert mål i strategien er tildelt en funksjon i konsernledelsen, som har tildelt operativt ansvar til en funksjon i sitt forretningsområde.

For å sikre helhetlig og effektivt arbeid, og god koordinering på tvers av virksomheten, har vi etablert et bærekraftforum bestående av representanter for ledergruppene i de ulike forretningsområdene. Forumet møtes regelmessig for å monitorere og evaluere selskapets tiltak og resultater knyttet opp mot bærekraftstrategien.

Innledning

Bærekraft i Nortura

Om bærekraft	07
Resultatrapportering	09
<u>Om denne rapporten</u>	10
<u>Organiseringen</u>	10

Trygg og sunn mat

Mat på naturens premisser

Et livskraftig landbruk

Produsert på en ansvarlig måte

Omsorg for mennesker og dyr

I nært samarbeid med andre

Rapporteringsindeks

Referanser

Bærekraft er integrert i hele vår forretning

Innledning

Bærekraft i Nortura

Om bærekraft	07
Resultatrapportering	09
Om denne rapporten	10
Organiseringen	10

Trygg og sunn mat

Mat på naturens premisser

Et livskraftig landbruk

Produsert på en ansvarlig måte

Omsorg for mennesker og dyr

I nært samarbeid med andre

Rapporteringsindeks

Referanser

STRATEGI

I Norturas konsernstrategi er bærekraft definert som en av våre tre hovedstolper for fremtiden, og i 2022 lanserte vi vår strategi for bærekraft mot 2030.

INNOVASJON

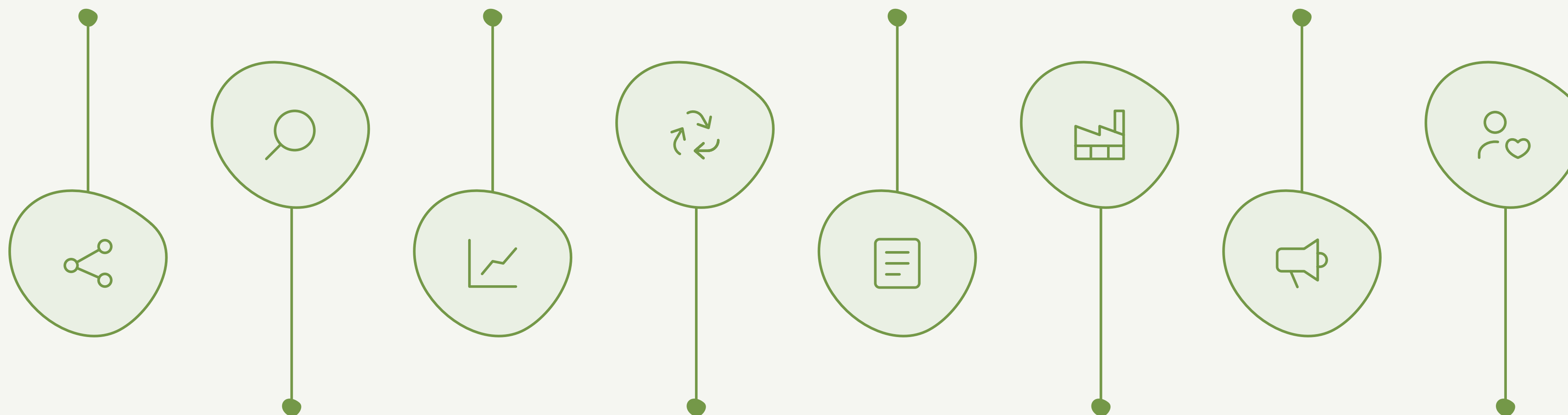
I Nortura Vekst utvikler vi nye forretningsmuligheter som kan være spire til fremtidig vekst og lønnsomhet for selskapet.

INNKJØP

Alle våre leverandører må signere vår «Code of Conduct» som setter krav til overholdelse av menneskerettigheter, arbeidstakerrettigheter, dyrevelferd og miljø.

MARKEDSFØRING OG KOMMUNIKASJON

Kunnskap og tillit om våre merkevarer, produkter og produksjon er viktig. Vi har signert Grønnvaskingsplakaten og baserer vår kommunikasjon på prinsipper om ærlighet og transparens.

FORSKNING

God kunnskap om hvordan Nortura påvirker natur og mennesker er kritisk, og vi er involvert i totalt 34 forskningsprosjekter hvorav åtte er eid og ledet av Nortura.

PRODUKTUTVIKLING

Nortura investerer årlig betydelige ressurser i utviklingen nye produkter som utnytter hele dyret, med sunne ingredienser basert på norske innsatsfaktorer, pakket inn i ny materialgjenvinnbar emballasje.

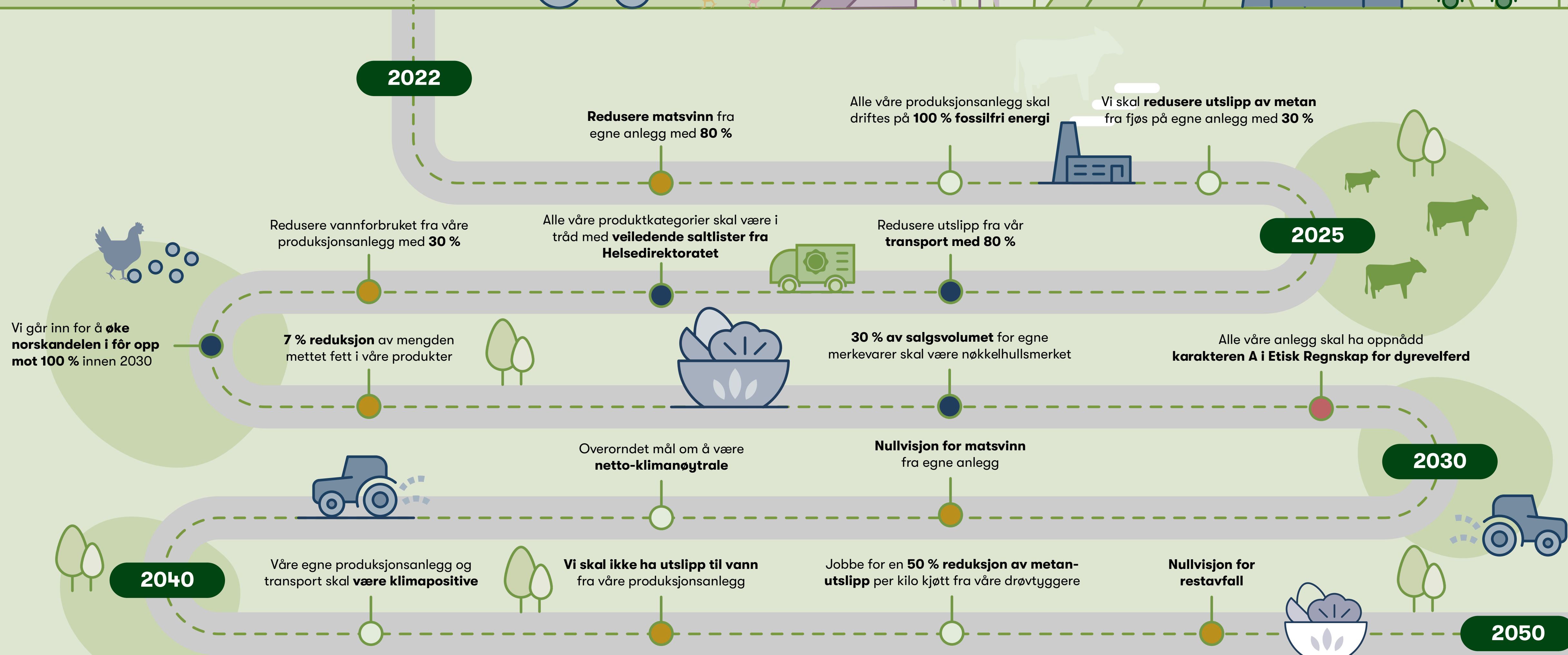
PRODUKSJON

Gjennom store investeringer i teknologi og nye produksjonsmetoder forbedrer vi ressurseffektivitet, og reduserer energiforbruk og utslipp ved våre 24 produksjonsanlegg over hele landet.

FORBRUKERSERVICE

Å være tilgjengelig for forbrukere er viktig for å skape tillit og derfor er vårt forbrukersenter tilgjengelig i alle kanaler for å ta imot dine henvendelser.

Veien mot 2050

Trygg og sunn mat

Nortura skal bidra til et balansert, sunt og næringsrikt kosthold for den norske befolkningen.

Produktene våre kommer fra norske gårder og friske dyr som har det bra. Våre bønder produserer mat med utgangspunkt i fellesskapsverdier og landets naturgitte forutsetninger. Vi mener at mat produsert på solidariske samvirkeprinsipper er en forutsetning for sikker matforsyning, trygg og sunn mat fra generasjonsbasert og bærekraftig matsystem, fra små familieeide gårder i hele Norge.

- **Matsikkerhet**
- **Mattrygghet**
- **Folkehelse og ernæring**

Innledning

Bærekraft i Nortura

Trygg og sunn mat

Matsikkerhet	14
Mattrygghet	18
Folkehelse og ernæring	20

Mat på naturens premisser

Et livskraftig landbruk

Produsert på en ansvarlig måte

Omsorg for mennesker og dyr

I nært samarbeid med andre

Rapporteringsindeks

Referanser

Matsikkerhet

Hvorfor er det viktig

Her i landet har vi tatt tilgangen på mat som en selvfølge, i hvert fall i nyere tid. De siste årene har vi derimot opplevd at klimaendringer har ødelagt avlinger, en global pandemi har stengt landegrensene – og nå en krig på det europeiske kontinentet. Dette har vært en kraftig vekker for den vestlige verden, og vi har for alvor blitt klar over hvor viktig det er at en land kan produsere sin egen mat.

Midt oppi dette står vi overfor en global matvarekrise. For å møte fremtidens behov må matproduksjonen globalt øke med 70 prosent innen 2050¹. Samtidig trues landbruksproduktiviteten i store deler av verden av klimaforandringer, havnivåstigning, vannmangel, tørke og flommer. Nesten en fjerdedel av verdens jordsmonn er utarmet, pollinerende insekter dør ut, og globale fiskebestander er nær kollaps på grunn av overfiske og forurensning.

Norge må produsere mer mat

Forsyningsberedskap topper plutselig den politiske agendaen. For å sikre at vi har nok mat i Norge i fremtiden, har regjeringen stadfestet at vi skal produsere så mye som mulig av maten vi trenger til egen befolkning på egne ressurser².

Samtidig har Norge lavere selvforsyningsgrad enn de fleste andre land, helt nede på 46 prosent. Regner man med import av kraftfôrråvarer er den enda lavere. Det betyr at mindre enn halvparten av vårt daglige kaloriinntak kommer fra norskprodusert mat. Når det kommer til animalske matvarer (kjøtt, egg og melkeprodukter), er vi derimot langt på vei selvforsynte (over 90 prosent).

Å basere halvparten av matforsyningen på import er en risikabel beredskapsstrategi. Fremover må vi bygge en mer robust nasjonal matproduksjon og øke selvforsyningsgraden. Avhengigheten til andre land, som vil trenge maten til egen befolkning, må reduseres. Sikker matforsyning forutsetter at vi styrker infrastrukturen i jordbruket og den nasjonale matvareindustrien: Et nasjonalt nettverk av

familieeide gårder, slakterier og konkurransedyktig foredlingsindustri er grunnsteinen i den nasjonale matforsyningsstrategien.

Våre naturgitte forutsetninger

I Norge har vi et klima og en topografi som gjør at forutsetningene for matproduksjon skiller seg ut, selv fra våre naboland (se figur). Kun tre prosent av landarealet her i landet er dyrket, og av dette er kun ca. 1/3 egnet til å produsere mat til mennesker (korn og grønnsaker). Resten egner

seg til å dyrke gras som må gjennom en drøvtyggermage, før den kan bli til mat til oss mennesker³.

Skal vi være selvforsynte med mat her i landet, er det viktig at vi tar utgangspunkt i de naturgitte forutsetningene vi har for landbruk, og utnytter hele landet. Med 45 prosent landareal som egner seg til beite, innebærer dette at husdyrhold har en sentral plass i et bærekraftig norsk kosthold i fremtiden.

Dyrket mark

Sammenlignet med mange andre land har Norge veldig lite dyrket mark

Kilde: Dyrkbar jord og nydyrking, kompensasjon - Nibio

NORGE
3 %

dyrket mark

TYSKLAND
47,7 %

dyrket mark

DANMARK
62,0 %

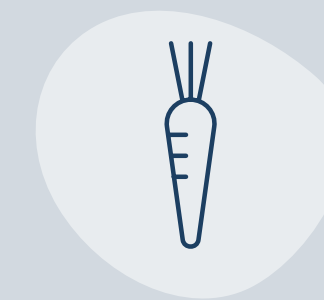
dyrket mark

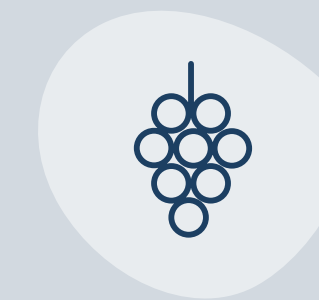
Visste du at...

den totale selvforsyningsgraden av mat i Norge 2021 er:

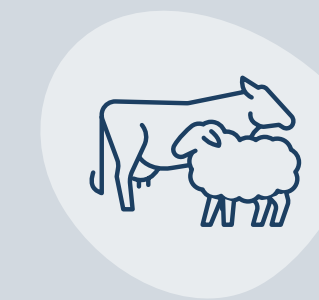
46 %

Grønnsaker
50 %

Frukt og bær
5 %

Animalske matvarer
90 %

Kilde: Kjøttets tilstand 2022, fra Animalia

Les mer om hvordan vi jobber med matsikkerhet her

Innledning

Bærekraft i Nortura

Trygg og sunn mat

Matsikkerhet	14
Mattrygghet	18
Folkehelse og ernæring	20

Mat på naturens premisser

Et livskraftig landbruk

Produsert på en ansvarlig måte

Omsorg for mennesker og dyr

I nært samarbeid med andre

Rapporteringsindeks

Referanser

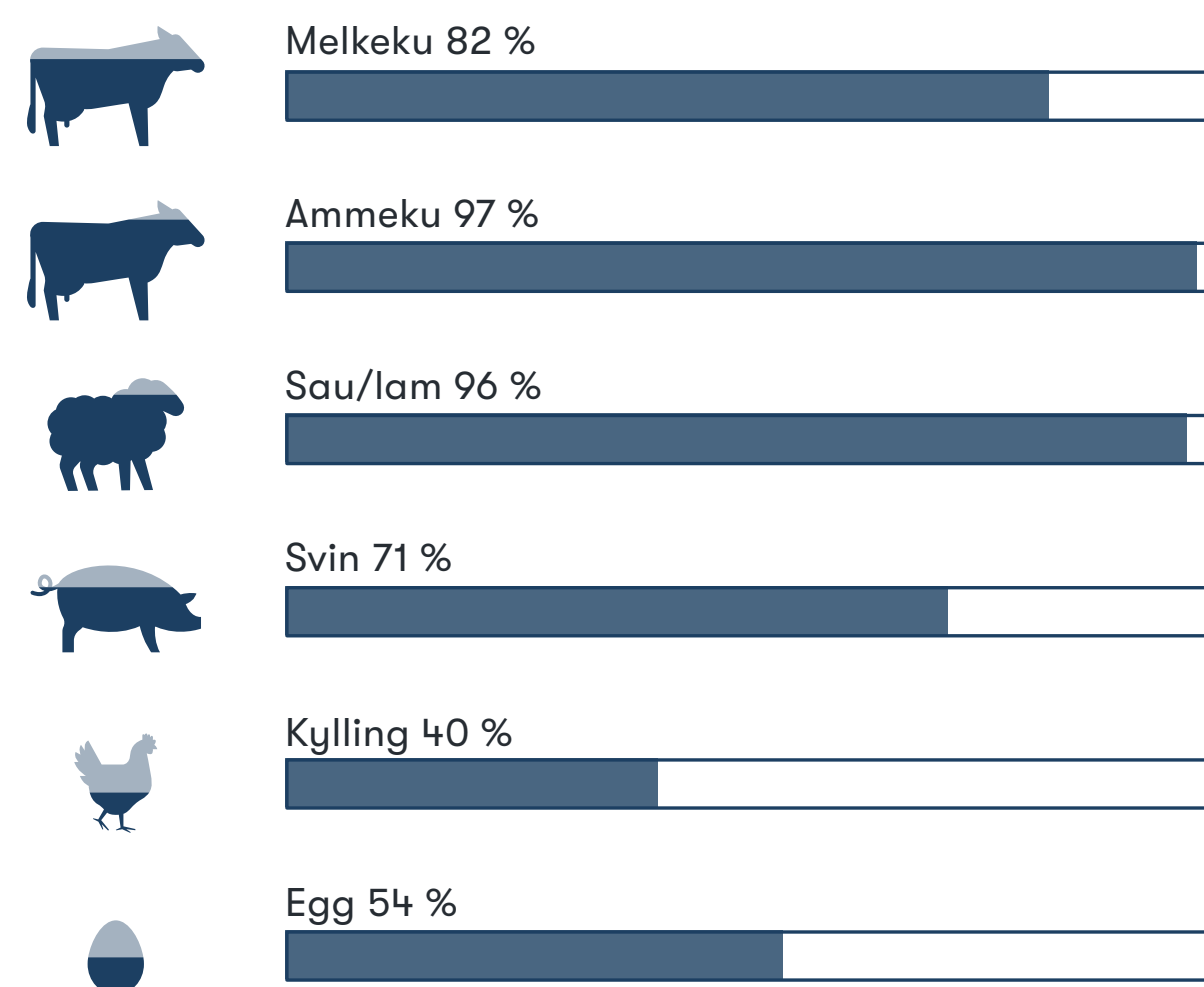
Slik jobber vi

Som en av Norges største matprodusenter, eid av rundt 17.000 bønder over hele landet, er vårt viktigste samfunnsoppdrag å bidra til at det er nok mat for den norske befolkningen – nå og i fremtiden, med minst mulig negativ påvirkning på andre lands mulighet til å produsere mat til egen befolkning. Derfor er UN Global Compact's bærekraftsmål nr. to «Utrydde Sult» kjernen av vårt arbeid med bærekraft. Vi mener derfor det er mulig å opprettholde dagens produksjonsnivå, samtidig som vi forbedrer påvirkningen på andre bærekraftsmål.

Mottaks- og forsyningsplikt

Et sentralt aspekt ved Norturas bidrag til matsikkerhet er vår lovpålagte plikt til å ta imot egg og husdyr til slakt over hele landet*. Denne mottaksplikten sikrer at norske bønder får avsetning på sin produksjon, og er et viktig landbrukspolitisk virkemiddel for å legge til rette for landbruk over hele landet. På grunn av krav til dyrevelferd og transporttider betyr dette at Nortura er pliktet til å ha slakterier fra Finnmark i nord, til Rogaland i sør, for å kunne ta imot husdyr til slakt fra lokale bønder. Forsyningsplikten innebærer at Nortura er pliktet til å levere råvarer til alle de produksjonsvirksomheter som måtte ønske det. Forsyningsplikten sikrer konkurranse og mangfold i norsk matproduksjon.

Norsk andel i fôret til ulike husdyr

Kilde: Kjøttets tilstand 2022, fra Animalia

Importert kraftfôr

Debatten rundt bærekraft og selvforsyningsgrad i norsk landbruk handler ofte om import av soya og et altfor høyt kraftfôrforbruk. Norske husdyr spiser både grovfôr og kraftfôr. Mens grovfôret består av norske råvarer som gras og halm, består kraftfôret av både norske og importerte råvarer, inkludert soya. Til tross for noe produksjon av oljvekster, ertre og bønner som proteinråvare i kraftfôr, er Norge i dag avhengig av import av soya og andre plantebaserte proteinråvarer.

Visste du at...

All importert soya i fôret til våre husdyr er sporbar, garantert avskogingsfri og sertifisert bærekraftig fra Brasil.

I 2015 signerte alle de fire norske fôrleverandørene «Norwegian Commitment on Sustainable Soy and Forests», og forpliktet seg dermed til å kun selge sertifisert bærekraftig og avskogingsfri soya, produsert i tråd med UN Global Compact's 10 prinsipper for bærekraftig næringsvirksomhet.

[Les mer om Denofa bærekraftsertifisering her](#)

Våre mål 2030

Nortura skal bidra til at Norge er selvforsynt med egg og kjøtt

Nortura vil arbeide for norsk fôr til norske husdyr. Det innebærer økt bruk av grovfôr, beite og økt bruk av utmarksressursene til beiting, samt erstatning av importert kraftfôr (proteiner og karbohydrater) med norske alternativer. Vi går inn for å øke norskandelen i fôr opp mot 100 %.

FNs bærekraftsmål

Ledelsens tilnærming

Norturas mottaksplikt reguleres i forskrift om markedsregulering:

Norturas mottaksplikt reguleres i forskrift om markedsregulering: [Forskrift om markedsregulering til å fremme omsetningen av jordbruksvarer – Lovdata](#)

Innledning**Bærekraft i Nortura****Trygg og sunn mat**

Matsikkerhet	14
Mattrygghet	18
Folkehelse og ernæring	20

Mat på naturens premisser**Et livskraftig landbruk****Produsert på en ansvarlig måte****Omsorg for mennesker og dyr****I nært samarbeid med andre****Rapporteringsindeks****Referanser****Underutnyttede matressurser**

Nortura har fokus på underutnyttede matressurser. Fra gammelt av spiste nordmenn mer av dyret enn det vi gjør i dag. Noen av delene vi ikke har kultur for å spise i Norge eksporteres til andre land, og en god del blir til fôr til kjæledyr ([les mer på side 43](#)).

I Nortura har vi et ønske om at mer av dyret skal spises av mennesker. På den måten kan vi utnytte ressursene enda bedre enn vi gjør i dag, og dette kan være en viktig brikke for å styrke matsikkerheten i Norge i fremtiden. Derfor har vi blant annet lansert konseptet Stykkevis og Delt som går tilbake til røttene i norsk mattradisjon og tilberedningsmetoder, og setter søkelys på hvilke muligheter som ligger i «glemte» stykningsdeler. På restauranter og kantiner over hele landet serveres nå fantastiske retter av kjøttstykker som tidligere ikke ble brukt – og det er vi stolte av å drive frem.

Innledning
Bærekraft i Nortura
Trygg og sunn mat

Matsikkerhet	14
Mattrygghet	18
Folkehelse og ernæring	20

Mat på naturens premisser
Et livskraftig landbruk
Produsert på en ansvarlig måte
Omsorg for mennesker og dyr
I nært samarbeid med andre
Rapporteringsindeks
Referanser

BlueMusselFeed - blåskjell til kylling:

Norsk hav- og landbruksnæring går sammen om å etablere en helt ny proteinråvare basert på blåskjell. I desember 2022 ble forskningsprosjektet Blue-MusselFeed tildelt nærmere 12 millioner kroner i støtte fra Norges Forskningsråd. Kylling fra PRIOR blir de første som får smake det nye, helnorske fôret.

Tiltak 2022

Øke norskandelen i fôret

Forprosjekt norskandel fôr: I 2022 etablerte Norturas konsernledelse et tverrfaglig prosjekt for å utarbeide en faglig analyse og anbefaling av tiltak for hvordan Nortura skal nå målet opp mot 100 prosent norskandel i fôret til våre husdyr.

Erter, raps og åkerbønder til kyllinger: Sammen med Felleskjøpet Agri, Norgesfôr og Fiskå Mølle tester Nortura og PRIOR et nytt fôr bestående av erter, åkerbønner og raps til våre kyllinger. Over to millioner kyllinger har fått det nye fôret til nå. Resultat: Klimaavtrykket på selve kyllingen reduseres med 13 prosent, mens klimaavtrykket på fôret reduseres med 24 prosent. Det betyr en total på 1400 tonn CO₂-ekv spart.

Foods of Norway – revolusjonerende forskning på nytt norsk fôr: Siden 2014 har forskningsprosjektet Foods of Norway jobbet med å utvikle bærekraftige norske fôringredienser fra naturlige bioressurser som vi ikke bruker til annen mat. Resultatet viser at

det er fullt mulig å anrike protein på energi fra blant annet norsk skog og tare. Fôr som er kortreist, bedre for dyrehelse, gir bedre dyrevelferd og lavere klimaavtrykk. Nortura sitter i styret i Foods of Norway, og deltar i en rekke prosjekter for å teste ut nye ingredienser. Deltagelsen i Foods of Norway er en viktig del av vår strategi om å styrke Norges selvforsyningsgrad. [Les mer om Foods of Norway her](#)

Tare fra norskekysten til storfe: Med verdens nest lengste kystlinje kan tare spille en viktig rolle i fremtidens norske selvforsyning. Nortura deltar i et banebrytende forskningsprosjekt med NMBU der storfe fôres tare. Ikke bare viser resultatene store gevinster for miljøet, men kjøttet blir også mørt og får bedre smak. I tillegg øker innholdet av jod og selen, stoffer som forbrukerne trenger mer av.

Økt Norsk: Er et samarbeidsprosjekt mellom Yara, Felleskjøpet, Tine og Tyr som går ut på å heve grovfôr kvaliteten slik at det kan utnyttes bedre i fôrrasjonen til melkekyr. Dette går i utgangspunktet på å produsere godt grovfôr og kraftfôr med høyere norskandel.

Resultatrapportering

KPIer	2022 (i tonn)
Total import av soya-mel i Norge	140 000

KPIer	2022 (i tonn)
Totalt forbruk av kjøtt i Norge	379 900*
herav importert kjøtt	12 167*
Totalt forbruk av egg i Norge	65 300
herav importert egg	176
Total solgt kjøtt Nortura	217 124*
Totalt solgt egg Nortura	46 703*

*Merk at tallene representerer engrosforbruk som tar utgangspunkt i omsatt vare av hele dyret, inkludert sener, bein, avskjær og spiselige biprodukter.

Mattrygghet

Hvorfor er det viktig

Friske dyr og strenge rutiner gjør at norske egg og kjøtt er blant de tryggeste i verden. For Nortura er mattrygghet noe av det viktigste vi jobber med. Vårt løfte til forbruker er at maten vi produserer er trygg å spise.

Trygg mat krever daglig innsats og kontinuerlig overvåking i hele verdikjeden. Gjennom strenge rutiner, tilsyn, kontroller og systemer for sporbarhet, fra produsent til produkt, skal vi forhindre at vår mat bidrar til matbåren smitte blant mennesker, dyr og planter. I Norge har vi god kontroll på dyrehelsen, noe som gir et godt utgangspunkt for trygg mat. I tillegg er det viktig med god hygiene i hele verdikjeden, for å sikre at maten ikke inneholder uønskede bakterier, parasitter, allergener, kjemiske forurensninger eller fremmedlegemer. For å unngå matforgiftning hjemme på kjøkkenet, er det også viktig at forbruker tilbereder og oppbevarer maten på riktig måte. Rå produkter og produkter som trenger gjennomstekning eller oppvarming, er derfor merket med hygieneråd og tilberedningstips.

Å ha god kontroll på mattrygghet, hjelper oss også å redusere tilbakekallinger og tilbaketrekkinger som skaper matsvinn og som ikke minst er kostbare prosesser. Tilbaketrekking innebærer at produktene trekkes tilbake fra distribusjonskjeden, for å hindre at ytterligere produkter kommer ut til forbrukerne. Tilbakekalling er prosedyren som iverksettes når produktet kan ha kommet ut til forbruker, og det er en risiko for at produktene kan være helsefarlige.

Slik jobber vi

Det internasjonale systemet HACCP («Hazard Analysis and Critical Control Point») for fareanalyse og risikovurdering ligger til grunn for vårt arbeid med mattrygghet. Dedikerte HACCP-team, både på fabrikk- og konsernnivå, utarbeider detaljerte fareanalyser – helt ned på enkeltprosesser og spesifikke bakterietyper. Analysene gir et overblikk over hvilke arbeidspunkter og prosesser som har økt risiko, og som krever særskilt overvåking. Et eksempel på dette er kjernetemperatur i produkter ved varmebehandling, som er avgjørende for å unngå vekst av uønskete bakterier. Utilsiktet innblanding av egg i et produkt som skal være fritt for allergener, er et annet eksempel på en slik fare.

Nortura stiller de samme strenge kravene til mattrygghet overfor leverandørene våre. Vi har et system for prekvalifisering og godkjenning, og leverandører følges jevnlig opp gjennom revisjoner og krav til dokumentasjon.

Fordi mattrygghetskultur og kunnskap er viktig for arbeidet med trygg mat, måler vi hvert år mattrygghetskulturen blant våre ansatte. Alle ansatte gjennomgår også hygieneopplæring. I tillegg til egne gjennomganger blir Norturas fabrikker kontinuerlig vurdert av tredjepartsaktører.

Mattilsynet er daglig til stede på slakteriene våre gjennom den offentlige kjøttkontrollen. De fører tilsyn med driften og kontrollerer hvert eneste dyr før og etter slakting. Ingen annen næringsmiddelindustri har et så detaljert regelverk og en så omfattende tilstedeværelse på fabrikkene sine. Industri- og dagligvarekunder sender også jevnlig sine egne revisjonsteam. Én gang i året blir produksjonsanleggene våre sertifisert i henhold til den globale mattrygghetsstandarden British Retail Consortium (BRC).

Sporingsverktøyet Nortura bruker gir oss full sporbarhet helt fra gården, gjennom Norturas slakteri og produksjonsanlegg, og helt frem til kunden. Alle Norturas fabrikker gjennomfører minst to sporingsøvelser årlig, i tillegg til en test i forbindelse med sertifiseringen etter BRC-standarden. Samtidig jobbes det kontinuerlig med å forbedre sporingsverktøyet og å undersøke teknologiske nyvinninger som kan implementeres.

Tiltak 2022

Kulturbygging: Vi har kartlagt og iverksatt tiltak for å bedre mattrygghetskulturen på konsern- og fabrikknivå. Og vi har styrket kunnskapen om bruk av forbedringsteknikker for å hindre gjentagende avvik.

BRC-sertifisering: Alle våre fabrikker har blitt BRC sertifisert for mattrygghet

Sporing: Nortura har dedikerte sporingsteam, både sentralt og på produksjonsanleggene, som årlig gjennomfører øvelser på tilbaketrekking av varer.

Varsling: Ansatte kan nå benytte en anonym varslingskanal dersom varsling i linja ikke fører frem, eller at vedkommende ikke ønsker å fremstå med navn.

Innledning

Bærekraft i Nortura

Trygg og sunn mat

Matsikkerhet	14
<u>Mattrygghet</u>	18
Folkehelse og ernæring	20

Mat på naturens premisser

Et livskraftig landbruk

Produsert på en ansvarlig måte

Omsorg for mennesker og dyr

I nært samarbeid med andre

Rapporteringsindeks

Referanser

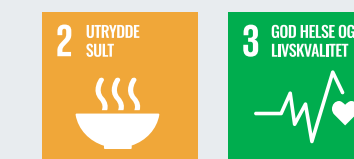

[Les mer om hvordan vi jobber med mattrygghet her](#)

Våre mål 2030

- **Nullvisjon** for tilbakekalling av produkter
- **Alle våre anlegg skal oppnå** karakteren AA eller A i BRC sertifiseringen for mattrygghet
- **Alle våre anlegg** skal gjennomføre årlige beredskaps- og sporingsøvelser
- **Nortura skal arbeide for at det stilles krav** til mattrygghet på nivå med norsk produksjon i fremtidige handelsavtaler

FNs bærekraftsmål

Ledelsens tilnærming

Norturas kvalitetspolicy er førende for både Norturas merkevarer og for råvarer, produkter og tjenester som tilbys under Norturas navn. Vi har et prosessorientert styringssystem, som skal sikre riktig kvalitet og trygg mat gjennom fire hovedelementer: samfunnets og myndighetenes krav, kunde-, forbruker- og leverandørorientering, dokumenterte prosesser og ledelsesengasjement.

Innledning
Bærekraft i Nortura
Trygg og sunn mat

Matsikkerhet	14
Mattrygghet	18
Folkehelse og ernæring	20

Mat på naturens premisser
Et livskraftig landbruk
Produsert på en ansvarlig måte
Omsorg for mennesker og dyr
I nært samarbeid med andre
Rapporteringsindeks
Referanser
Resultatrapportering

I 2022 hadde vi en økning i antall tilbaketrekninger, som skyldes feilmerking og produksjonsfeil.

Tilbakekallingene skyldes:

- Utilstrekkelig varmebehandling av pålegg
- Pølser med allergen ble pakket i pakning uten allergenmerking
- Juleskinke med sennep fikk sylteetikett uten allergenmerking.

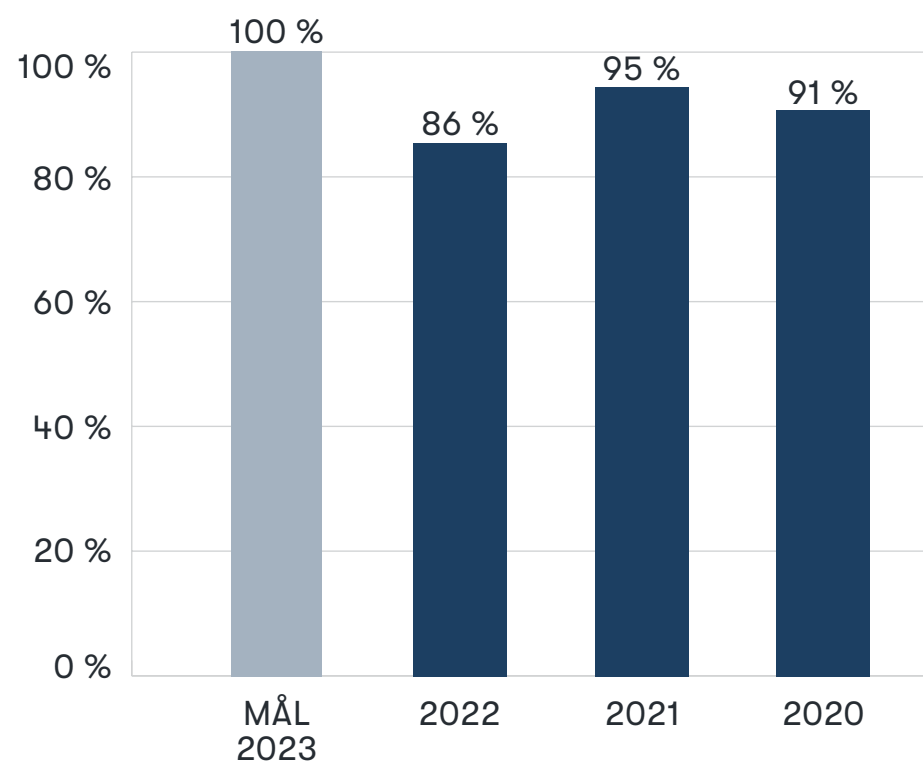
Det er ikke meldt om matrelatert smitteutbrudd knyttet til Norturas merkevare eller råvareleveranser i 2022. Det er heller ikke registrert noen anonyme varsler om forhold knyttet til mattrygghet.

100 prosent av fabrikkene har gjennomført sporingsøvelser, og en sentral tilbaketrekking, i 2022.

Tilbaketrekninger	2022	2021
antall	13	17
tonn	17	207
Tilbakekallinger		
antall	4	3
tonn	111	55

19 fabrikker fikk beste karakterer AA og A i BRC sertifisering og seks av dem hadde uanmeldte revisjoner. Avvikene vi fikk på de tre fabrikkene med karakter B, hjelper oss å oppdage hva som må endres for å forbedre prosessene våre. Slik får vi bedre samsvar med BRC-standarden for mattrygghet, og kan unngå nye avvik ved neste revisjon.

BRC karakter	2022	2021	2020
AA	10	14	12
A	9	7	9
B	3	1	23
Totalt	22	22	23

Prosent av fabrikker som oppnådde karakter AA og A i BRC sertifiseringen for mattrygghet

Folkehelse og ernæring

Innledning

Bærekraft i Nortura

Trygg og sunn mat

Matsikkerhet	14
Mattrygghet	18
Folkehelse og ernæring	20

Mat på naturens premisser

Et livskraftig landbruk

Produsert på en ansvarlig måte

Omsorg for mennesker og dyr

I nært samarbeid med andre

Rapporteringsindeks

Referanser

Hvorfor er det viktig

Sunt kosthold er viktig for å sikre god helse og livskvalitet i alle aldre. Ifølge FN er god helse en grunnleggende forutsetning for menneskers mulighet til å nå sitt fulle potensiale og for å bidra til utvikling i samfunnet⁵. Et sunt kosthold har en direkte betydning på både mennesker, økonomi og miljø, da det danner grunnmuren for god fysisk og psykisk helse.

Nortura skal bidra til å sikre tilgangen til sunn mat av høy kvalitet fra Norge. Vi tar folkehelse på alvor og jobber daglig med å lage næringsrike og sunnere produkter av norske råvarer. Det er viktig for oss å bidra til et balansert kosthold som kan spises med god samvittighet.

I dag raser debatten om animalske matvarer. Råvarene som tidligere har blitt sett på som næringsrike og viktige i et helseperspektiv, blir i dag omtalt som kontroversielle matvarer vi helst ikke skal spise for mye av. Kjøtt og egg bidrar med viktige næringsstoffer i kostholdet vårt, men knyttes også til hjerte- og karsykdommer og kreft. Motstridende forskning og begrenset evidensgrunnlag⁶⁻⁷ gjør at Nortura mener debatten er unyansert. Mer og mer tyder på at det totale kostholdet vårt, og ikke minst livsstilen vår, er av større betydning enn enkelte matvarer eller næringsstoffer⁸.

Kjøtt og egg inneholder eksempelvis proteiner av høy kvalitet, jern, jod, B-vitaminer og vitamin D. Dette er næringsstoffer som flere grupper i befolkningen allerede får i seg mindre av, enn det som er anbefalt⁹⁻¹⁰⁻¹¹. Vi mener derfor at kjøtt og egg spiller en sentral og viktig rolle i et sunt og bærekraftig norsk kosthold.

Salt og mettet fett

Inntaket av salt og mettet fett er i snitt for høyt i befolkningen, i forhold til anbefalingene fra helsemyndighetene. Tall fra Norkost 3 gjennomført i 2010/2011 viser at kjøtt og egg bidrar med 22 prosent av de mettede fettsyrene og at bearbeidet kjøtt bidrar med 24 prosent av saltinntaket i det norske kostholdet⁷. Selv om det er grunn til å tro at en nyere kostholdsundersøkelse vil vise reduksjon i salt og mettet fett fra kjøtt og egg, er det uansett viktig at Nortura fortsetter å jobbe strategisk på området.

Mettet fett er en naturlig del av kjøtt og egg, og ikke en tilsatt ingrediens, slik som salt. Å redusere mettet fett er derfor vanskelig og per i dag økonomisk utfordrende. Forskningen viser oss også at mettet fett fra ulike dyrearter og produkter kan ha ulik effekt på menneskers helse¹². Vi må derfor gjøre en grundig vurdering av hvor det er lønnsomt, både for folkehelsen og økonomien, å sette inn større tiltak.

Bearbeidede produkter

God utnyttelse av hele råvaren er viktig både fra et miljø- og økonomisk perspektiv. Norturas portefølje består derfor av både råvarer og bearbeidede produkter. De bearbeidede produktene lager vi blant annet for å redusere matsvinn, utnytte hele dyret, tilby bredde i sortimentet, samtidig å møte etterspørsel etter produkter med lavere fettinnhold og produkter uten allergener. Forskning tyder på at inntak av høyt prosesserte produkter kan gi negative helseutfall. Selv om studier viser assosiasjoner, har vi lite kunnskap om hva som er årsaken til sammenhengen som sees. Nortura bidrar til forskning som kan gi oss svar på dette, og vi vil være raskt ute med å gjøre endringer, så fort vi vet mer om årsakssammenhengen.

Våre mål 2030

Mettet fett: Nortura skal redusere mengden mettet fett i produktene våre med 7 % (sammenlignet med 2020)

Salt: Alle Norturas produktkategorier skal være i tråd med veiledende saltlister fra Helsedirektoratet

Nøkkelhull: 30 % av salgsvolumet for Norturas egne merkevarer skal være nøkkelhullsmerket

Sunn forskning:

- 1) Nortura skal delta i minst ett forskerstyrt prosjekt til enhver tid, hvor positiv påvirkning på folkehelsen er hovedfokus
- 2) Nortura skal delta i minst et innovasjonsprosjekt i Næringslivet (IPN) til enhver tid, hvor bedre helse og ernæring er hovedmål eller delmål med studien

Sunn innovasjon: Nortura skal ha realisert flere nye innovasjoner,

basert på norsk kjøtt og egg, eller andre norske råvarer, som er positiv for folkehelsen og gir kommersiell gevinst. Nortura skal:

- 1) Investere i nye initiativ som møter fremtidens proteinbehov eks. prosjekter, partnerskap og nye selskaper
- 2) Utvikle forretningsmuligheter knyttet til ulike behov for ulike deler av befolkningen (eks. functional food, alderstilpasset mat)

Sunn kommunikasjon: Minst 60 % av kommunikasjon på/av Norturas merkevarer skal være på sunnere produkter (definert som nøkkelhull + skallegg)

Ernæringsmessig kvalitet:

- 1) Nortura skal bidra til å utvikle fôr og råvarer med god kvalitet og høyere ernæringsmessig verdi.
- 2) Nortura skal utvikle produkter med god kvalitet og høy ernæringsmessig verdi.

FNs bærekraftsmål

Ledelsens tilnærming

Nortura er tilsluttet myndighetenes intensjonsavtale for et sunnere kosthold, og har gjennom avtalen forpliktet oss til å redusere salt og mettet fett i produktene våre, for å bidra til bedre folkehelse. Dette har resultert i fire tydelige bærekraftsmål på salt, mettet fett, nøkkelhull og kommunikasjon.

[Les mer om hvordan vi jobber med folkehelse og ernæring her](#)

Innledning

Bærekraft i Nortura

Trygg og sunn mat

Matsikkerhet	14
Mattrygghet	18
Folkehelse og ernæring	20

Mat på naturens premisser

Et livskraftig landbruk

Produsert på en ansvarlig måte

Omsorg for mennesker og dyr

I nært samarbeid med andre

Rapporteringsindeks

Referanser

Slik jobber vi

Nortura skal bidra til en sunnere hverdag ved å gjøre det enklere for forbrukere å velge og spise sunt, trygt og bærekraftig. Vi skal være ledende produsent av høyverdige proteiner som dekker menneskets behov for essensielle aminosyrer. Gjennom forskning, innovasjon, produktutvikling og opplysningsarbeid, skal vi være pådrivere for et balansert og godt kosthold. Maten vi produserer skal ha positiv påvirkning på fysisk og mental helse, og den skal skape gode matopplevelser, trivsel og matglede for den norske befolkningen.

Vi jobber hele tiden for øke kvaliteten og næringsstoffsammensetningen i produktene gjennom ulike tiltak i hele verdikjeden. Eksempelvis tester vi av nye føringredienser for å redusere fettinnhold og endre fettsyre-sammensetningen i råvarene våre. Vi gjør også nøye vurderinger på valg av tilsetningsstoffer og ingredienser, samt prosesseringsgrad og metode.

Den største saltreduksjonen ble gjennomført i perioden 2013 -2020, hvor vi oppnådde tidligere mål om totalt 30 prosent reduksjon. For å komme videre med arbeidet, har vi i 2022, endret målet på salt til at alle Norturas merkevarer skal være i tråd med veiledende saltlister fra Helsedirektoratet. Selv om vi er nærme målet, byr de siste små stegene på utfordringer med produktkvalitet og mattrygghet. Vi har derfor jobbet med kvalitetstesting, små justeringer på resept og modellering av holdbarhet og mattrygghet i 2022.

Nortura vil bidra til at nøkkelhullsmerkede produkter skal være en naturlig del av hverdagskostholdet, og vi har gjort en systematisk gjennomgang av vår produktportefølje for å kartlegge hvor vi kan gjøre justeringer for å tilfredsstille kravene. Vi jobber også for å tilfredsstille kravene for nøkkelhull ved utvikling av nye produkter.

Det er mye vi enda ikke vet om hvordan maten vi spiser påvirker folkehelsen. Derfor er forskning viktig for Nortura. Vi både initierer og deltar i relevant helserelevanter forskning, og søker å dekke kunnskapshull og finne løsninger for å sikre at maten vi produserer bidrar til et sunt kosthold. Vi jobber også kontinuerlig med å utvikle nye produkter som kan møte behov i befolkningen.

Tiltak 2022

Deltagelse i forskningsprosjekter:

Animal fat+: skal utvikle sunnere produkter med mindre mettet fett og finne muligheter for utnyttelse av overskuddsfett utenfor matkjeden. [Les mer om Animal fat+](#)

NewTools: skal utvikle skåringssystemer for ernæring og miljøpåvirkning, initiert av Folkehelseinstituttet sammen med et stort antall partnere. [Les mer om NewTools](#)

Eat4Age: mål om å utvikle produkter til eldre, som kan bidra til å bekjempe underernæring og forbedre helsen hos eldre.

[Les mer om Eat4age-prosjekt](#)

HydroSens: IPN-prosjekt hvor Nortura skal utvikle smaksnøytrale proteinhydrolysater med høy teknisk kvalitet fra biprodukter av fjørfe. Dette kan sikre bedre utnyttelse av råvarene, mindre matsvinn og økt selvforsyningsgrad på proteiner. Målet er at hydrolysatet blant annet skal kunne benyttes som proteintilskudd ved trening eller for å øke inntaket av proteiner hos eldre. Det gir også mulighet for saltsmak og i noen sammenhenger mulighet for saltreduksjon som kan ha en gunstig helseeffekt. [Les mer om HydroSens](#)

Innovasjon: Deltagelse i Eat4Age og HydroSens er dirkete knyttet til våre mål om sunn innovasjon. I 2022 har det over tre måneder blitt gjennomført hjemmetester/ selvobservasjoner for å kartlegge hvilket behov et hydrolysat kan dekke i befolkningen. Det har også blitt gjennomført et eksperiment på teoretisk ønsket effekt blant studenter ved NMBU.

Tilsetningsstoffer: Vi har gjort en større gjennomgang av alle tilsetningsstoffer som finnes i vår produksjon, og tilsetningsstoffet Karagenan (E407) er faset ut fra hele vår produksjon.

Råvarer: Vi har gjort tester på føringredienser, samt sett på muligheter for å ytterligere redusere mettet fett i råvarer og på produkt.

Intern opplæring av egne ansatte: Kurs for ansatte med fokus på grunnleggende ernæring, ultraproessering, tilsetningsstoffer og gjeldene lover og regler knyttet til matproduksjon og helse.

Innledning
Bærekraft i Nortura
Trygg og sunn mat

Matsikkerhet	14
Mattrygghet	18
Folkehelse og ernæring	20

Mat på naturens premisser
Et livskraftig landbruk
Produsert på en ansvarlig måte
Omsorg for mennesker og dyr
I nært samarbeid med andre
Rapporteringsindeks
Referanser

Karragenan (E407) er faset ut fra hele vår produksjon

Resultatrapportering

	2022	2021	2020
Antall nøkkelhullsprodukter*	229	222	222
Andel nøkkelhull av totalt salgsvolum	22 %	21 %	19 %
Antall produktkategori med lavere salt innhold enn veiledende lister** (13 produktkategori totalt)	7	-	-
Andel av kommunikasjon på sunnere produkter	44 %	-	-

* Nøkkelhull: Tallene oppgitt inkluderer ikke skallegg, da det ikke er definert i nøkkelhullsforskriften. På grunn av nytt rapporteringssystem, kan det forekomme avvik fra tidligere rapporteringer. Hver varekode teller nå som et produkt).

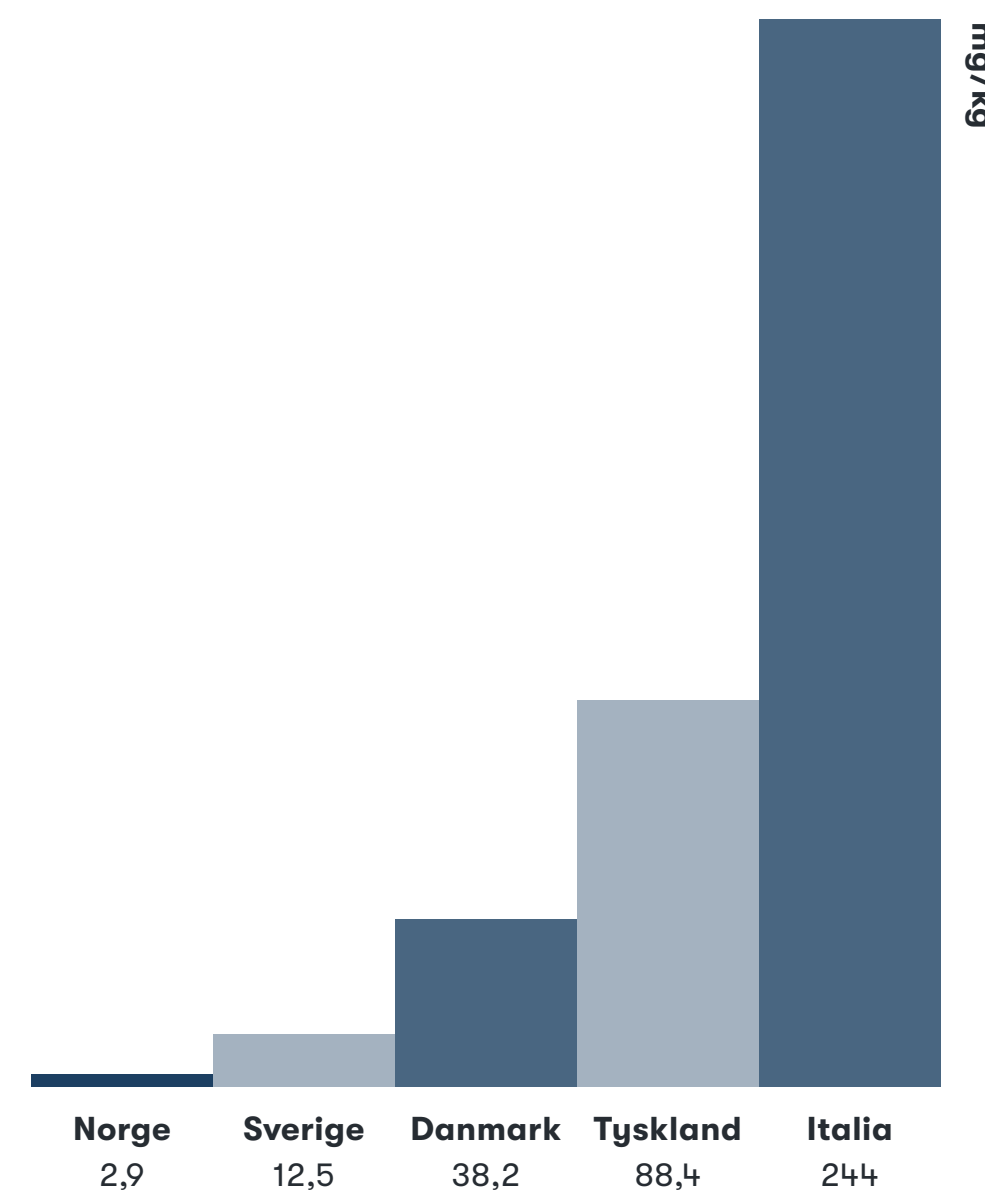
**Salt: Syv av tretten produktkategorier ligger i snitt på eller under veiledende saltlister fra Helsedirektoratet. Kategorien som trenger størst oppmerksomhet fremover er saltede/krydrede/marinerte produkter, som i snitt ligger 0,4 g salt /100 g produkt høyere enn veiledende saltmål.

Vi ser en liten reduksjon i hvor mye mettet fett vi sender ut i markedet totalt sett i 2022, sammenlignet med 2020 og 2021. Dette skyldes sannsynligvis mix-vridninger, hvor forbruker i noe større grad velger magrere alternativer. Nortura deltar i tre forskerstyrte prosjekter med hovedfokus på bedre folkehelse og har et IPN-prosjekt, hvor bedre helse og ernæring er delmål med studien.

Verdens laveste bruk av antibiotika

Friske dyr trenger ikke antibiotika. Derfor er Norge blant landene som bruker minst antibiotika til husdyrene våre, takket være et strengt regelverk. I Norge brukes over 90 prosent av antibiotika til mennesker, og mindre enn ti prosent på dyr. At forbruket i Norge er lavt, er ikke fordi vi lar være å behandle når det er nødvendig, men fordi kontinuerlig arbeid med forebygging, overvåking og kontroll av smittsomme dyresykdommer bidrar til at dyrene våre er friske. Strengt regelverk for bruk av antibiotika er viktig for å unngå at det utvikles resistente og multiresistente bakterier. Velg derfor norsk kjøtt neste gang du er i butikken!

Kilde: European Medicines Agency 2018

Mat på naturens premisser

Som bonden selv er vi opptatt av at maten produseres med omtanke for neste generasjon, med basis i det norske arealgrunnlaget, og på naturens premisser.

Naturen og biologiske prosesser er grunnlaget for Norturas produksjon av mat. Nortura har både et direkte og indirekte ansvar for at bondens jorder og gårder og våre fabrikker, kan fortsette å produsere mat i generasjoner som kommer, på en måte som reduserer klimaforandringene og styrker naturens mangfold.

- **Klima**
- **Naturmangfold og økosystemer**

Innledning

Bærekraft i Nortura

Trygg og sunn mat

Mat på naturens premisser

Klima	24
Naturmangfold og økosystemer	32

Et livskraftig landbruk

Produsert på en ansvarlig måte

Omsorg for mennesker og dyr

I nært samarbeid med andre

Rapporteringsindeks

Referanser

Klima

Hvorfor er det viktig

Produksjon av mat står for en betydelig del av verdens klimautslipp. For å bremse klimaendringene og sikre et produktivt jordbruk i fremtiden, må vi redusere vår klimapåvirkning gjennom hele verdikjeden. I Norge kommer 9,4 prosent av landets totale klimagassutslipp fra jordbruket, hovedsakelig som metan og lystgass fra husdyr og gjødsel¹³.

Norsk husdyrproduksjon er verdensledende når det kommer til klima. Friske dyr, kombinasjonskyr, grasfôret og beitende kjøttfe og småfe, og fôreffektive griser og fjørfe, bidrar

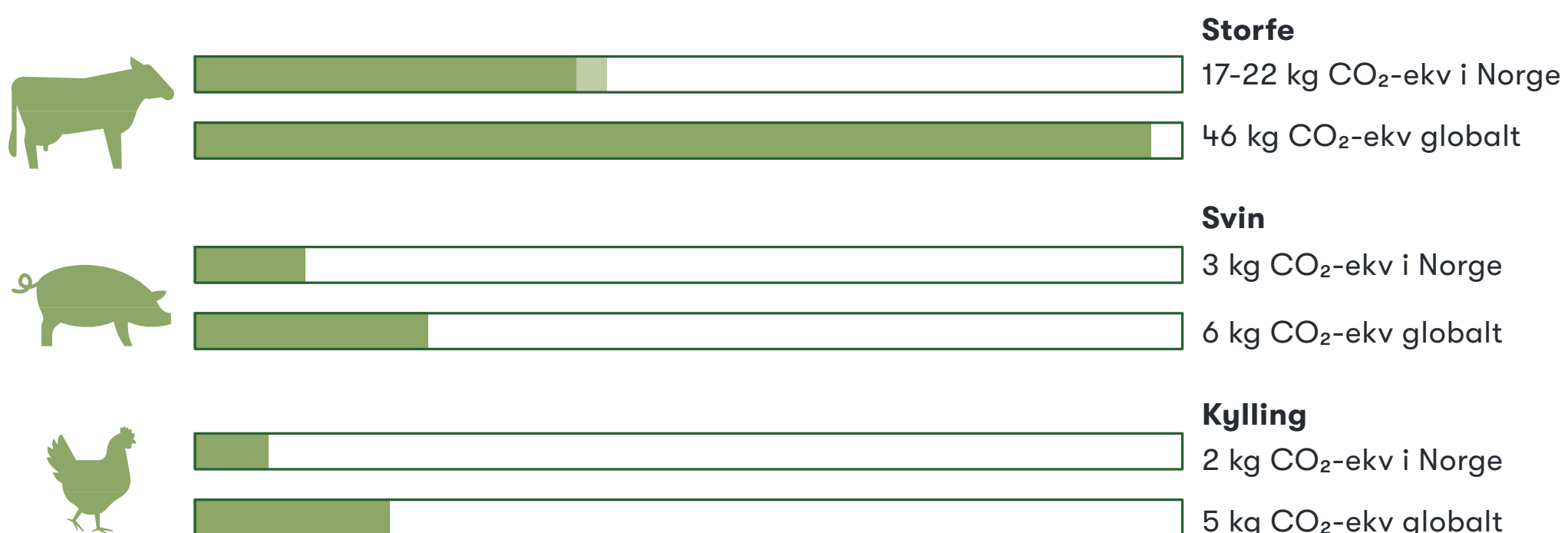
til at klimaavtrykket fra vår produksjon er lavere enn snittet i resten av verden.

Norturas utslipp av klimagasser stammer hovedsakelig fra fossil energi som vi benytter i vår industri (til oppvarming, nedkjøling og drift) og transport, og fra emballasje og avfall. Den største utslippskilden er likevel vår råvareproduksjon, hovedsakelig enterisk metan fra husdyr (fordøyelse), gjødsellager og lystgass fra gjødsel og jordsmonn.

En viktig faktor som gjør at utslippet fra vår produksjon er betydelig lavere enn i andre land, er den unike norske kombinasjonskua, som gir både melk og kjøtt. Hele 70 prosent av storfekjøttet i Nortura kommer herfra. Det betyr høy ressursutnyttelse og lavt klimaavtrykk.

Lavere klimagassutslipp i Norge enn i resten av verden

Gjennomsnittelig brutto utslippsberegninger (kg CO₂-ekvivalenter) pr kg kjøtt:

Netto utslipp fra beitende dyr er trolig lavere som resultat av den positive effekten av karbonbinding i jord, samt den såkalte albedoeffekten som er et uttrykk for flaters evne til å reflektere sollys. Kilde: FAO 2014, NMBU, Nibio, SSB

Våre mål

Egen virksomhet

Netto-klimanøytrale innen 2040 og klimapositive innen 2050 i den ikke-biologiske delen av vår produksjon - dekker Scope 1 (egne anlegg og transport), Scope 2 (innkjøpt elektrisitet og fjernvarme), og deler av Scope 3 (innkjøpt transport og CO₂).

80 % reduksjon i klimagassutslipp fra transport innen 2030 (basert på 2016-tall)

100 % fossilfrie anlegg innen 2025

Øke vår produksjon av bioenergi basert på husdyrgjødsel og annet organisk avfall, og 30 % av vår husdyrgjødsel skal gå til biogassproduksjon innen 2025. Vi skal ta i bruk biogass av husdyrgjødsel fra egne produsenter på utvalgte anlegg og transport, innen 2030

Primærproduksjon

Alle våre eiere skal ta i bruk klimakalkulatoren innen 2025

Vi skal være pådrivere for fossilfrie gårder, og at alle nyanskaffelser i vår verdikjede skal basere seg på fornybar energi eller omlegging til bioenergi innen 2030

30 % reduksjon i metan utslipp fra våre drøvtyggere (per kg kjøtt) innen 2030, og 50 % innen 2050

Nortura skal fremme dyrkingsmetoder som øker karbonbinding i jord, innen 2030

FNs bærekraftsmål

Ledelsens tilnærming

- Norturas klima- og miljøpolicy setter overordnet retning og mål for konsernet, og er en del av Norturas styringssystem.
- Nortura er forpliktet til å bidra til landbrukets klimaavtale om å kutte eller binde 5 millioner tonn CO₂-ekvivalenter innen 2030.

[Les mer om hvordan vi jobber med klima her](#)

Innledning

Bærekraft i Nortura

Trygg og sunn mat

Mat på naturens premisser

Klima	24
Naturmangfold og økosystemer	32

Et livskraftig landbruk

Produsert på en ansvarlig måte

Omsorg for mennesker og dyr

I nært samarbeid med andre

Rapporteringsindeks

Referanser

Slik jobber vi

Nortura skal være en pådriver for klimasmart landbruk og matproduksjon. I årene som kommer skal utslipp betydelig ned gjennom hele vår verdikjede, ved hjelp av vår satsning på tre fokusområder; klimavennlig industri, fossilfri transport og klimasmarte gårder.

Klimavennlig industri

Norturas overordnede mål er å være netto-klimanøytrale innen 2040 i den ikke biologiske delen av vår produksjon. De siste årene har Nortura gjennomført store investeringer for å fase ut fossile energikilder på våre fabrikker (fyringsolje, naturgass og propan). Nye kilder til energi varierer fra anlegg til anlegg, men i hovedsak bytter vi til strøm, fjernvarme eller biogass fra lokale anlegg. Et internt energiprojekt ser nå på muligheten for å benytte oss av andre fornybare energikilder i fremtiden. I tillegg har vi et stort fokus på effektivisering av produksjonsprosesser i daglig drift, ved hjelp av ny teknologi som blant annet reduserer forbruk av energi.

Fossilfri transport

Nortura har et betydelig transportbehov, og dette representerer en av våre største fossile utslippskilder. Behovet er i hovedsak for lang og tung transport, både når det gjelder levende husdyr, produkter og råvarer.

Per i dag finnes det ikke tilfredsstillende nullutslippsløsninger i dette markedet, men utviklingen skjer heldigvis raskt, både innenfor elektrifisering, biogass og hydrogen.

80 prosent av vår transport er gjennomført av eksterne leverandører, og vi er avhengige av samarbeid for å nå våre nullutslippsmål. Derfor har vi nå inngått en langsiktig strategisk avtale med en av Norges største termoleverandører; innen 2027 skal Litra frakte 60 prosent av alt vårt gods med nullutslippskjøretøy, og vi skal være først ute når ny teknologi tilbys.

Klimasmarte gårder

Den største kilden til utslipp hos Nortura kommer fra primærleddet og er i hovedsak knyttet til biologiske prosesser fra dyr, jord og gjødsel. Utslippene varierer fra gård til gård, avhengig av hvor i landet gården er, produksjonsform og størrelse.

Samarbeid med andre aktører i landbruket er viktig for at vi skal nå våre klimamål. For eksempel inngikk Nortura en intensjonsavtale med Mære Landbruksskole i 2021 om å bidra til å etablere Norges første nullutslippsgård. Nortura er en av initiativtakerne bak etableringen av prosjektet Klimasmart Landbruk, som jobber for å redusere klimaavtrykket til norsk landbruk, uten at det skal gå på bekostning av produksjonen av mat og næringas konkurransekraft. Et stort fokus de siste årene har vært på utviklingen av klimakalkulatorer for ulike landbruksproduksjoner, for å måle faktiske utslipp fra norske gårder (se side 31).

Vi jobber for økt bruk av husdyrgjødsel til biogassproduksjon. Bruk av husdyrgjødsel i biogassproduksjonen kan redusere lagringstiden for husdyrgjødsel og dermed utslipp av metan- og lystgass knyttet til lagringen.

Nortura deltar også i flere forskningsprosjekter som ser på hvordan karbonlagringspotensialet fra jordbruket kan dokumenteres og økes. Naturen og landbruket driver karbonfangst og lagring i stor skala, og rundt en fjerdedel av menneskelige CO₂-utslipp tas opp av planter og på landjorda. For å få et riktig bilde av vårt samlede klimaavtrykk, må det bedre dokumenteres i hvor stor grad jordbruket i dag fanger karbon. I tillegg vil bedre jordbruksmetoder knyttet til gras, eng og beite kunne øke bindingen av karbon i jorda. Dette vil ikke bare ha en positiv klimaeffekt, men også være fordelaktig for å opprettholde gode avlinger.

Innledning
Bærekraft i Nortura
Trygg og sunn mat
Mat på naturens premisser

Klima	24
Naturmangfold og økosystemer	32

Et livskraftig landbruk
Produsert på en ansvarlig måte
Omsorg for mennesker og dyr
I nært samarbeid med andre
Rapporteringsindeks
Referanser

Med fokus på metan

Rundt halvparten av jordbrukets samlede klimagassutslipp stammer fra metan fra drøvtyggere. I Nortura, og blant våre eiere og samarbeidspartnere, jobbes det systematisk for å redusere utslipp av metan. Metan er en 28 ganger mer effektiv bidragsyter til drivhuseffekten enn karbondioksid, men har en kort levetid på bare 12 år i atmosfæren. I 2022 inngikk de tre bondeide samvirkene Nortura, TINE og Felleskjøpet en samarbeidsavtale om å kutte utslipp av metan fra jordbruket i årene som kommer.

1. Fôring og effektivisering

Metanproduksjon i vommen til drøvtyggere er i hovedsak et avfallsprodukt fra fermentering av tungt nedbrytbare karbohydrater som hovedsakelig finnes i planter.

En balansert og stabil fôrrasjon etter dyrets behov for energi-, fett- og proteinråvarer, bidrar til at næringsstoffene i større grad anvendes til kjøtt og melk, som gir en lavere produksjon av metan.

Bedre grovfôr kvalitet gjennom økt fordøyelighet sammen med riktig mengde og type kraftfôr, er essensielt for å oppnå høy fôrutnyttelse, hvilket styrker lønnsomheten for bonden.

2. Avl og genetikk

Norske bønder og de avlsorganisasjonene de eier (Geno, Norvin, Tyr og Norsk Sau og Geir), har hatt et stort fokus på å redusere klimautslipp gjennom avl de siste årene.

For eksempel estimerer Geno at prosjektet Avl for klimavennlig storfe, vil resultere i kuer med 30 prosent mindre metanutslipp i fremtiden, og samtidig øker fôreffektiviteten som spiser mest mulig norsk grovfôr.

[Les mer: Klimakua NRF | Geno](#)

3. Tilsetningsstoff i fôr

Nye tilsetningsstoffer i fôret, som rødalger og 3NOP, reduserer metan uten å gå ut over smak og kvalitet.

I samarbeid med flere nasjonale og internasjonale samarbeidspartnere, blant annet Tine, Geno, Nord Universitetet og NBMU, skal Nortura og Mære i gang med et prosjekt som skal undersøke metanreduksjonspotensialet ved ulike fôrtilsetninger til norske okser.

Forsøk i Canada og Sveits viser reduksjonspotensial på kjøttproduksjon på 40-60 prosent.

Finansiert av NorgesGruppens bærekraftsfond Handle, og Sparebank 1 Midt Norges samfunnsutbytte, Nortura og Mære Landbruksskole.

4. BioJæren: Husdyrgjødsel til biogass

Nortura og Tine undertegnet i 2022 en intensjonsavtale om bygging av et biogassanlegg for husdyrmøkk på Jæren, med Air Liquide, det interkommunale gjenvinnings-selskapet IVAR og Lyse. Prosjektet vil bidra til å redusere utslippet av metan fra husdyrgjødsel, samt produsere store mengder fornybar energi og biogjødsel. Beregninger viser at dette anlegget vil kunne redusere metan-gassutslippene fra landets tre største husdyrkommuner med 15 prosent når det står ferdig.

[Les mer: Nortura | Planlegger for ny biogass- og gjødselabrikk på Jæren](#)

5. Friske dyr er viktig

I tillegg til egenskaper som god fôrutnyttelse og lav metanproduksjon, er også helsen til dyra viktig. Friske dyr gir mindre svinn og bedre produksjon, og dermed lavere klimagassutslipp per enhet melk eller kjøtt.

Innledning

Bærekraft i Nortura

Trygg og sunn mat

Mat på naturens premisser

Klima	24
Naturmangfold og økosystemer	32

Et livskraftig landbruk

Produsert på en ansvarlig måte

Omsorg for mennesker og dyr

I nært samarbeid med andre

Rapporteringsindeks

Referanser

Tiltak 2022

Energieffektivisering på fabrikk: Nye rutiner for å redusere energiforbruk på våre fabrikker. Eksempelvis mer effektivt forbruk av varmtvann i renholdprosesser, bytting til LED-lys og reduksjon av unødvendig lysbruk, optimalisering av trykkluftforbruk og reduksjon av tap/lekkasjer, tiltak for å unngå lekkasje av damp/optimalisering av dampbruk og optimalisering av kulde- og vakuumanlegg.

LCA-analyser: I 2022 engasjerte vi NORSUS for å utarbeide livssyklusanalyse for alle våre produksjoner knyttet til et bredt spekter miljøpåvirkningskategorier (klima, overgjødning, arealbruk, vannforbruk, naturmangfold etc.). Resultatene foreligger i 2023.

Utrulling av klimakalkulator: Gjennom 2022 ble det avholdt en rekke møter med eiere knyttet til klimakalkulatoren, og flere av Norturas eiere ble med som klimaspydspissbønder i regi av Bondelaget. [Les mer om dette på side 31.](#)

Nytt biogass-selskap: Sammen med partnere etablerte Nortura biogass-selskapet Biojæren ([se side 26](#))

Resultatrapportering - energiforbruk

I 2022 har vårt totale energiforbruk per antall kilo produsert mat gått ned, som vises i energiintensitetsgrafen under. Energieffektiviserende tiltak medførte en energiforbruksreduksjon på 15 502MWh (inkludert fossil drivstoff, elektrisitet, fjernvarme og fornybare drivstoff). Det er 4,5 prosent reduksjon fra 2021 og 4,2 prosent reduksjon i forhold til referanseår 2020.

I 2022 byttet vi energikilde fra fyringsolje til strøm i en del av våre anlegg, men på slutten av året måtte vi ta i bruk oljekjeler igjen, på grunn av svært høy elektrisitetspris. Lang leveringstid på utstyr med høy energibesparende effekt har også forsinket vår utfasingsplan av fossile energikilder.

Norturas energiforbruk [MWh]	2022	2021	2020
Fossile drivstofforbruk	82 482	86 388	78 456
Forbruk på fabrikk	65 207	69 113	59 387
Fyringsolje	9 438	11 387	17 287
Propan	14 822	13 651	11 200
Naturgas	40 946	44 075	30 899
Forbruk til transport og service	17 275	17 275	19 070
Diesel	17 275	17 275	19 070
Elektisitet forbruk	216 782	223 415	235 871
Fjernvarme forbruk	23 574	23 105	23 499
Fornybare drivstofforbruk	6 448	11 880	5 859
Bio olje	4 271	4 101	0
Bio gass	636	5 652	4 252
Flis/Pellets	1 541	2 128	1 606
Total energiforbruk i Nortura	329 285	344 788	343 685

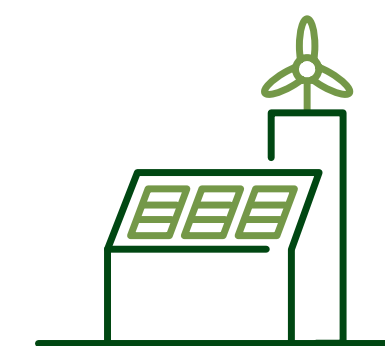
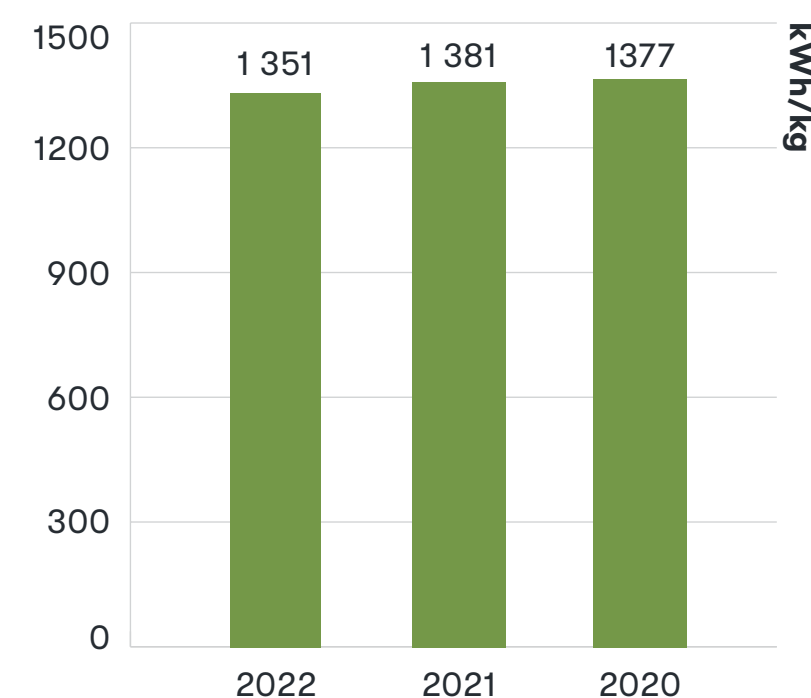
Andel fornybar/fossil av totalt energiforbruk

(Fornybar energi er bio-olje, biogass, flis/pellets, elektrisitet og 96 % av fjernvarme)

Energiforbruk (i kWh) per kg mat produsert

Energiintensitetsforhold beregnes ved å dele summen av fossil og fornybar drivstoff-, elektrisitet- og fjernvarmeforbruk på total mengde produsert mat årlig i Nortura. Utviklingen er positiv og viser at vi har spart energi samtidig som vi har opprettholdt samme nivå på produksjon.

Visste du at..

Klimadeklarasjon for 2021 viser at strømmen som ble brukt i Norge i hovedsak kom fra fornybare energikilder. Vannkraft, vindkraft og annen fornybar stod for til sammen 97 % av strømforbruket¹⁴

Innledning
Bærekraft i Nortura
Trygg og sunn mat
Mat på naturens premisser

Klima	24
Naturmangfold og økosystemer	32

Et livskraftig landbruk
Produsert på en ansvarlig måte
Omsorg for mennesker og dyr
I nært samarbeid med andre
Rapporteringsindeks
Referanser
Resultatrapportering

Om Norturas energi- og klimaregnskap

Vi begynte å samle inn tall til vårt klimaregnskap i 2020, og vi bruker det som vårt referanseår. Vårt klimaregnskap er basert på GHG-protokollen, og vi bruker «operational control» som konsolideringsmetode. Lokasjonene/anleggene som er inkludert i regnskapet ligger alle under morselskapet. Datterselskaper er ikke med i klimaregnskapet. Kilder for våre utslippsfaktorer er Miljødirektoratet og NIR 2022: Utslippsfaktorer i klimaregnskap for Norge.

I 2023 skal vi fortsette å utvikle vårt scope 3 rapportering, og inkludere blant annet avfall, emballasje og resten av innkjøpte råvarer (LCA resultater kommer i løpet av 2023 for småfe, fjørfe og egg).

0,9 % Scope 1: Egen drift

Direkte utslipp som kommer fra «operational controlled» drift. 76 % av våre scope 1-utslipp kommer fra forbrenning av fossil brensel og 24 % fra transport & service med egen bil.

Total 2022: 18 804 tCO₂-ekv

0,1 % Scope 2: Elektrisitet og fjernvarme

Indirekte utslipp som kommer fra produksjon av fysisk strøm (location based) og fjernvarme vi kjøper. 86 % av våre scope 2-utslipp kommer fra strøm og 14 % fra fjernvarme.

Total 2022: 2 782 tCO₂-ekv

99 % Scope 3: Verdikjeden

Utslipp knyttet til aktiviteter i vår verdikjede. 1,1 % av våre scope 3-utslipp kommer fra innkjøpte transporttjenester, 0,5 % fra innkjøpt karbondioksid* vi bruker til bedøvelse og nedfrysning. 98,4 % stammer fra råvarene vi kjøper inn (storfe, svin og kylling) og mesteparten av dette er biologiske utslipp fra husdyr.

Total 2022: 1 950 401 tCO₂-ekv

*Representerer innkjøpt karbondioksid gassen som kommer fra fossile kilder basert på fangst av karbondioksid fra andre industrier (f. eks. fra ammoniakk produksjon). Innkjøpt karbondioksid gassen som kommer fra biogene kilder (f. eks. produksjon av bioetanol) rapporteres separat fra klimaregnskapet (se side 30).

Innledning

Bærekraft i Nortura

Trygg og sunn mat

Mat på naturens premisser

Klima	24
Naturmangfold og økosystemer	32

Et livskraftig landbruk

Produsert på en ansvarlig måte

Omsorg for mennesker og dyr

I nært samarbeid med andre

Rapporteringsindeks

Referanser

Klimautslipp i kontekst

Norturas klimaregnskap viser utslipp fra vår verdikjede på i underkant av to millioner tonn CO₂-ekvivalenter. Som en stor aktør i landbruket utgjør dette en betydelig del av landbrukets totale utslipp på ca. 4,6 millioner tonn¹⁵. Det er vi bevisste på, og vi skal ta ansvar for å redusere våre utslipp i årene som kommer.

Hele 98 prosent av utslippene i Norturas verdikjede kommer fra jordbruket. Mesteparten er biologiske, og stammer fra metanutslipp fra dyrenes (spesielt drøvtyggenes) fordøyelse. En viktig ting å bite merke i er at disse beregningene ikke tar i betraktning jordbrukets klimapositive effekt, rett og slett fordi det ikke per i dag finnes gode metoder for å beregne dette.

Karbonlagring i jord

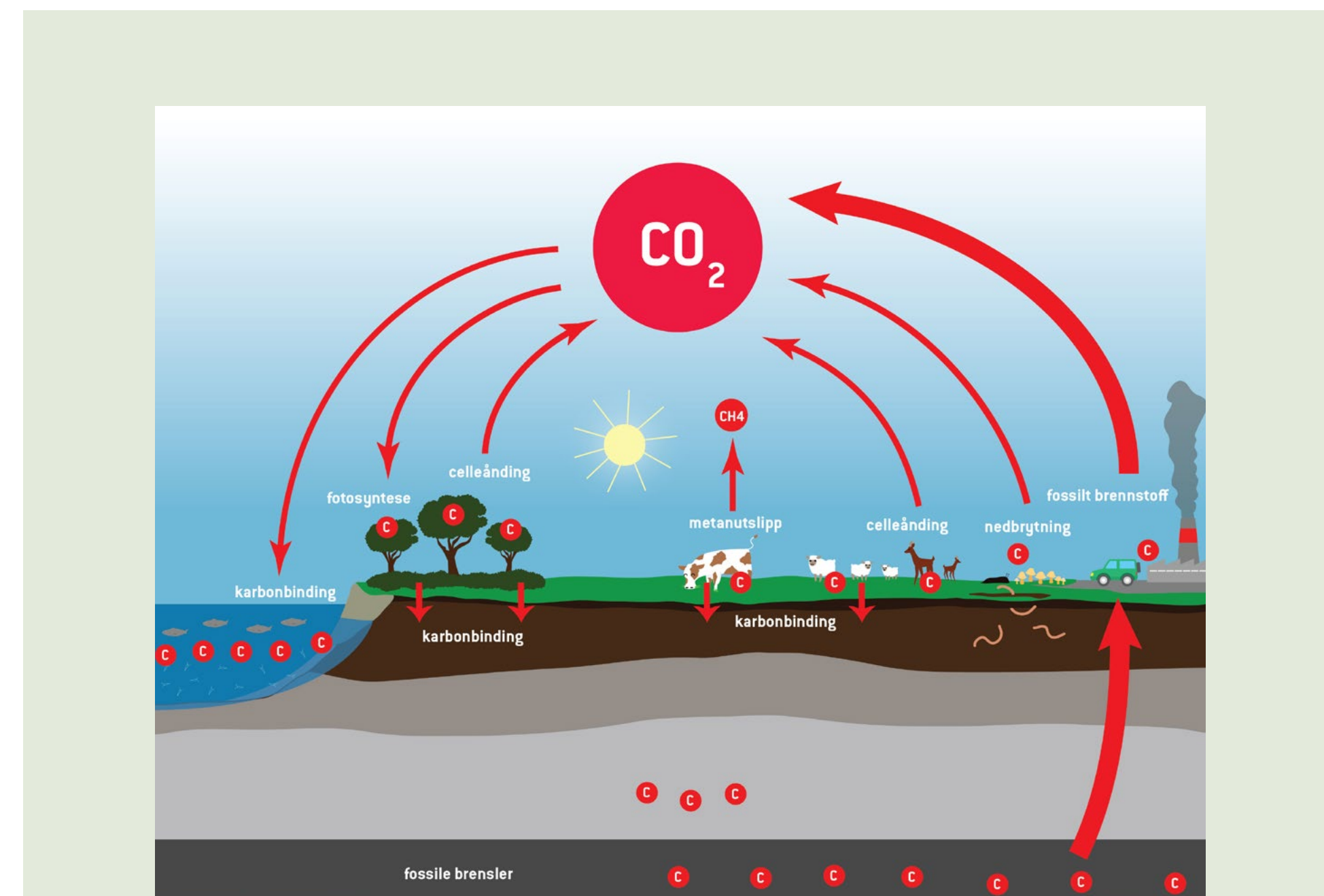
Ifølge IPCC er skogplanting, forbedret skogforvaltning og karbonlagring i jord foreløpig de eneste metodene av betydning for karbonfangst og lagring, og riktig arealbruk er en nøkkel for å nå verdens klimamål¹⁶. Skogen binder mest, og forskning viser at rundt halvparten av de totale utslipp i Norge "fanges" av skogen.

Beitende husdyr bidrar med organisk materiale, i form av gjødsel, og øker aktiviteten av sopprot og bakterier som stimulerer til binding av karbon i jorda. Når husdyra beiter økes også transporten av karbon fra planterøtter og til jorda. Årlig karbonbinding gjennom fotosyntesen er beregnet til 2,8 millioner tonn karbon på jordbruksareal i Norge¹⁷.

Drøvtyggerne, med god beitepraksis, kan bidra til å lagre mer karbon i bakken, og sørge for at den karbonen som er i jorden, holder seg der. Noen studier som har undersøkt effekten på beite i Norge, har vist at det er betydelig mer karbon i jorden der det beites, sammenlignet med krattområder uten beite.

Albedo-effekten – kjølede solrefleksjon

Solrefleksjon fra åpne arealer som for eksempel beitemark er heller ikke med i klimaberegninger. Når solen skinner på bakken, særlig åpne, snødekte arealer, vil en del av dette reflekteres tilbake og ut i atmosfæren – opp mot 60-90 prosent – og bidra til en nedkjøling av kloden. Hvis et areal gror igjen med kratt og skog vil mindre av lyset reflekteres (barskog reflekterer kun 5-15 prosent), og jorda blir varmere. Beitedyr som sau, geit og storfe er effektive tiltak for å hindre at slike arealer gror igjen³³.

Kilde: Animalia

Biologiske utslipp: En del av det naturlige karbonkretsløpet

Karbonkretsløpet beskriver hvordan karbon går gjennom luft, vann, organisk materiale og jord og i en evig runddans. Gjennom fotosyntesen omdanner planter vann fra røttene og CO₂ fra lufta til karbohydrater ved hjelp av energi fra solen. Alle dyr og mennesker som spiser planter slipper ut CO₂ gjennom respirasjon – den motsatte prosessen av fotosyntesen.

Når kua spiser gress, produseres det metan i magen som kua raper ut i atmosfæren. Etter 10-12 år brytes metanet tilbake igjen til CO₂, og inngår igjen i karbonkretsløpet. Men før metanet brytes ned igjen til CO₂ er det en potent klimagass. Mens biologiske utslipp som metan fra drøvtyggere brytes ned etter 10-12 år og inngår i karbonkretsløpet, er fossile utslipp noe helt annet ettersom dette er karbon som har vært lagret under jorden i millioner av år og slippes ut i atmosfæren i et langt høyere tempo enn fotosyntesen klarer å benytte seg av.

Hvor mye er 2 millioner tonn CO₂-ekv?

6 mn
tCO₂-ekv

Utslipp fra nordmenns flyreiser¹⁸

5,3 mn
tCO₂-ekv

Utslipp fra privatbiler i Norge¹⁹

3,6 mn
tCO₂-ekv

Utslipp fra FIFA World Cup i Qatar²⁰

250 000
tCO₂-ekv

Utslipp fra sjokoladeforbruk i Norge²¹

60 000
tCO₂-ekv

Utslipp fra vin innkjøpt i Norge²²

8,7 mn
tCO₂-ekv

Samlet utslipp fra oppdrett av laks og ørret i Norge²³

12,2 mn
tCO₂-ekv

Direkte utslipp fra Equinor's olje- og gassutvinning på norsk sokkel²⁴

Resultatrapportering - klimaregnskap

Innledning

Bærekraft i Nortura

Trygg og sunn mat

Mat på naturens premisser

Klima 24

Naturmangfold og økosystemer 32

Et livskraftig landbruk

Produsert på en ansvarlig måte

Omsorg for mennesker og dyr

I nært samarbeid med andre

Rapporteringsindeks

Referanser

 Norturas GHG-utslipp*, stedbaset elektrisitet [tonn CO₂-ekv]

	2022	2021	2020
Scope 1 – Total direkte utslipp - Egen drift	18 804	19 677	18 398
Forbruk på fabrikk	14 235	15 108	13 354
Fyringsolje	2 499	3 015	4 494
Propan	3 472	3 198	2 624
Naturgas	8 263	8 895	6 236
Forbruk til transport og service	4 569	4 569	5 044
Egeneide tunge kjøretøy	3 803**	3 803	4 033
Firmabiler/Tjenestebilder	496**	496	572
Kjøregodkjørelser	270**	270	439
Scope 2 – Total indirekte utslipp	2 782	2 856	2 967
Elektrisitet forbruk	2 385	2 567	2 567
Fjernvarme	397	401	401
Scope 3 – Total andre indirekte utslipp - Verdikjeden	1 950 401	1 878 086	1 838 565
Innkjøpt transport	21 348**	21 348	20 905
Innkjøpt fossil CO ₂	10 241	10 156	10 374
Innkjøpt storfe, svin og kylling	1 918 811	1 846 582	1 807 286
Total scope 1+2+3	1 971 986	1 900 619	1 859 930

 * Klimagasser som inngår i Norturas klimaregnskap er karbondioksid (CO₂) for scope 1, 2 og 3

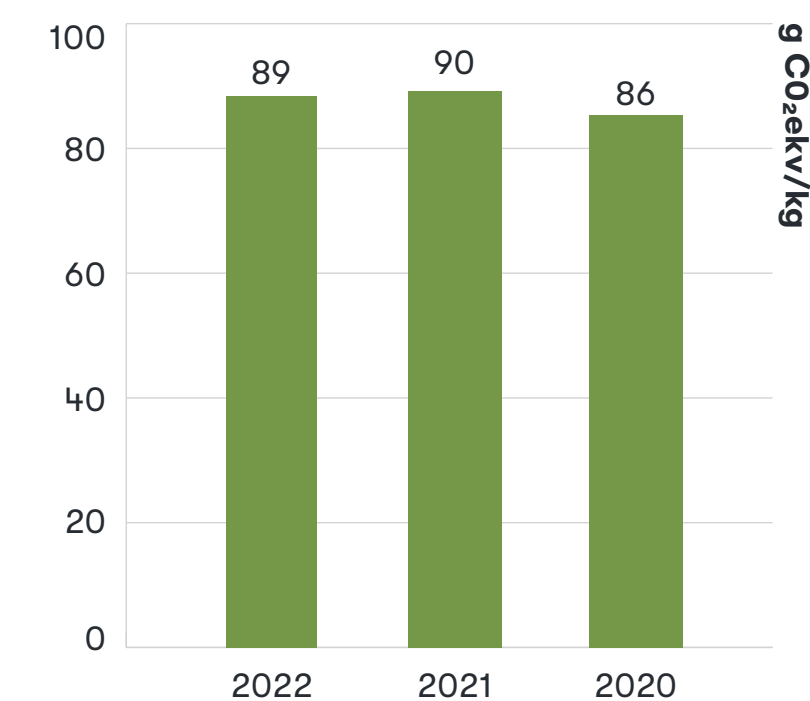
** Transport tall for 2022 er et anslag basert på 2021.

	2022	2021	2020
Utslipp fra kildene basert på biomaterialer brukt i Nortura	1 910	3 074	1 455
Bioolje	1 191	1 143	-
Biogass	125*	1 110	835
Flis/Pellets	594	821	620
Utslipp fra kildene basert på biomaterialer brukt utenfor Nortura	7 985	8 034	7 917
Innkjøpt biogent CO ₂	7 985	8 034	7 917

*I 2022 hadde vi mindre tilgang til biogass enn årene før, men vi jobber med våre leverandører for å øke andelen igjen og klarer å redusere vårt behov for fossil energi.

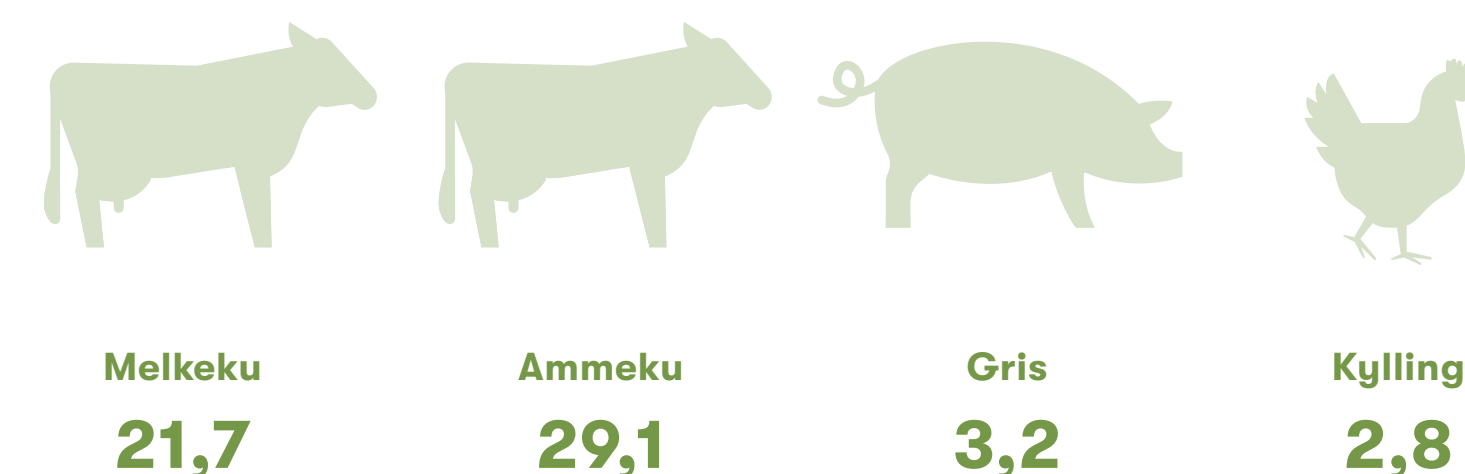
 Klimagassintensitetsforhold: antall gram CO₂-ekv. som slippes ut per kg mat produsert

Klimagassintensitetsforhold inkluderer scope 1 og scope 2-utslipp.

 Karbon avtrykk (kg CO₂-ekv/kg slakt vekt)

Første resultater fra LCA utarbeidet av NORSUS viser vugge til gårdsport (cradle to farm gate) karbonavtrykk for melkeku, ammeku, svin og kylling.. Disse tall brukes for å vise hvor mye utslipp kommer fra innkjøpt kjøtt.

GWP100 (IPCC 2021)

Innledning
Bærekraft i Nortura
Trygg og sunn mat
Mat på naturens premisser

Klima	24
Naturmangfold og økosystemer	32

Et livskraftig landbruk
Produsert på en ansvarlig måte
Omsorg for mennesker og dyr
I nært samarbeid med andre
Rapporteringsindeks
Referanser

Landbrukets klimakalkulator

Landbrukets klimakalkulator er et viktig steg på veien til å kutte utslipp og binde karbon i norsk landbruk. Klimakalkulatoren gir bonden oversikt over utslippene på gården, og hvilke muligheter som finnes for å redusere utslipp og binde karbon.

Fordi klimaavtrykket fra norske gårdsbruk varierer ut fra hva som produseres, størrelsen på driften og hvor i landet gården ligger, må klimatiltakene tilpasses hvert enkelt gårdsbruk. Klimakalkulatoren tar derfor utgangspunkt i bondens egne data. I kombinasjon med rådgivning kan bonden avdekke tiltak som kan redusere gårdens klimagassutslipp, øke opptaket av karbon i jorda – og i tillegg kan tiltakene ofte være økonomisk lønnsomme.

Siden 2020 har kalkulatorer for følgende Nortura-produksjoner blitt lansert: melkeku, ammeku, gris og fjørfe. Egg kommer i 2023. I 2023 er det planlagt en utstrakt kampanje blant samvirkene for å øke antallet bønder som tar klimakalkulatoren i bruk.

Nortura er en av initiativtakerne bak Landbrukets Klimaselskap, som utvikler kalkulatoren.

[Les mer om klimakalkulatoren her](#)

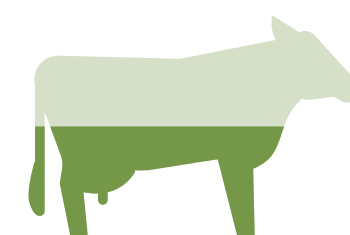

Bioenergi og biokull på Rudshøgda

Obio AS driver et pyrolyseanlegg ved Norturas fabrikk på Rudshøgda. Dette er landets første kommersielle anlegg for karbonfangst- og lagring. Karbonet i restavfall og biomasse fra lokalt landbruk og skogbruk blir omgjort til bioenergi og biokull. I prosessen fanges karbon tilsvarende årlige utslipp fra over 900 personbiler og skaper fjernvarme til 320 boliger hvert år.

Biokull er rent karbon, som er en viktig innsatsfaktor i plantejord og husdyrhold. Bruken av biokull som tilskuddsfôr til gris gir bedre dyrehelse og økt tilvekst. Biokull fra Obio inneholder 90 % rent karbon. Dette er den mest konsentrerte formen for karbondioksid som finnes. Biokullet brytes ikke ned og binder derfor store mengder karbondioksid fra atmosfæren via fotosyntesen. Biokull reduserer dermed drivhuseffekten.

Landbruksforetak som har gitt samtykke til klimakalkulatoren*

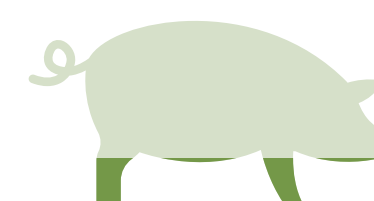
*Merk: totale tall fra landbruket, ikke kun Nortura-eiere, kilde: Landbrukets klimaselskap

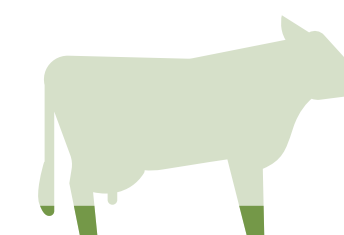
Melkeku
45 %

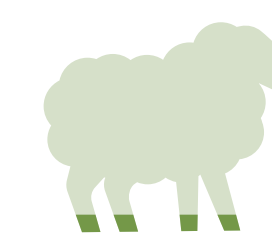
Kylling
24 %

Svin
21 %

Ammeku
15 %

Sau
9 %

Samtykket:	3152	80	421	924	1221
Total foretak:	7038	340	2028	6203	13752

Innledning

Bærekraft i Nortura

Trygg og sunn mat

Mat på naturens premisser

Klima	24
Naturmangfold og økosystemer	32

Et livskraftig landbruk

Produsert på en ansvarlig måte

Omsorg for mennesker og dyr

I nært samarbeid med andre

Rapporteringsindeks

Referanser

 [Les mer om hvordan vi jobber med naturmangfold og økosystemer her](#)

Naturmangfold og økosystemer

Hvorfor er det viktig

Et rikt mangfold av planter og dyr, og velfungerende økosystemer over og under vann, er en forutsetning for grunnleggende behov som ren luft, rent vann, og næringsrik jord til å dyrke mat. De siste tiårene har endringer i arealbruk, klimaforandringer, forurensing, overforbruk av naturressurser og jordforringelse har hatt en dramatisk negativ effekt på naturmangfold og økosystemer over hele verden.

Selv om Norge er blant landene med mest intakt natur, og kun tre prosent av vårt landareal er oppdyrket, så viser Norges naturindeks²⁵ at tilstanden for norske økosystemer er betydelig svekket som følge av menneskelig aktivitet, men med stor variasjon fra region til region. I mange regioner er hovedutfordringen knyttet til opphør av tradisjonell skjødsel og storskala nedlegging av gårdsdrift som fører til at kulturlandskapet gror igjen. Dette utgjør en trussel for blant annet for pollinerende insekter som er kritiske for matproduksjon. I andre deler av landet er utfordringen intensivering av jordbruksmetoder, avrenning fra husdyrgjødsel og bruk av plantevernmidler og kunstgjødsel.

Beite

Rundt 45 prosent av landarealet i Norge eger seg beite, og landbruket har over tusenvis av år skapt naturtyper som er levested for et mangfold av plante- og dyrearter. I dag er opphør av tradisjonell ekstensiv jordbruksdrift, som for eksempel seterdrift, beite og slått, den viktigste trusselen mot disse naturtypene.

De kulturbetingede naturtypene i åpent lavland (nedenfor skoggrensen) og fjellområder er mest utsatt for nedleggelsene opphøret av ekstensiv skjødsel i jordbruket, og gjengroingen av kulturlandskapet. Dette er naturtyper som er viktige for en rekke arter, og ekstensiv skjødsel er helt nødvendig for å opprettholde det biologiske mangfoldet og de økologiske funksjonene som kjennetegner disse områdene. Rødlista, som er en oversikt over truet natur, viser at 24 prosent av de rødlistede plante- og dyreartene avhengige av beitedyr. Beiteressurser i disse områdene representerer også viktige jordressurser som enkelt kan bidra i framtidig matproduksjon.

Visste du at..

I Norge har vi i dag 4957 rødlistede arter²⁶, 29 % av disse er avhengige av beitedyr for overlevelse²⁷

«Det er avgjørende med et aktivt jordbruk i hele landet som kan ivareta verdifulle naturgoder og biologisk mangfold i åpent lavland.»

NINA, Naturindeks for Norge 2020, s. 73

Våre mål 2030

I 2023 skal vi kartlegge vår påvirkning på naturmangfold og økosystemer gjennom verdikjeden, og utarbeide plan for naturpositivitet.

Økt kunnskap hos våre kunder om ulike produksjonsforholds påvirkning på natur og kulturlandskap, og gjøre det mulig for kundene å velge produkter med positiv påvirkning på naturen.

Øke andelen husdyr på beite, med riktig beitetrykk og optimal sammensetning av dyreslag, i områder hvor dette er en naturlig del av ressursgrunnlaget, og der gjengroing av verdifullt kulturlandskap truer utrydningstruede plante- og dyrearter.

Pådriver for å utvikle og gjennomføre tiltak som fremmer naturmangfold i vår verdikjede i områder hvor jordbruk har en negativ påvirkning på natur og naturmangfold.

FNs bærekraftsmål

Ledelsens tilnærming

Norturas klima- og miljøpolicy setter overordnet retning og mål for konsernet, og er en del av Norturas styringssystem. Bærekraftstrategien og miljøpolicyen dikterer at vi skal minimere vår miljøpåvirkning gjennom hele verdikjeden.

Innledning

Bærekraft i Nortura

Trygg og sunn mat

Mat på naturens premisser

Klima	24
<u>Naturmangfold og økosystemer</u>	32

Et livskraftig landbruk

Produsert på en ansvarlig måte

Omsorg for mennesker og dyr

I nært samarbeid med andre

Rapporteringsindeks

Referanser

Jordhelse

Av Norges totale landareal er det bare rundt tre prosent som består av dyrkbar jord. Det er derfor svært viktig at den jorden som dyrkes, fungerer optimalt. God jordhelse er ikke bare grunnlaget for gode avlinger, jord som fungerer leverer også viktige økosystemtjenester som rensing av vann og lagring av karbon og gjør jordbruket mer robust i møte med ekstremvær som tørke og flom. Jordhelse er dermed et premiss for bærekraftig landbruk.

Enhver form for bearbeiding av jorden gir risiko for tap av karbon til luft og næringsstoffer til vann. Ferringelse og tap av jord utgjør en stor samfunnsmessig risiko. Ifølge NIBIO er jordferringelse et betydelig problem i norsk landbruk, spesielt på grunn av erosjon og nedbrytning av jordstrukturen. Dette kan føre til tap av produktivitet og økt behov for gjødsel og andre ressurser.

Visste du at..

Den største andelen av lystgassutslipp kommer fra spredning av gjødsel tilknyttet kunstgjødsel og husdyrhold. Andre kilder til lystgassutslipp fra jordbruket inkluderer dyrkede myrer, lagring av gjødsel og nedbrytning av vekstresten som halm i jorda.

Husdyrgjødsel og handelsgjødsel står for utslipp på 1,1 millioner tonn CO₂-ekvivalenter²⁸.

Avrenning og eutrofiering

Overgjødsling i landbruket og avrenning av næringsstoffer som nitrogen og fosfor fra jord bidrar til oppblomstring av alger i ferskvann (eutrofiering). Dette fører til reduksjon av oksygenivået i vannet, som har betydelige negative konsekvenser for plante- og dyrelivet i elver og innsjøer. Overgjødsling og næringsmiddel-forurensning er dermed ansett som en av de mest alvorlige formene for forurensning fra jordbruket.

Som helhet bidrar overgjødsling til vesentlig påvirkning av henholdsvis 15 prosent av elvevannforekomstene og syv prosent av innsjøene, men det er store regionale forskjeller og utfordringene er størst spesielt i lavereliggende områder med intensivt jordbruk på sentrale deler av Østlandet, Jæren og Trøndelag²⁵.

Plantevernmidler

Plantevernmidler brukes i jordbruket for å beskytte planter mot angrep fra sopp, bakterier og virus, samt holde skadedyr og ugress unna. Samtidig kan plantevernmidler føre til at giftige kjemikalier sprer seg i jord, vann og luft, og påvirke dyre- og plantelivet i området negativt. Selv om vi generelt har god plantehelse i Norge er reduksjon av kjemiske plantevernmidler viktig både for bondens helse og økonomi, samt for miljøet og folkehelsen (gjennom restmengder i matvarer).

I Norge er bruk av plantevernmidler mer utstrakt i dyrking av frukt, bær og grønnsaker enn innen husdyrproduksjon. Allikevel har Nortura som ambisjon å redusere bruk av kjemikalier i vår verdikjede, og vil jobbe for å kartlegge bruken kjemiske plantevernmidler, samt fremme overgangen til mekaniske og biologiske alternativer, i årene som kommer.

Innledning**Bærekraft i Nortura****Trygg og sunn mat****Mat på naturens premisser**

Klima 24

Naturmangfold og økosystemer 32**Et livskraftig landbruk****Produsert på en ansvarlig måte****Omsorg for mennesker og dyr****I nært samarbeid med andre****Rapporteringsindeks****Referanser****Slik jobber vi**

Som en av landets største landbruksamvirker har Nortura en betydelig påvirkning på naturen. Påvirkningen er størst gjennom verdikjeden vår, og primært ute på gårdene.

Vi er i startfasen når det kommer til arbeidet med naturmangfold og økosystemer. Samtidig har mange av våre eiere og landbruket for øvrig lenge vært opptatt av dette. Å ta vare på naturen på en måte som gjør at gården kan overleveres litt bedre fra generasjon til generasjon, ligger i den norske bondens DNA.

I årene som kommer skal vi jobbe systematisk for å sikre at vi når vår ambisjon om å være naturpositive gjennom hele vår verdikjede. Vi skal ivareta og forbedre jordkvaliteten i landbruket, redusere bruk av plantevernmidler og kjemikalier, og hindre forurensing til naturen. Vi skal fremme artsmangfold, og beskytte og rehabilitere land og vannbaserte økosystemer gjennom hele vår verdikjede. Dette er viktig for å sikre langsiktig produktivitet og bærekraftig matproduksjon.

Kan ull brukes som gjødsel, jorddekke og erstatte pletter av plast?

Sammen med Woolero, utforsker Norilia muligheter for å ta i bruk det som i dag anses som lavverdi-ull, i utvikling av gjødsel-pellets, og næringsrike og 100 % komposterbare plantepotter, med mål om å øke verdien på ulla og redusere bruken av plast.

Innledning
Bærekraft i Nortura
Trygg og sunn mat
Mat på naturens premisser

Klima	24
<u>Naturmangfold og økosystemer</u>	32

Et livskraftig landbruk
Produsert på en ansvarlig måte
Omsorg for mennesker og dyr
I nært samarbeid med andre
Rapporteringsindeks
Referanser

Tiltak 2022

Mange tiltak for å fremme naturmangfold og beskytte sårbare økosystemer gjennomføres hvert år av våre eiere over hele landet.

Eksempelvis gjennomføres en rekke tiltak for å forbedre jordhelse, blant annet gjennom økt bruk av vekstskifte og dyrking av flerårige vekster, redusert jordbearbeiding, god drenering, bruk av fangvekster, husdyrgjødsel og biokull.

Effektive tiltak for å redusere avrenning og næringsmiddelurensning inkluderer redusert bruk av plantevernmidler, redusert og mer presis / effektiv bruk av kunstgjødsel, planting av vegetasjon (grasdekke) langs vannkilder og avrenningsveier som kan filtrere og gange opp næringsstoffene og dermed redusere avrenning til vannmiljøet.

Tiltak for å redusere bruk av plantevernmidler inkluderer redusert og mer effektiv / presis bruk av plantevernmidler, eller økt bruk av alternativer til kjemiske plantevernmidler som maskinelle eller økologiske.

Resultatrapportering

Kvalitetssystem i landbruket (KSL) er bondens eget verktøy for internkontroll og kvalitetssikring. Gjennom KSL kan bonden enkelt sjekke at drifta er i tråd med norske lover, forskrifter og krav fra næringa. Formålet med KSL er å bidra til å sikre trygg mat og ivareta hensynet til dyrevelferd, miljø og arbeidsmiljø i norsk landbruk.

KSL-standarden består av flere sjekklister og veiledere, som skal brukes i egenrevisjonen på gården av norske bønder. I tabellen under presenterer vi svarene på noen relevante spørsmål besvart av 32790 norske bønder.

Utdrag fra KSL sjekklister	Ja	Nei	Ikke relevant
Håndterer du organisk avfall slik at det ikke kan forurense vann eller skade ville dyr?	82,1 %	0,03 %	17,8 %
Dersom du lagrer husdyrgjødsel på bakken, er gjødsla skjermet mot overflatevann og plassert hensiktsmessig for å hindre avrenning?	23,3 %	0,1 %	76,6 %
Har eventuelle tiltak som endrer på kulturminner, kulturlandskap eller biologisk mangfold blitt gjort i dialog med kommunen?	2,5 %	0,03 %	97,4 %
Har du rutiner for å bekjempe og hindre spredning av meldepliktige skadegjørere?	45,9 %	0,3 %	53,8 %
Merker du arealer som er behandlet med plantevernmidler, og som er åpne for allmenn ferdsel, med plakater i samsvar med Mattilsynets mal?	20,8 %	0,5 %	78,7 %
Har du gjort deg kjent med klimakalkulatoren for dine(e) produksjon(er)?	78,2 %	13,6 %	8,1 %

Et livskraftig landbruk

Nortura er bondens eget selskap, et samvirke eid av 17 000 norske bønder over hele landet. En forutsetning for norsk, bærekraftig matproduksjon er et lønnsomt og livskraftig landbruk – med gode vilkår og en inntekt som bonden kan leve av. Ringvirkningene er blant annet spredt bosetting og arbeidsplasser i hele Norge.

For å styrke lønnsomheten til eierne våre, vil vi jobbe for en mer rettferdig fordeling av verdiskapingen gjennom matsystemet.

- **Lønnsomhet for våre eiere**
- **Lokal økonomisk vekst**

Lønnsomhet for våre eiere

Hvorfor er det viktig

For å sikre at vi har en høy selvforsyningsgrad av mat og en matproduksjon spredt ut over hele landet, må norske bønder ha en inntekt å leve av. Samtidig vet vi at bondens økonomi er under hardt press. Beregninger viser at den norske bonden tjener vesentlig mindre enn andre yrkesgrupper, og inntektsgapet har vokst de siste årene²⁹. I tillegg har prisvekst på gjødsel, energi og kraftfôr – viktige innsatsfaktorer for matproduksjonen – rammet bøndene hardt.

På grunn av presset økonomi velger stadig flere bønder å legge ned produksjonen. Antallet jordbruksbedrifter i Norge har falt fra 155 000 i 1970 til under 37 000 i dag – altså har tre av fire gårdsbruk valgt å legge ned driften de siste 50 årene³⁰. Ikke bare går verdifulle jordbruksarealer ut av drift, men stadig færre dyr på beite innebærer at store deler av landet gror igjen, spesielt i kystområder på Vestlandet og i nord.

Norske bønders dårlige økonomi utgjør med andre ord en stor risiko for matsikkerheten i landet. Fra et bærekraftperspektiv vet vi at omstillingen mot et moderne og bærekraftig landbruk, med bedre dyrevelferd, krever store investeringer. Da må bonden ha en inntekt som faktisk gjør dette mulig å gjennomføre. Vårt arbeid knyttet til bærekraftsmål 8 om anstendig lønnsnivå, og bærekraftsmål 10 om å redusere økonomisk ulikhet, utgjør derfor kjernen av Norturas arbeid med bærekraft. Skal vi få til den omstillingen i norsk landbruk som vi ønsker, de neste ti årene, er det kritisk at vi styrker den norske bondens økonomiske forutsetninger.

Visste du at...

Hver dag legges to gårdsbruk ned, og antallet aktive gårder her i landet har sunket fra over 150 000 i 1970 til i underkant av 40 000 i dag.

Våre mål 2030

Norturas eiere skal få tilbake den til enhver tid tilgjengelige inntjening, etter at selskapet har sikret forsvarlig forretningsmessig utvikling for å ivareta selskapets posisjon for fremtiden.

Nortura skal jobbe for økt betalingsvillighet og pris på sunt, trygt og bærekraftig produsert norsk kjøtt og egg.

Alle Norturas eiere skal ha en lønn de kan leve av, som er konkurransedyktig og står i forhold til verdiskapingen, andre sammenliknbare grupper i samfunnet og som bidrar til å rekruttere nye husdyrprodusenter til landbruket.

Bondens inntekt, pantegrunnlag og finansieringsevnen i jordbruket er svak. Nortura skal derfor jobbe for **etableringen av et fond for bærekraftig omstilling i jordbruket**. Siden matproduksjon er en samfunnskritisk infrastruktur, må denne omstillingen finansieres over statsbudsjettet og utenfor jordbruksavtalen

FNs bærekraftsmål

Ledelsens tilnærming

Norturas formålsparagraf: Nortura SA har til formål å omsette medlemmenes slakt, egg, livdyr og ull på best mulig måte. Foretaket skal ved sin virksomhet bidra til at medlemmene får det best mulig økonomiske resultat av sin husdyrproduksjon, på kort og lang sikt.

Innledning

Bærekraft i Nortura

Trygg og sunn mat

Mat på naturens premisser

Et livskraftig landbruk

Lønnsomhet for våre eiere	37
Lokal økonomisk vekst	40

Produsert på en ansvarlig måte

Omsorg for mennesker og dyr

I nært samarbeid med andre

Rapporteringsindeks

Referanser

Les mer om hvordan vi jobber med lønnsomhet for våre eiere her

Innledning
Bærekraft i Nortura
Trygg og sunn mat
Mat på naturens premisser
Et livskraftig landbruk

Lønnsomhet for våre eiere	37
Lokal økonomisk vekst	40

Produsert på en ansvarlig måte
Omsorg for mennesker og dyr
I nært samarbeid med andre
Rapporteringsindeks
Referanser
Slik jobber vi

Nortura støtter kravet om bedre rammevilkår og inntektsløft for norske bønder, slik at vi faktisk prioriterer norsk matproduksjon, bondens levekår og matberedskap. De siste årene har Nortura arbeidet regulatorisk og kommersielt for å sikre ekstraordinære økninger i råvareprisene for alle våre produksjoner, i tillegg til vesentlige løft gjennom jordbruksoppgjøret. Dette resulterte i en historisk ekstraordinær økning av avregnings- og engrosprisene ved inngangen til 2022.

For styrket lønnsomhet jobber vi langs to spor; et kommersielt og et politisk.

Kommersielle rammer

Når det kommer til de kommersielle inntektsrammene, styrer vi selv vår tilpasning. Vi jobber for å styrke bondens konkurransekraft gjennom god drift, sterke merkevarer og attraktive råvarer. Norturas konkurransekraft styrker vi gjennom å sikre at industrien vår er effektiv og at produktene våre er attraktive. I bunnen ligger våre samvirkeforpliktelser, som gjør at verdiene vi skaper, gis tilbake til de som har produsert maten – den norske bonden.

Politiske rammer

Jordbruket i Norge er et resultat av en flere generasjoner gammel politisk prioritering for å sikre matproduksjon til egen befolkning. Jordbrukspolitikken bygger på fire pilarer; matsikkerhet, landbruk over hele landet, økt verdiskaping og et bærekraftig landbruk. Nortura har en god og konstruktiv dialog med folkevalgte, relevante departementer, direktorater og organisasjoner for å bidra til å realisere den jordbrukspolitiske målsettingen og ivareta et livskraftig landbruk.

Tiltak 2022

Økte engrospriser: Nortura økte våre engrospriser vesentlig for alle produksjoner på bakgrunn av den ekstraordinære veksten av produksjonskostnader (strøm, gjødsel og fôr) hos våre eiere.

Økt finansiering av bærekraftstiltak hos bonden: Sammen med de andre aktørene i landbruket har Nortura arbeidet for opprettelsen av Bionova – et Enova for de biologiske næringene. På grunn av den krevende økonomiske situasjonen i landbruket, vil Bionova være et viktig virkemiddel for å finansiere klimatiltak på gårdsnivå.

Nye nordiske kostholdsanbefalinger: Nortura har gjennom 2022 jobbet systematisk med å gjennomgå høringsartikler fra nordiske forskere knyttet til de nye nordiske kostholdsanbefalingene som vil bli presentert i 2023, og som vil ligge til grunn for de nye norske kostholdsrådene som kommer i 2024-25. Kostholdsrådene vil ha stor betydning for etterspørselen etter Norturas produkter i fremtiden.

Resultatrapportering

	2022	2021	2020
Utbetaling for bøndernes husdyr (i milliarder norske kroner)	11,2	9,6	8,9
Resultat etter skatt tilbake til våre eiere (i millioner norske kroner)	0*	91,5	135

*Resultatet for 2022 ble kraftig svekket som følge av ekstraordinært sterk kostnadsvekst for viktige innsatsfaktorer og fall i salget ut av dagligvarebutikkene. Nortura har iverksatt tiltak som skal styrke resultatet med over 400 millioner kroner.

Innledning

Bærekraft i Nortura

Trygg og sunn mat

Mat på naturens premisser

Et livskraftig landbruk

<u>Lønnsomhet for våre eiere</u>	37
Lokal økonomisk vekst	40

Produsert på en ansvarlig måte

Omsorg for mennesker og dyr

I nært samarbeid med andre

Rapporteringsindeks

Referanser

Garanti for avsetning muliggjør lokal gårdsproduksjon

At norske bønder er garantert avsetning for sine husdyr til Nortura er viktig for å legge tilrette for lokal gårdsproduksjon over hele landet. Mange av Norturas produsenter har startet egne gårdproduksjoner og utsalg. Så mye som 1/3 av Norturas slaktevolum selges til andre bedrifter som følge av blant annet forsyningsplikten, totalt til ca. 200 små- og mellomstore bedrifter over hele landet. Dette er noe vi i Nortura er stolte av – vi sørger ikke bare for matsikkerhet på nasjonalt nivå, men vi muliggjør også lokalproduksjon av de beste råvarene over hele landet.

Gårdsis fra Bamsrudlåven

På gården Bamsrud ved Mysen har Ida og Kjell-Kristian Bamsrud 7500 frittgående høner som legger egg som selges gjennom PRIOR. Å lage et gårdsprodukt av gårdens råvarer var lenge en drøm, og i dag produserer Bamsrudlåven også prisbelønnet is blant annet basert på melk fra naboens gård og egg fra egne høner.

[Les mer om Bamsrudlåven](#)

Stavsmarken Gård og Pølsemakeri

På Verdensarvøya Vega i Nordland, omkranset av vill og vakker natur, produserer Bente Børsheim og familien håndverksmat basert på kjøtt fra egne griser. I gårdsbutikken får du kjøpt ferskt kjøtt, spekemat og pølser fra eget pølsemakeri.

[Les mer om Stavsmarken](#)

LØNNSOMHET FOR VÅRE EIERE

Stjernøylam

På gården Talvik utenfor Alta har Ramune og Dan Rune Larsen drevet sauebruk i over 20 år. I 2019, satt de i gang gårdsproduksjon av middagspølser, spekepølser og snacks-pølser med etablerertilskudd fra Innovasjon Norge. Produktene heter Stjernøylam – oppkalt etter den vakre øya Stjernøya - 2.5 times båtuttur unna Talvik, der sauene er på sommerbeite.

Suksess med bondens mat på Felleskjøpet

Norske bønder har lenge ønsket å selge kvalitetsprodukter gjennom Felleskjøpets butikker. I 2021 startet derfor Felleskjøpet på pilotsalg i fire butikker med utvalgte høykvalitetsvarer, som til vanlig har vært solgt til hotell- og restaurantmarkedet.

Piloten var en suksess, og et bredere sortiment av våre produkter selges nå i 18 Felleskjøpet butikker over hele landet, og ytterligere to er på trappene i Rogaland via Bondekompaniet og Felleskjøpet Rogaland. Fra 2022 vil disse butikkene også ha en egen disk med ost og smør fra TINE.

Bestill Julekasse med fersk ribbe m.m. fra en bonde nær deg

Velg din lokale bonde:

 Julekasse (ca. 10,5 kg) m. ribbe fra Elvarheim Gård på Bekkestad 2.290,- /nett salg	 Julekasse (ca. 10,5 kg) med ribbe fra Brude Rosen-Gård på Skjånes 2.290,- /nett salg	 Julekasse (ca. 10,5 kg) m. ribbe fra Skjerve Gård i Lomsengen 2.290,- /nett salg	 Julekasse (ca. 10,5 kg) m. ribbe - fra Vigje Gård i Hemsedal 2.290,- /nett salg
--	---	---	--

Min Bonde – fra en bonde nær deg

Stadig flere får øynene opp for lokal nisjeproduksjon, og for mange forbrukere er lokal og kortreist mat attraktivt. Med den nye salgsplattformen «Min Bonde», vil Nortura hjelpe våre eiere med å selge sine gårdsprodukter, og samtidig gjøre det lettere for forbrukere over hele landet å kjøpe lokalmat på nett, direkte fra bonden, som gir transpanses (bl.a i opplevd bedre dyrevelferd) og trygghet for at bonden får betalt.

Målet er at bonden skal kunne konsentrere seg om å produsere den beste maten, mens Nortura tar seg av nettbutikk, markedsføring og frakt, mot en andel av salget. I tillegg får bonden mer betalt for sine råvarer, i piloten i gjennomsnitt ca. 25 prosent.

I desember 2022 gjennomførte Nortura en oppskalert pilot, med salg av julematkasser fra fire gårder i Trøndelag.

Innledning

Bærekraft i Nortura

Trygg og sunn mat

Mat på naturens premisser

Et livskraftig landbruk

Lønnsomhet for våre eiere	37
Lokal økonomisk vekst	40

Produsert på en ansvarlig måte

Omsorg for mennesker og dyr

I nært samarbeid med andre

Rapporteringsindeks

Referanser

[Les mer om hvordan vi jobber med lokal økonomisk vekst her](#)

Lokal økonomisk vekst

Hvorfor er det viktig

Nortura bidrar til å skape betydelige verdier for samfunnet og det norske fellesskapet. Dette er verdier som ikke forsvinner ut av landet, men som blir igjen i Norge og norske lokalsamfunn – og bidrar til å skape levende byer og bygder over hele landet.

Nortura er tilstede i nesten alle norske kommuner. Gjennom våre 24 produksjonsanlegg fra Karasjok i nord til Egersund i sør og 17.000 gårdsbruk over hele landet, bidrar vi med arbeidsplasser, skatter og avgifter, og kjøp av varer og tjenester fra lokale leverandører.

Vår drift og verdikjede, fra gård til butikk, gir positive økonomiske og sosiale ringvirkninger over hele landet. En styrket konkurransekraft og et sterkt samvirke vil legge grunnlaget for et fremtidsrettet jordbruk og norsk matproduksjon i årene som kommer.

Norturas innsats er en viktig faktor i å opprettholde norsk matproduksjon og landbruk, og av stor betydning for å sikre arbeidsplasser og en stabil økonomi i Norge. Gjennom vår virksomhet bidrar vi også med å bevare og videreutvikle norsk matkultur og norske landbrukstradisjoner.

Slik jobber vi

Nortura er i gang med vår største og mest ambisiøse industrisatsing noensinne. I løpet av de kommende årene vil vi investere omtrent 1,4 milliarder kroner i ny industristruktur. Målet med denne satsningen er å skape et smartere og effektivt industriledd, som vil styrke Norturas konkurransekraft. Investeringene vil resultere i nye, toppmoderne anlegg flere steder i landet, og øke konsernets lønnsomhet med mer enn 400 millioner kroner per år. Dette vil gjøre det mulig for Nortura å tilby bedre produkter, samtidig som det vil øke betalingen til bonden.

Dette er en strategi som vil gi positive ringvirkninger i hele landet. Å styrke konkurransekraften vil sikre arbeidsplasser, opprettholde et sterkt samvirke og sørge for et fremtidsrettet jordbruk og levende bygder.

**4,2
milliarder**

i innkjøpte varer og tjenester
fra norske leverandører
(i 2022)

Produsert på en ansvarlig måte

Norturas produksjonsanlegg skal ha lavest mulig ressursbruk, minst mulig svinn og mest mulig ressurser inn i nye sirkulære verdikjeder. Alle råvarer i produksjonen vår skal utnyttes, minst mulig skal gå til spille – og vi skal fortsette å videreutvikle forretningsmuligheter og produkter som verden trenger. Våre langsiktige kapitalinvesteringer skal evalueres på bakgrunn av påvirkning på bærekraft, og bidra til bærekraftsmålene våre.

- **Sirkulærøkonomi**
- **Matsvinn**
- **Avfall og avløpsvann**
- **Plast og emballasje**
- **Sporing og transparens**

Sirkulærøkonomi

Hvorfor er det viktig

Nortura tar imot husdyr fra hele Norge til vår produksjon. 60 prosent går gjennom våre produksjonsanlegg og blir til mat for mennesker. Resten av råstoffet – hud og skinn, ull, innmat, blod og bein – blir ikke til mat for oss her i Norge. Av respekt for dyrene og miljøet ser vi det likevel som vår plikt å utnytte hele dyret, til bærekraftige produkter som verden har nytte og glede av.

Full utnyttelse av råvarer er en viktig del av vår satsing på bærekraft i Nortura. Vårt bidrag til en sirkulær økonomi er helt unik. Vi bruker innovasjon og teknologi for å ta alle deler av dyret i bruk i nye produkter og nye kretsløp. Slik skaper vi økt lønnsomhet for bonden, vi reduserer klimaavtrykket til matproduksjonen og vi gjør biprodukter, som kunne endt opp som avfall, om til høykvalitetsprodukter. Riktig håndtert er altså såkalte bi-produkter, et pluss, og derfor bruker vi begrepet «plussprodukter».

Slik jobber vi

I en sirkulær økonomi går ingenting tapt. Når vi har brukt så mye så mulig av dyrene og eggene til å produsere mat, må vi finne bruksområder i andre verdikjeder for det som er igjen. Det er her ekspertisen til vårt heleide datterselskap, Norilia, kommer inn. Norilia videreforedler og distribuerer Norturas restråstoffer til kunder og andre datterselskaper. Ved å ta ut verdien av disse plussproduktene gjennom nye bioprosesser, i nye produkter og i nye markeder, sikrer Norilia full ressursutnyttelse og økt lønnsomhet for våre eiere. Gjennom hele verdikjeden, fra råvarenes opprinnelse og helt frem til endelig produkt, er Norilia opptatt av kvalitet og full utnyttelse.

Innledning

Bærekraft i Nortura

Trygg og sunn mat

Mat på naturens premisser

Et livskraftig landbruk

Produsert på en ansvarlig måte

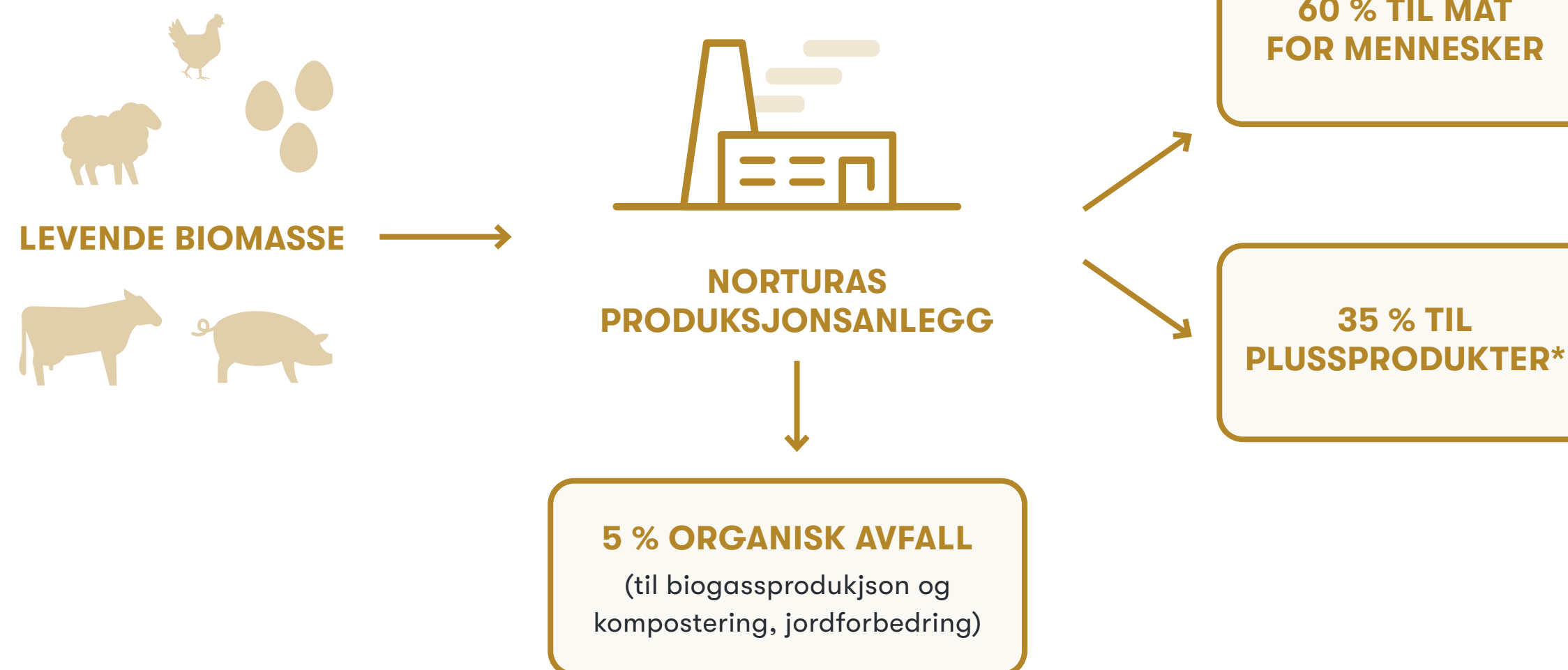
Sirkulærøkonomi	42
Matsvinn	46
Avfall og avløpsvann	50
Plast og emballasje	52
Sporing og transparens	54

Omsorg for mennesker og dyr

I nært samarbeid med andre

Rapporteringsindeks

Referanser

*En del av plussproduktene blir til mat for mennesker etter prosessering av Bioco og NoriDane. [Les mer om det side 44 og 45.](#)

Våre mål 2030

- **100 % av råvarene** som kommer inn til vår produksjon skal utnyttes, med fokus på økt andel til mat til mennesker.
- **Vi skal bidra til bedre** ressursutnyttelse hos våre eiere.

FNs bærekraftsmål

Ledelsens tilnærming

Gjennom vårt bærekraftstrategi har vi forpliktet oss til å utnytte 100 prosent av råvarene som kommer inn til vår produksjon, med fokus på økt andel til mat for mennesker.

[Les mer om hvordan vi jobber med sirkulærøkonomi her](#)

Innledning

Bærekraft i Nortura

Trygg og sunn mat

Mat på naturens premisser

Et livskraftig landbruk

Produsert på en ansvarlig måte

Sirkulærøkonomi	42
Matsvinn	46
Avfall og avløpsvann	50
Plast og emballasje	52
Sporing og transparens	54

Omsorg for mennesker og dyr

I nært samarbeid med andre

Rapporteringsindeks

Referanser

Restråstoff fra alle typer dyreslag

Restråstoff fra alle dyreslag brukes som mat til mennesker eller dyr. Det fins flere produkter vi ikke har kultur for å spise i Norge, som for eksempel bein fra svin og lam, som er svært ettertraktet i andre land. Noe er til og med delikatesser i land som Asia og Afrika. Av restråstoff som ikke går til mat selges mye som fôr til kjæledyr. Dette er ettertraktet næringsrikt råstoff fra den norske bonden, fri for antibiotika og GMO.

Ull

Norsk ull er særlig kjent for god spenst, fin glans, god slitestyrke og holdbarhet. Ull fra Norilia er i tillegg Svanemerket. Brukes til strikkesgarn, ferdigstrikkede plagg, sko, kåper og ytterplagg, pledd- og puter, møbel- og bunadstoff.

Hud og skinn

Hud og skinn fra norske kuer som har fått godt stell på små gårder, selges til luksusmarkeder over hele verden. De blir blant annet brukt til å lage luksusvesker, belter, sko og møbler.

Hvordan restråstoff blir til plussprodukter

Fjærfe og egg

Restråstoff fra fjørfe og egg foredles til ingredienser som brukes i mange ulike anvendelser. Råstoff fra kylling og kalkun foredles til proteiner og olje som brukes i mat, kjæledyr-fôr, kosttilskudd og sportsernæring. Hinnen skilles fra eggeskallet og brukes i sårhelingsprodukter for kroniske sår. Både eggeskalkalsium og membran er etterspurt som ingredienser i kosttilskudd og skjønnhetsprodukter. Gjennom foredling til ingredienser sikrer vi at råstoffene for en bedre utnyttelse høyere opp i verdikjeden.

Naturtarm

I tarmene til griser finner man mucosa, som er et biprodukt fra rensingen. Herfra kan man trekke ut stoffet råheparin som brukes for å lage blodfortynnende medisin.

Sirkulærøkonomi

Oversikt over faktorer som bidrar til fullt utnyttelse av plussprodukter

Innledning

Bærekraft i Nortura

Trygg og sunn mat

Mat på naturens premisser

Et livskraftig landbruk

Produsert på en ansvarlig måte

Sirkulærøkonomi	42
Matsvinn	46
Avfall og avløpsvann	50
Plast og emballasje	52
Sporing og transparens	54

Omsorg for mennesker og dyr

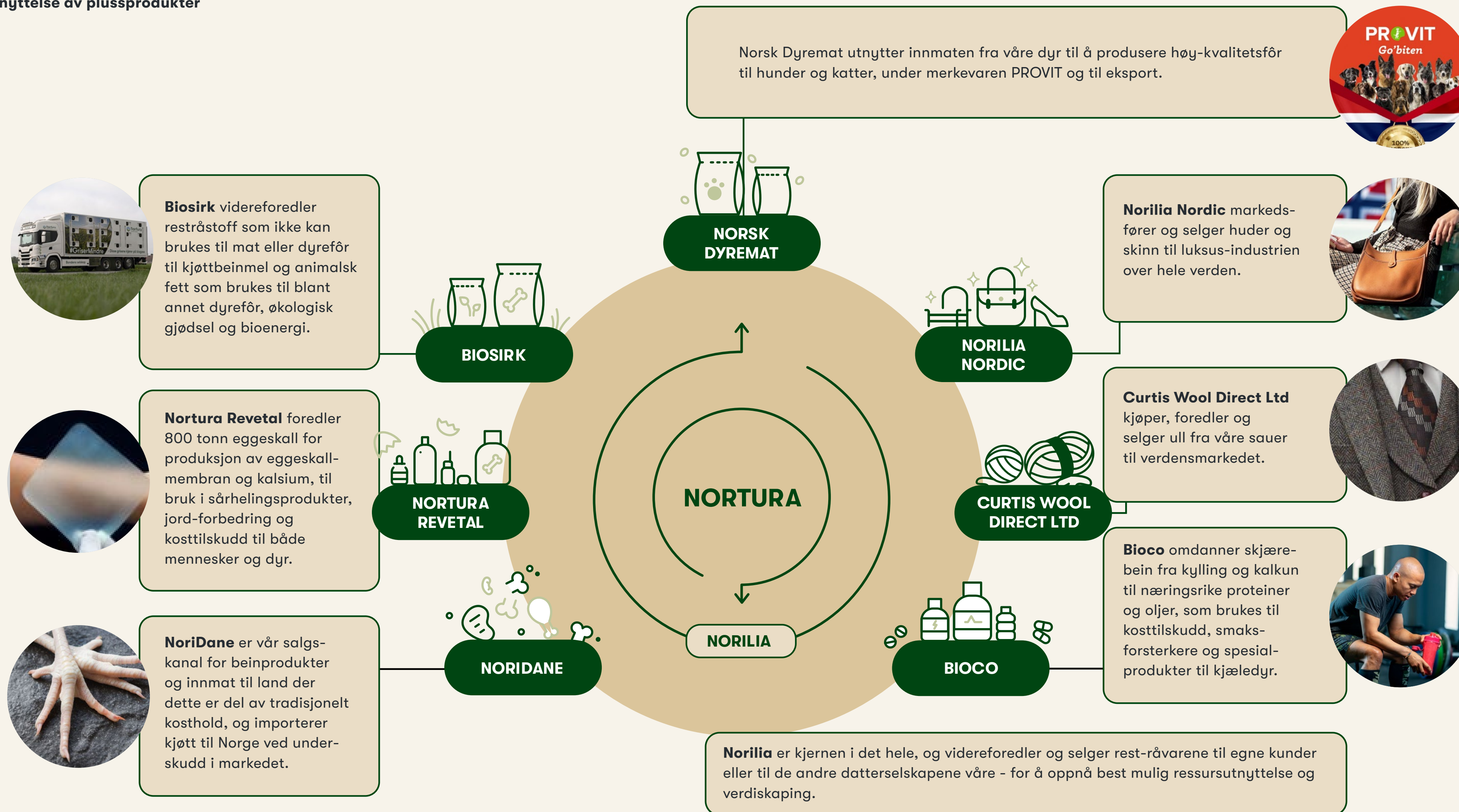
I nært samarbeid med andre

Rapporteringsindeks

Referanser

[Les mer om vårt datterselskap Norilia her](#)

Innledning

Bærekraft i Nortura

Trygg og sunn mat

Mat på naturens premisser

Et livskraftig landbruk

Produsert på en ansvarlig måte

Sirkulærøkonomi	42
Matsvinn	46
Avfall og avløpsvann	50
Plast og emballasje	52
Sporing og transparens	54

Omsorg for mennesker og dyr

I nært samarbeid med andre

Rapporteringsindeks

Referanser

Resultatrapportering

155 000

tonn med plussprodukter blir forvaltet av Norilia

65 %

Norilia eksporterer til hele verden, 65 % av omsetningen til Norilia kom fra eksport

Skjærebein fra kylling blir viktig kilde til norsk protein

Fremtidens bærekraftige landbruk handler om å nyttiggjøre seg av alt i dyrene som slaktes. Østfold-selskapet Bioco, som ble offisielt åpnet i 2021, har lyktes med å gjøre om restråstoff fra norsk kylling- og kalkunproduksjon til en ny og viktig kilde til protein – med stor næringsverdi for dyr og mennesker. Tidligere ble disse restene brukt i dyrefôr.

Omdannelsen skjer ved hjelp av et bioteknologisk prosessanlegg, hvor teknologien er utviklet fra naturens egen verktøykasse ved bruk av enzymer i en bioreaktor for å bryte ned større proteinstrukturer. Fabrikken er den første av sitt slag innen kjøttindustrien.

Bak Bioco ligger en felles ambisjon fra Nortura og Felleskjøpet Agri om å satse på et bærekraftig landbruk, der alt råstoff blir brukt på best mulig måte.

Om Bioco

- Bioteknologi- og bioraffineringselskap lokalisert på Hærland
- Eies av Norturas datterselskap Norilia og Felleskjøpet Agri
- Produserer høyverdige proteiner, fett og mineraler av bein fra kylling- og kalkunproduksjon
- Norilia er ansvarlig for forskning, produktutvikling, salg og markedsutvikling av alle Bioco-produkter

Matsvinn

Hvorfor er det viktig

En tredel av all mat som produseres når aldri fram til en tallerken. I følge hovedrapport 2020: bransjeavtalen om reduksjon av matsvinn³¹, ble det kastet 454 350 tonn mat i Norge i 2020. Dette tilsvarer 84,7 kilo matsvinn per innbygger. Rundt 19 prosent av dette stammer fra matindustrien.

Matsvinn er et problem både fra et ressurs- og et miljøperspektiv. Det krever land, vann, energi og arbeidskraft å produsere mat – ressurser som er bortkastet når maten ender i søpla. Matsvinn er også en betydelig kilde til verdens klimagassutslipp, og i følge til FNs mat- og landbruksorganisasjon (FAO) stammer hele åtte prosent av globale utslipp fra matsvinn. Hadde matsvinn vært et land, ville bare Kina og USA hatt større utslipp.

Innledning

Bærekraft i Nortura

Trygg og sunn mat

Mat på naturens premisser

Et livskraftig landbruk

Produsert på en ansvarlig måte

Sirkulærøkonomi	42
<u>Matsvinn</u>	46
Avfall og avløpsvann	50
Plast og emballasje	52
Sporing og transparens	54

Omsorg for mennesker og dyr

I nært samarbeid med andre

Rapporteringsindeks

Referanser

Ca. 40 % feilproduksjoner

Dette kan for eksempel dreie seg om produkter med feil etikett, vakuumslipp eller spekemat med saltkrystallisering.

I Nortura er det tre hovedkilder til matsvinn

Ca. 40 % råvaresvinn

Dette kalles fabrikksvinn og inkluderer dyr med skader eller sykdom, samt svinn i kjøttkvernene eller råvarer som faller på gulvet.

Ca. 20 % planleggingsfeil

Alle produktene våre lages basert på prognoser. Markedet krever et bredt produktsortiment, og noen produkter skal bare selges i visse kjeder – ofte også kun i visse perioder. Dette kan gjøre det utfordrende å planlegge riktig.

Våre mål 2030

- **Redusere matsvinn** fra egne anlegg med 80 %
- **Nullvisjon for matsvinn** fra egne anlegg innen 2040
- **Være pådriver for bedre utnyttelse** av slakt som i dag ikke går til mat for mennesker
- **Delta i samarbeid for å redusere matsvinn** ute hos kunder og forbrukere i tråd med UN Global Compacts bærekraftsmål om 50 % reduksjon

FNs bærekraftsmål

Ledelsens tilnærming

I 2017 signerte Nortura myndighetenes tilslutningserklæring for matsvinn, og har dermed forpliktet oss til å halvere matsvinnet i virksomheten vår med 50 prosent innen 2030.

Vi har allikevel valgt å gå enda lenger enn denne forpliktelsen, og har mål om å redusere matsvinnet fra fabrikkene våre med hele 80 prosent innen 2030. Oppnår vi målet, vil det ikke bare ha en stor effekt på klimaet – men også kunne bety totalt 500 millioner kroner i sparte kostnader.

Innledning

Bærekraft i Nortura

Trygg og sunn mat

Mat på naturens premisser

Et livskraftig landbruk

Produsert på en ansvarlig måte

Sirkulærøkonomi	42
<u>Matsvinn</u>	46
Avfall og avløpsvann	50
Plast og emballasje	52
Sporing og transparens	54

Omsorg for mennesker og dyr

I nært samarbeid med andre

Rapporteringsindeks

Referanser

Slik jobber vi

På våre produksjonsanlegg er matsvinn et av de faste temaene på ukentlige forbedringsmøter, og alle de største produksjonsanleggene har egne matsvinnansvarlige. Vi har fallarmer ved transportbåndene, som gjør at færre produkter faller på gulvet. Større grundighet når kjøttet tas ut av kvernene, gjør at mindre går til spille, og avskjær som tidligere er blitt kastet, brukes i andre ferdigmatprodukter. Nortura benytter også kjøleteknikker som gjør at kjøttet holder seg ferskt lenger, og kan dermed sendes ut i markedet når det er størst behov.

Nortura deltar aktivt i ulike næringssamarbeid for å få ned matsvinnet også i andre deler av verdikjeden, og gjennomfører hvert år en rekke tiltak for å oppnå dette. Det inkluderer blant annet satsing på ny teknologi for å forbedre produkters holdbarhet, bedre produktmerking ut til forbruker, bedre lukkemekanismer, og ikke minst samarbeid med kundene for å sikre produksjon i tråd med etterspørsel.

Nortura har lenge hatt et samarbeid med Matsentralen, og bidrar med både produkter og finansiering som kommer vanskeligstilte over hele landet til gode. Matsentralen er vår prioriterte donasjonsmottaker, men vi donerer også varer til andre anerkjente veldedige organisasjoner. I tillegg samarbeider vi med initiativet Too Good To Go.

Vi rapporterer årlig matsvinnet vårt til NORSUS (Norsk institutt for bærekraftsforskning). NORSUS definerer matsvinn som nyttbare deler av mat, produsert for mennesker, som enten kastes eller tas ut av matkjeden til andre formål enn menneskeføde, fra tidspunktet når dyr og planter slaktes eller høstes. Norturas rapportering av matsvinn gjelder fra dyret er slaktet til maten er levert på Norturas rampe – med unntak av varer som blir kreditert som følge av feil fra Norturas side. Tallene inkluderer med andre ord ikke svinn hos butikkene eller forbrukeren.

Tiltak 2022

Styringssystem: Innføringen av SAP har bidratt til et høyere presisjonsnivå gjennom hele bedriften. Vi har også jobbet videre med registrering av matsvinn i SAP.

Samarbeid:

SKIFT samarbeid hvor NorgesGruppen og GS1 Norway sammen med Nortura, Tine og Bama jobber aktivt for å få informasjon om holdbarhetsdato inn i strekkoden på produktene med intensjon å bidra til redusert butikksvinn.

Prognoser presisjon:

2022 var et spesielt år som startet med et dataangrep mot Nortura, etterfulgt av krig i Ukraina og råvaremangel, før året ble avsluttet med energikrise og galopperende priser. I tillegg medførte gjenåpningen av samfunnet etter pandemien, økt grensehandel og flere restaurantbesøk, men mindre dagligvarehandel. I en slik periode var det vanskelig å treffe rett med prognoser for produksjon. På tross av det klarte vi å gjennomføre tiltak som tok oss nærmere våre mål om å redusere matsvinn:

- Reduksjon av antall feil med tilhørende kreditering
- Sterk reduksjon av kreditering i fremskutt lagerføring
- Reduksjon av prosess-svinn
- Reduksjon av utgått liggetid på egne ekspedisjoner

Donasjon: Nortura donerte produksjon overskuddsmat til matsentraler over hele landet

Too Good To Go

PRIOR gikk sammen med Too Good To Go i kampen mot matsvinn høsten 2022. Den norske forbruker kunne finne matredder-tips i en million PRIOR-kartonger, for å bidra til å gjøre kasteøyeblikk om til et redningsøyeblikk. 66 tonn av Norturas mat ble videreformidlet via Too Good to Go i 2022.

Underutnyttede matressurser på menyen

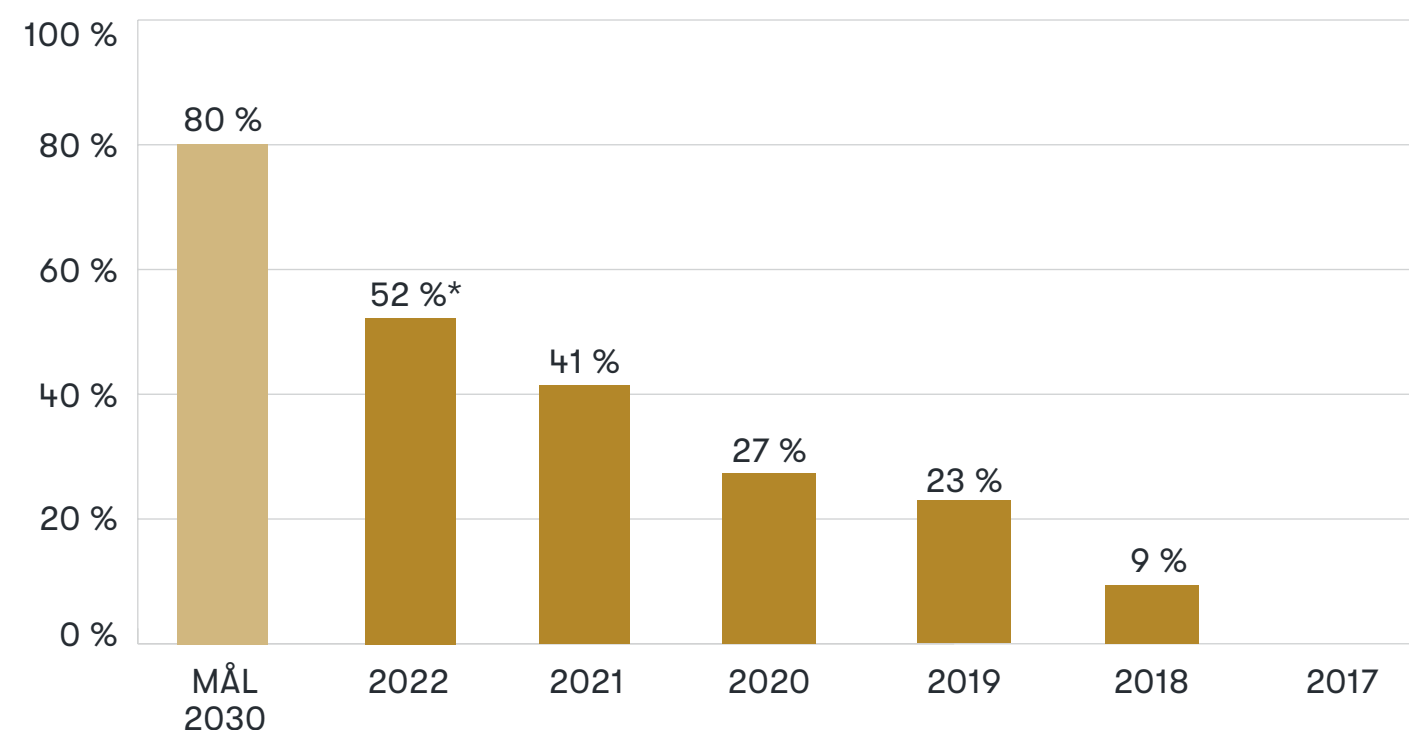
Samarbeid med Green House om rapporten «Underutnyttede matressurser på menyen», sammen med Fremtiden i Våre Hender og Plateful.

[Les mer på greenhouse.bio](https://greenhouse.bio)

Innledning
Bærekraft i Nortura
Trygg og sunn mat
Mat på naturens premisser
Et livskraftig landbruk
Produsert på en ansvarlig måte

Sirkulærøkonomi	42
<u>Matsvinn</u>	46
Avfall og avløpsvann	50
Plast og emballasje	52
Sporing og transparens	54

Omsorg for mennesker og dyr
I nært samarbeid med andre
Rapporteringsindeks
Referanser
Resultatrapportering
Utvikling av matsvinnreduksjon sammenlignet med 2017-tall

Matsvinn (t)	2018	2019	2020	2021	2022	Mål 2030
	2 477	2 091	2 002	1 620	1 321	546

	2017	2018	2019	2020	2021	2022	Mål 2030
% matsvinn av total mat produsert	1,09 %	0,99 %	0,86 %	0,80 %	0,65 %	0,54 %	0,22 %

Donasjon til matsentralen**	2017	2018	2019	2020	2021	2022	
	-	-	-	62 tonn	112 tonn	17 tonn	-

* Vi har dermed nådd målet i tilslutningserklæringen om 50 % reduksjon, åtte år før fristen.

** Donasjonsmengde er avhengig av mengden mat vi har med utgått liggetid. I 2022 traff vi godt med prognoser og hadde mye mindre donasjon enn i fjor.

Vi er på vei til å nå vår interne målsetting om
80 % reduksjon innen 2030

Samarbeid med Matsentralen

Nortura har et godt samarbeid med Matsentralen over hele landet, og donerer hvert år overskuddsmat som hjelper vanskeligstilte. Donasjonsmengde er avhengig av mengden mat vi har med utgått liggetid.

[Les mer om Matsentralen her](#)

Underutnyttede matressurser

Innledning

Bærekraft i Nortura

Trygg og sunn mat

Mat på naturens premisser

Et livskraftig landbruk

Produsert på en ansvarlig måte

Sirkulærøkonomi	42
<u>Matsvinn</u>	46
Avfall og avløpsvann	50
Plast og emballasje	52
Sporing og transparens	54

Omsorg for mennesker og dyr

I nært samarbeid med andre

Rapporteringsindeks

Referanser

Tilbyr hele høner i butikken

Nortura solgte om lag 200 tonn PRIOR Gullhøner i dagligvarebutikk i 2022. Dette er hele, fryste høner, og noe mange forbrukere etterspør.

Nortura er derfor glade for å kunne tilby dette produktet på markedet. Gullhønene er ikke verpehøner, men høner som har gitt kyllinger – og som dersom de ikke ble solgt som mat, ville blitt destruert.

Dermed henger produktet også nært sammen med ambisjonen vår om å tilby så mye som mulig av råstoffet vårt som mat. Hønene plukkes spesielt ut basert på hønens tilstand og avstand til slakteriet.

Kokkene elsker «glemte» stykningsdeler

Å utnytte hele dyret, fra hode til hale, handler om respekt for både bonden og dyrene. Det er verken bærekraftig eller etisk riktig å kun velge de edleste delene. Dessuten er det ofte i de «glemte» stykningsdelene at smaksopplevelsene ligger. Nettopp dette er noe kokker verden over har fått øynene opp for. Produktserien Stykkevis & Delt er vårt svar på denne interessen, og tar utgangspunkt i «glemte» stykningsdeler og tilberedningsmetoder. Det handler om å utnytte ressursene fullt ut ved å tilberede deler som tidligere gikk til oppmaling. Siste utvidelse av konseptet innebærer også produkter av kylling, som blant annet kyllinghjerter og kyllingskinn. Konseptet selges i Proff-markedet.

Dette konseptet har vært en av de største suksessene til Nortura PROFF de siste årene. I et marked med presset økonomi, har Stykkevis & Delt også et viktig salgsfortrinn, da det er snakk om rimeligere stykningsdeler enn biffer og fileter. Konseptet ble først lansert i 2015, med flere utvidelser i årene etter. Etter over syv år i markedet lever konseptet fortsatt godt. I 2022 hadde Nortura PROFF en salgsøkning på 47 prosent av produkter fra Stykkevis & Delt-konseptet.

[Les mer om konseptet Stykkevis & Delt her](#)

Avfall og avløpsvann

Hvorfor er det viktig

Norge har et ambisiøst mål om å gjenvinne 65 prosent av alt avfall innen 2035. Nortura genererer, på lik linje med andre store industribedrifter, en betydelig mengde avfall. De største avfallsfraksjonene vi har er restavfall, plast, papir, masser og metal. De strenge hygienekravene for produksjon av trygg mat fører til bruk av store mengder engangspplast som brukes som beskyttelse mellom medarbeiderne våre og maten som produseres.

Utfordringen er at engangspplast som blir forurenset med matrester og blod, ikke er egnet for gjenbruk, og dermed ender mestparten av engangspplasten opp i restavfall. Som regel går usortert restavfall til forbrenning og blir energigjenvunnet til fjernvarme og kjøling, men det er likevel et tap når plasten i stedet kunne blitt resirkulert og brukt som nye ressurser.

Våre aktiviteter har også påvirkning på kvaliteten på vannet som går ut av fabrikkene våre. Vi bruker mye vann som blir forurenset med næringssalter og organiske materialer som for eksempel blod, fett og nitrogen. Avløpsvannet må renses og kontrolleres før det går videre til kommunalt renseanlegg, for å unngå forurensing. Norge er rangert som det nest minst utsatte landet for vannmangel på verdensbasis, ifølge WWF Water Risk Filter-database. Likevel har vi de siste årene sett at noen områder av Norge har blitt mer utsatt for vannmangel enn før. Derfor er det viktig at vi har bevissthet rundt dette, og at vi må forberede oss på å minimere vannforbruket i vår produksjon.

Slik jobber vi

Avfall:

I Nortura jobber vi kontinuerlig med å redusere mengden avfall fra anleggene våre, og med å øke sorteringsgraden. Målet vårt er at mest mulig av avfallet skal sendes til gjenbruk og dermed gå inn i nye sirkulære verdikjeder. Vi jobber derfor med å finne alternativer til engangspplast, som kan ivareta hensyn til mattrygghet, samtidig som vi reduserer mengden avfall som går til forbrenning.

Vi samarbeider tett med alle våre partnere på avfallshåndtering (Retura, Norsk Gjenvinning og Ragn-Sells). Vi har programmer på de største anleggene våre, hvor vi analyserer sortering, type avfall

og plassering av lastbærere – for å sørge for at sorteringen er mest mulig effektiv, slik at vi når målene våre om mindre restavfall og økt sorteringsgrad.

Avløpsvann:

Alle våre anlegg overholder de kravene som myndighetene har satt vedrørende avløpsvann. Etter lokal rensing, behandles det videre av kommunale/interkommunale avløpsanlegg, bortsett fra i et av våre anlegg som har fullrensing og godkjent utslipp direkte til sjø. Miljømyndighetenes krav til måling og dokumentasjon følges. Hvilke målinger som skal tas er beskrevet i den enkelte fabrikk utslippstillatelse. Fem av våre fabrikker er omfattet av skjerpede krav iht. Industriutslippsdirektivet.

Tiltak 2022

Vi har hatt et spesielt fokus på avløpsvann fra de fem fabrikkene som har krav fra Industriutslippsdirektivet. Vi har optimalisert driften av renseanlegg og laget en plan for å ivareta implementering av tiltakene som må gjennomføres for å være i samsvar med krav fra Industriutslippsdirektivet.

Innledning

Bærekraft i Nortura

Trygg og sunn mat

Mat på naturens premisser

Et livskraftig landbruk

Produsert på en ansvarlig måte

Sirkulærøkonomi	42
Matsvinn	46
Avfall og avløpsvann	50
Plast og emballasje	52
Sporing og transparens	54

Omsorg for mennesker og dyr

I nært samarbeid med andre

Rapporteringsindeks

Referanser

 [Les mer om hvordan vi jobber med avfall og avløpsvann her](#)

Våre mål 2030

- Bedre sortering av avfall:**
- Vi skal redusere andelen restavfall fra 60 % i dag til 25 % i 2030, og har en nullvisjon for restavfall innen 2050
  - Nullvisjon for organisk avfall til deponi
- Fase ut jomfruelig plast:**
- Fase ut bruken av jomfruelig fossil plast på våre produksjonsanlegg
  - Nortura skal være pådriver for å fase ut bruken av jomfruelig fossil plast i vår verdikjede
- Vann og utslipp:**
- Vi skal redusere vannforbruket fra våre produksjonsanlegg med 30 %
  - Redusere den organiske belastningen fra vårt avfallsvann med 30 % innen 2030. Innen 2050 skal vi ikke ha utslipp til vann fra våre produksjonsanlegg
  - Nullvisjon for utslipp fra våre fabrikker; vårt mål er at ingen av våre produksjonsanlegg skal ha utslipp til luft, vann og jord (støy og lukt)

FNs bærekraftsmål

Ledelsens tilnærming

Norturas klima- og miljøpolicy setter overordnet retning og mål for konsernet, og er en del av Norturas styresystem. Policyen stadfester at vår produksjon skal foregå med minst mulig påvirkning på ytre miljø. Vi har interne prosedyrer som sikrer at alt avfall blir riktig oppsamlet og sortert, og at utslipp av organisk materiale til vann holdes på et minimum, og til en hver tid under grenser definert av lov og kommuner. Våre anlegg er underlagt krav for vedlikehold og krav til måling og beregning av utslippsnivåer til vann.

Innledning

Bærekraft i Nortura

Trygg og sunn mat

Mat på naturens premisser

Et livskraftig landbruk

Produsert på en ansvarlig måte

Sirkulærøkonomi	42
Matsvinn	46
<u>Avfall og avløpsvann</u>	50
Plast og emballasje	52
Sporing og transparens	54

Omsorg for mennesker og dyr

I nært samarbeid med andre

Rapporteringsindeks

Referanser

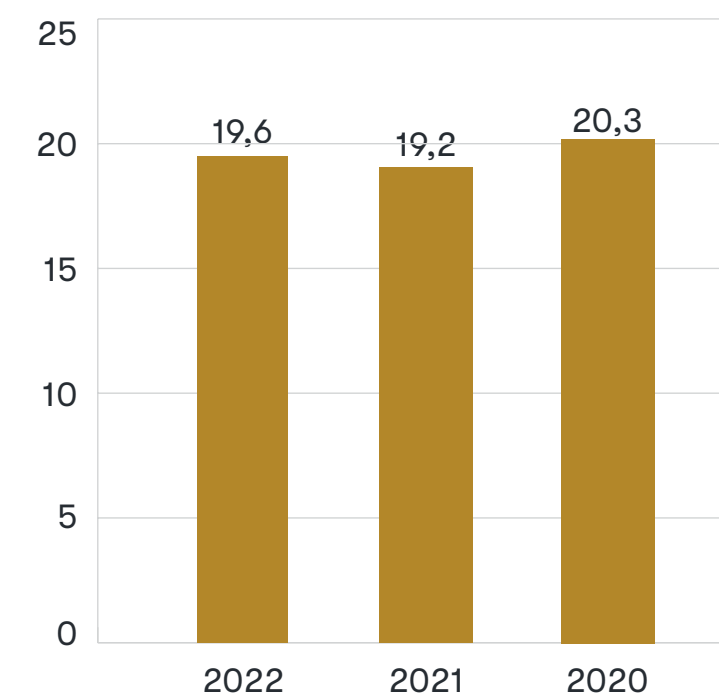
Resultatrapportering

Vi reduserte avfallsmengde generert per tonn mat produsert med 3,75 prosent siden 2020, samtidig økte vi andelen avfall til materialgjenvinning (+3,25 prosent) og reduserte avfall til deponi (-4,38 prosent)

Avfallstyper (i tonn og % av total)	2022	2021	2020
Restavfall	2 771 (58,1 %)	2 787 (58,1 %)	2 990 (59,0 %)
Papir	444 (9,3 %)	417 (8,7 %)	482 (9,5 %)
Plast	926 (19,4 %)	961 (20,0 %)	995 (19,6 %)
Metall	201 (4,2 %)	180 (3,7 %)	151 (3,0 %)
Masser	96 (2,0 %)	110 (2,3 %)	106 (2,1 %)
EE-avfall	51 (1,1 %)	38 (0,8 %)	57 (1,1 %)
Tre	140 (2,9 %)	134 (2,8 %)	132 (2,6 %)
Glass	3 (0,1 %)	1 (0,0 %)	1 (0,0 %)
Farlig	129 (2,7 %)	134 (2,8 %)	141 (2,8 %)
Betong/gips/minerall ull	5 (0,1 %)	37 (0,8 %)	15 (0,3 %)
Total	4 765	4 800	5 071

Handteringsmetode av våre avfall	2022	2021	2020
Ikke-farlig avfall	Materialgjenvunnet	1 598	1 545,1
	Energigjenvunnet	2 241	2 301,3
	Deponert	798	818,7
Farlig avfall	Materialgjenvunnet	12	14,6
	Energigjenvunnet	29	36,9
	Deponert	88	83,0

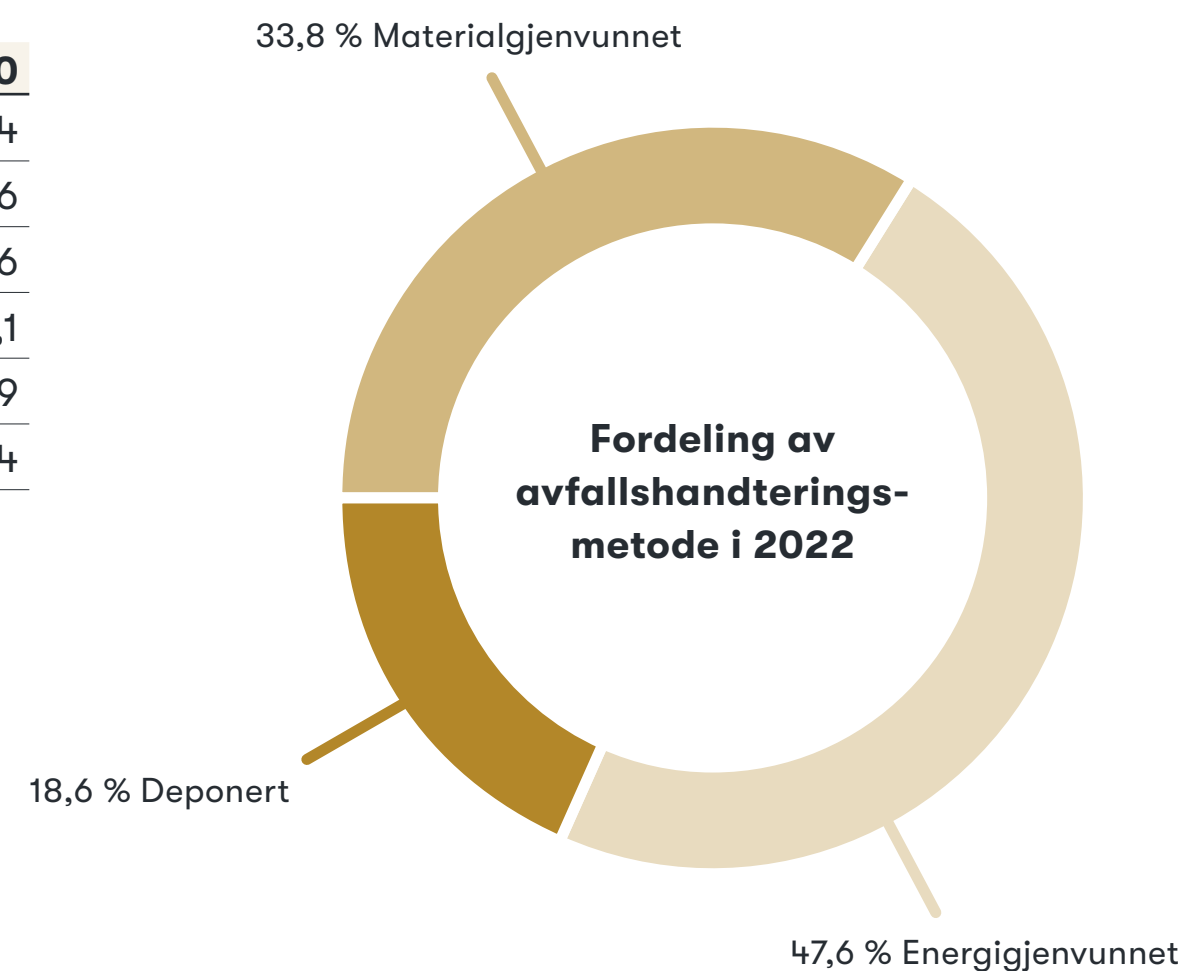
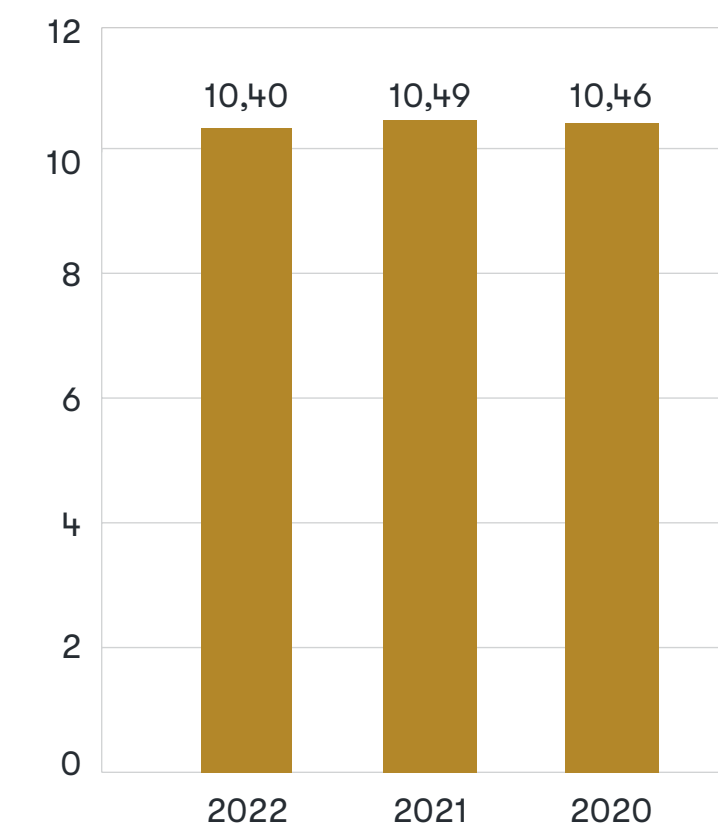
Antall kg avfall per tonn mat produsert

Vannforbruket vårt har vært stabilt de siste årene, men vi ser en liten reduksjon (0,58 %) av vannforbruk i forhold til antall tonn mat produsert

	2022	2021	2020
Vann inn (m3)	2 533 595	2 620 163	2 610 081
Vann ut (m3)	2 260 090	2 375 717	2 280 154

Vannforbruk* (m3) per tonn mat produsert i våre produksjonanlegg
*Vann inn

Innledning

Bærekraft i Nortura

Trygg og sunn mat

Mat på naturens premisser

Et livskraftig landbruk

Produsert på en ansvarlig måte

Sirkulærøkonomi	42
Matsvinn	46
Avfall og avløpsvann	50
Plast og emballasje	52
Sporing og transparens	54

Omsorg for mennesker og dyr

I nært samarbeid med andre

Rapporteringsindeks

Referanser

[Les mer om hvordan vi jobber med plast og emballasje her](#)

Plast og emballasje

Hvorfor er det viktig

Som en av Norges største matprodusenter, bruker vi store mengder emballasje av ulike materialer, og det er åpenbart en stor belastning for miljøet.

Emballasjen rundt våre produkter er viktig for å opprettholde den gode kvaliteten på maten, beskytte råvarene mot forurensing og bevare holdbarheten. Den skal beskytte mot aromatap, lys og ha oksygen- og vanddampsbarriere. I tillegg skal produktene tåle transport og håndtering. At emballasjen ikke blir ødelagt er kritisk for å unngå matsvinn.

Vår emballasje består i hovedsak av plast, fiber og aluminium. I dag er det plastemballasje som best ivaretar kvaliteten på mange av våre produkter, på grunn av lav vekt og svært gode beskyttelsesegenskaper. Plast er ofte også det rimeligste alternativet. Samtidig genererer produksjon av jomfruelig plast klimagasser, og plastemballasje på avveie har alvorlige konsekvenser for planeten og truer livet i havet.

Fra et bærekraftperspektiv er plast en hovedutfordring for Nortura, og dessverre er det ikke så enkelt å bare bytte ut plasten med biobaserte løsninger eller andre materialer. Det finnes rett og slett ikke gode alternativer til emballasje av ferske kjøttprodukter i dag.

Slik jobber vi

Vi arbeider målrettet for å finne flere og bedre bærekraftige emballaseløsninger. Arbeidet går langs disse fire aksene:

1. Nortura skal ha materialgjenvinnbar emballasje: Når emballasjen er brukt skal den kunne samles inn og gå tilbake som resirkulert råvare til ny emballasje – i en sirkulær loop.
2. Nortura skal bruke mer resirkulerte eller fornybare materialer inn i emballasjen der det er hensiktsmessig og uten at det går på bekostning av matens kvalitet.
3. Nortura skal bruke emballasje som reduserer matsvinn – holdbarheten til Norturas produkter skal ivaretas av emballasjen.
4. Nortura skal ikke bruke mer emballasje enn nødvendig. Vi ser hele tiden på løsninger for å redusere størrelsen eller tykkelsen på eksisterende emballasje.

Vi opererer med strenge krav til mattrygghet, så for at plasten skal ivareta krav til holdbarhet og kvalitet, må den ofte settes sammen av ulike plasttyper til et såkalt laminat – og slike laminater er ikke gjenvinnbare. Vi jobber systematisk for å indentifisere hvilke av våre produkter som er gode kandidater for å bytte emballasje fra laminat til monomateriale. Vi vurderer først våre bestselgere for å oppnå størst effekt på mengden materialgjenvinnbar emballasje vi produserer.

Utfordringene knyttet til emballasje er felles for matvareindustrien, og samarbeid er viktig. Heldigvis skjer det mye utvikling på dette området. Nortura deltar i forskningsprosjekter og bransjesamarbeid for å utvikle nye mer bærekraftige emballasjetyper, som samtidig overholder krav til mattrygghet og holdbarhet. For oss er emballasjen bærekraftig hvis den kommer fra resirkulerte eller fornybare råvarer og at den blir materialgjenvunnet.

Vi jobber også tett mot store internasjonale produsenter og våre leverandører for å kunne utvikle nye og mer bærekraftige alternativer. Samtidig må vi også investere i nytt utstyr på våre anlegg, slik at vi kan ta mer bærekraftige alternativer i bruk etter hvert som nye materialer og teknologi utvikles.

Våre mål 2030

100 % av vår emballasje skal være designet for materialgjenvinning

I den grad det er mulig, skal emballasjen inneholde resirkulerte og/eller fornybare råvarer

Det skal jobbes kontinuerlig med reduksjon av emballasjemengde (materialvalg og overemballering).

FNs bærekraftsmål

Ledelsens tilnærming

Nortura har tatt Plastløftet fra Grønt Punkt Norge. Dette løftet skal bidra til en mer sirkulær plastøkonomi gjennom å øke bruken av resirkulert plast, unngå unødvendig bruk av plast og designe for gjenvinning

Innledning

Bærekraft i Nortura

Trygg og sunn mat

Mat på naturens premisser

Et livskraftig landbruk

Produsert på en ansvarlig måte

Sirkulærøkonomi	42
Matsvinn	46
Avfall og avløpsvann	50
Plast og emballasje	52
Sporing og transparens	54

Omsorg for mennesker og dyr

I nært samarbeid med andre

Rapporteringsindeks

Referanser

Tiltak 2022

Resirkulert plast: PRIOR- og Gildeskålene som tidligere var laget av 95 prosent resirkulert PET og fem prosent PE, blir nå laget av 100 prosent resirkulert PET fra gamle brusflasker.

Vekt optimalisering: I oktober 2022 lanserte vi våre nye PRIORskåler med redusert tykkelse. Det medførte vektreduksjon og materialbesparelse.

Bytte av materiale:

- Vi endret emballasjen på pøsepakker fra laminatplast til pappbrett som kan gjenvinnes.
- Emballasjen på kjøttkaker, kjøttboller og karbonader ble endret fra laminatplast til resirkulerbart monoplast med 20-25 prosent vektreduksjon.

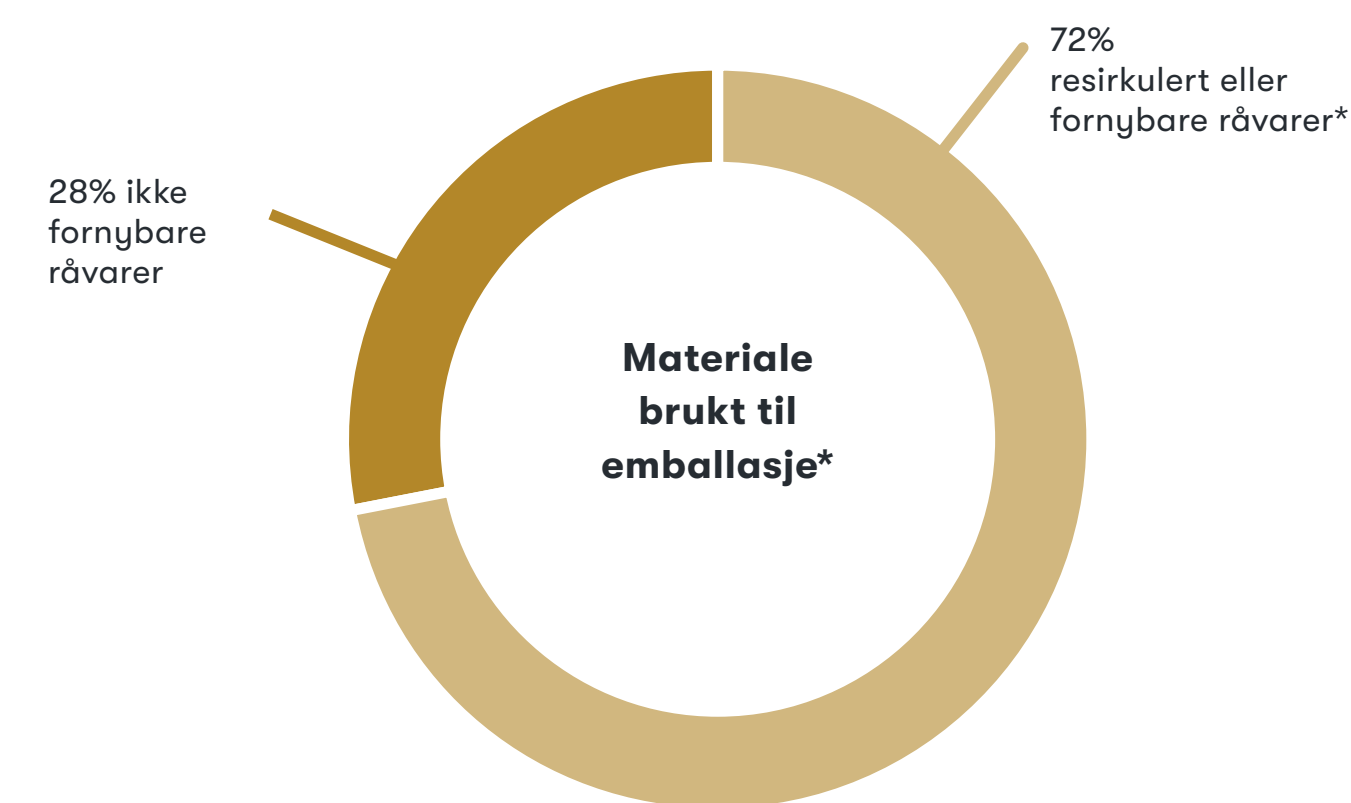
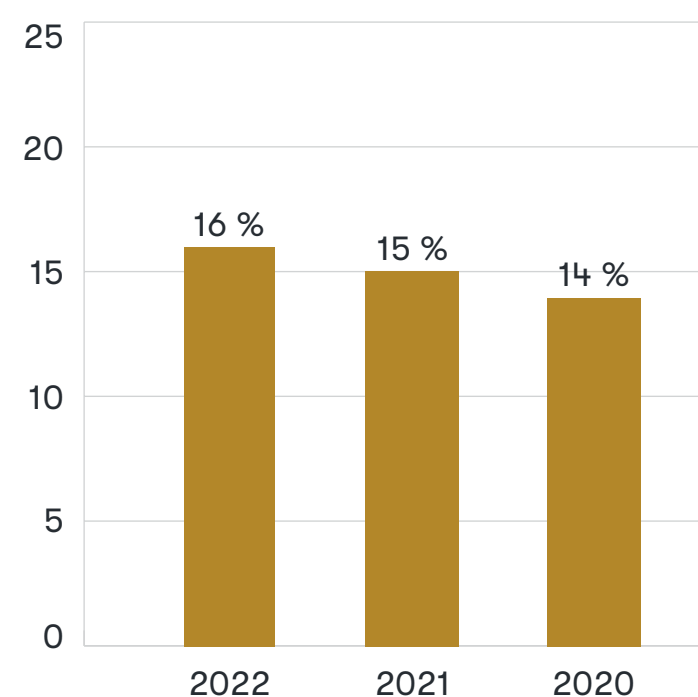

Resultatrapportering

Materiale brukt til emballasje (i tonn og prosent av total)	2022		2021		2020	
Total plast (inkludert resirkulert plast)	3863	(32 %)	5260	(39 %)	5045	(39 %)
Aluminium	91	(1 %)	100	(1 %)	102	(1 %)
Blikk	25	(0,2 %)	16	(0,1 %)	39	(0,3 %)
Fiber (papp, bølgepapp, kartong)	7966	(67 %)	8065	(60 %)	7850	(60 %)
Total mengde emballasje	11 945		13 441		13 035	

I 2022 hadde vi et lavere produsert volum, derfor brukte vi mindre emballasje enn i fjor, men andel resirkulert plast økte med en prosent.

Prosentandel resirkulert plast av total plastemballasje

*Inkludert resirkulert plast og fiber: papp, bølgepapp og kartong.

Sporing og transparens

Hvorfor er det viktig

Mange forbrukere ønsker å vite mer om hvor maten kommer fra og under hvilke forhold våre matvarer er produsert. For å styrke tillitten til våre produkter, skal vi være transparente i verdikjeden fra bonde til bord.

Flere ønsker også å ta mer bærekraftige valg når det kommer til mat og drikke, men synes det er vanskelig å vite hva som er mest bærekraftig. Dette er det største hinderet når det kommer til å ta bærekraftige valg, og kommer før pris.

I dag er det flere aktører som benytter rene klimamerkinger på sine produkter, men med dette legges det kun vekt på én av flere bærekraftdimensjoner, og slike merkinger gir derfor ikke et godt nok svar på hvor bærekraftig produktet er. En mer helhetlig bærekraftdeklarasjon eller merkeordning, vil gjøre det enklere for forbruker å ta mer bevisste og bærekraftige valg.

Slik jobber vi

Det jobbes med sporing, transparens og produktmerking mot forbruker og kunde på tvers av alle Norturas merkevarer.

Vi jobber kontinuerlig med å kartlegge hva og hvordan vi kan gi mer relevant informasjon om våre produkter fra bonde til bord, og enkelt tilgjengeliggjøre denne informasjonen for forbruker.

På noen av Norturas merkevarer og produkter har vi allerede sporingsteknologi som gjør at forbruker kan spore tilbake til bonden. Eksempelvis på PRIOR-egg, der hvert egg er merket med en åttesifret produsentkode. Ved å taste inn koden i sporingfunksjonen på PRIORs nettsider, kan du finne ut hvilken bonde som har ansvar for hønene som har lagt nettopp ditt egg. Vi jobber med å se på hvordan vi kan få sporing på flere av våre produkter og merkevarer.

Vi jobber også med å øke vår åpenhet og bygge kunnskap om ulike produksjoner av norske husdyr, hos forbrukere og kunder. Nortura var blant annet en av pådriverne bak Animalias bransjeprojekt der publikum kunne følge et innsett kyllinger gjennom live-stream.

→ [Klikk her for å finne ut hvor ditt egg er produsert!](#)

Innledning

Bærekraft i Nortura

Trygg og sunn mat

Mat på naturens premisser

Et livskraftig landbruk

Produsert på en ansvarlig måte

Sirkulærøkonomi	42
Matsvinn	46
Avfall og avløpsvann	50
Plast og emballasje	52
Sporing og transparens	54

Omsorg for mennesker og dyr

I nært samarbeid med andre

Rapporteringsindeks

Referanser

 [Les mer om hvordan vi jobber med sporing og transparens her](#)

Våre mål 2030

 Innen 2025 skal forbrukere kunne spore våre merkevarer, og vi skal legge til rette for informasjon om opprinnelse og produksjonsform på produkter av hele stykningsdeler. Vår ambisjon er å få til dette for bearbeidede produkter innen 2030

 Alle Norturas produkter (egne merkevarer) skal bærekraftmerkes

 Nortura skal åpent rapportere resultater knyttet til bærekraft til våre interessenter, i tråd med Global Reporting Initiative (GRI) standarden for bærekraftsrapportering, og UN Global Compacts Communication on Progress

 Nortura skal bidra til bærekraftig forbruk, og være pådriver for etableringen av en bransjestandard for bærekraftmerking av næringsmidler som balanserer hensyn til miljø og ernæring

FNs bærekraftsmål

Ledelsens tilnærming

Nortura har som ambisjon at våre kunder og forbrukere skal få informasjon om hvor og under hvilke forhold våre matvarer er produsert. Vi skal styrke tillitten til våre produkter gjennom åpenhet i hele verdikjeden, fra bonde til bord, på alle våre norskproduserte råvarer, og vi skal rapportere åpent om vår påvirkning på bærekraft, i tråd med anerkjente standarder for bærekraftsrapportering.

Nortura skal bidra til bærekraftig forbruk og være pådriver for etableringen av en bransjestandard for bærekraftmerking av næringsmidler.

Innledning**Bærekraft i Nortura****Trygg og sunn mat****Mat på naturens premisser****Et livskraftig landbruk****Produsert på en ansvarlig måte**

Sirkulærøkonomi	42
Matsvinn	46
Avfall og avløpsvann	50
Plast og emballasje	52
<u>Sporing og transparens</u>	54

Omsorg for mennesker og dyr**I nært samarbeid med andre****Rapporteringsindeks****Referanser****Tiltak 2022****PRIOR «finn mitt egg»**

- Kommunikasjon mot forbruker for å øke kjennskapen til at PRIOR-egg kan spores tilbake til produsent
- Innhentet kunnskap og innsikt om hvordan gjøre sporing enda enklere og mer tilgjengelig for forbruker

Live-stream fra kyllinghus: Åpenhet er noe både forbrukere og produsenter er opptatt av, og derfor gjennomførte den norske kyllingbransjen, høsten 2022, en live-stream, slik at de som ønsket kunne følge et standard norsk kyllinginnsett. Nortura var en av pådriverne bak dette initiativet.

Deltagelse i «New Tools»: er et prosjekt i regi av Folkehelseinstituttet som skal gjøre det lettere for forbrukere å velge bærekraftig mat. NewTools skal utvikle skåringssystemer som sier noe om ernæring og om matens klima- og miljøavtrykk, og som kan gjøre matsystemet mer klimavennlig.

Resultatrapportering**Åpent kyllinghus**

16000 visninger fordelt på 5500 unike besøkende har sett live-stream. Prosjektet har fått positiv oppmerksomhet i presse og fungerer fremdeles som et kunnskapsbyggende tiltak overfor journalister. Det har også fått oppmerksomhet internasjonalt (på konferanser i bransjen).

→ [Les mer om kyllinglivet - uke for uke - i en konvensjonell norsk slaktekyllingproduksjon](#)

Omsorg for mennesker og dyr

Nortura skal være et trygt og godt sted å jobbe. Nortura skal være en mangfoldig og sosialt inkluderende arbeidsplass. Vi skal sørge for gode og trygge arbeidsforhold som legger vekt på inkludering, mangfold og kompetanseheving gjennom hele verdikjeden vår – og med den høyeste standarden for dyrevelferd i verden.

- **Arbeidsforhold og arbeidsrettigheter**
- **Helse, miljø og sikkerhet**
- **Likestilling og diskriminering**
- **Dyrevelferd**

Arbeidsforhold og arbeidsrettigheter

Innledning

Bærekraft i Nortura

Trygg og sunn mat

Mat på naturens premisser

Et livskraftig landbruk

Produsert på en ansvarlig måte

Omsorg for mennesker og dyr

Arbeidsforhold og arbeidsrettigheter	57
Helse, miljø og sikkerhet	59
Likestilling og diskriminering	60
Dyrevelferd	61

I nært samarbeid med andre

Rapporteringsindeks

Referanser

Hvorfor er det viktig

Norturas medarbeidere er vår viktigste ressurs. Med rundt 4700 medarbeidere, fordelt på 25 lokasjoner og anlegg spredt over hele landet, er det mange som hver dag står på for å levere mat til befolkningen og skape verdi for den norske bonden.

Nortura har en unik mulighet til å skape arbeidsplasser over hele landet, gjennom lærling- og praksisordninger. Vi er en viktig arbeidsgiver i mange distrikter, og legger stor vekt på å rekruttere lokal ungdom og arbeidskraft – både for å skape verdier for lokalsamfunnet, og for å sikre riktig kompetanse og styrke vår egen konkurransekraft.

Måten vi jobber med å skape en trygg og god arbeidsplass er avgjørende for trivselen til våre medarbeidere.

Slik jobber vi

Nortura skal være en arbeidsplass som legger til rette for god balanse mellom arbeidsliv og familieliv. Vi ønsker å være en trygg og forutsigbar arbeidsplass, der faste stillinger utgjør fundamentet i forretningsdriften. Vi sikrer tilstrekkelig tilgang på faglært arbeidskraft, blant annet gjennom målrettet samarbeid med myndigheter og skoler.

Vi legger vekt på å ivareta og styrke arbeidstakerrettigheter, og oppfordrer til et organisert arbeidsliv gjennom hele verdikjeden vår. Et sentralt premiss for å lykkes på dette området er god dialog og tett samarbeid mellom partene i arbeidslivet, og vi legger stor vekt på godt samarbeid mellom ledelse, ansatte, tillitsvalgte og verneombud.

Nortura skal være en IA-bedrift (inkluderende arbeidsliv), for å redusere frafallet i arbeidslivet. Det handler om godt forebyggende arbeidsmiljø og sykefraværarbeid, men også om å være tidlig ute med kartlegging, drøfting og kompetanseheving i hele virksomheten. Vi jobber kontinuerlig med å skape et godt fysisk og psykisk arbeidsmiljø, med mulighet for personlig utvikling og livslang læring.

Nortura måler det psykososiale arbeidsmiljøet gjennom en årlig medarbeiderundersøkelse. Undersøkelsen måler blant annet engasjement, ledelse, kultur, mangfold, konfliktnivå, mobbing og trakassering.

Resultatene viser at Nortura generelt har et godt arbeidsmiljø uten større utfordringer, at det er en god ledelseskultur og godt samarbeidsklima, og at medarbeiderne våre ønsker å bli i Nortura. Men dette er ingen hvilepute – og vi jobber derfor systematisk med å ta tak i utfordringer, slik at Nortura blir et enda bedre sted å arbeide.

Gode lønns- og arbeidsforhold er en grunnforutsetning for å sikre en langsiktig og bærekraftig virksomhet.

Nortura sin lønnspolicy er at vi skal være konkurransedyktige, men ikke lønnsledende. Vi skal ha et moderat lønnsnivå på tvers av konsernet, innenfor de ulike fagområdene og stillingstypene, sett i forhold til arbeidsmarkedet forøvrig. Dette prinsippet gjelder også for lederlønningene i konsernet.

Toppledelsen har i ett år hatt en ordning med et variabelt og resultatbasert lønnsэлеment i tillegg til fastlønn. Denne ordningen ble besluttet avvirket i 2022, begrunnet i at ordningen ikke hadde nødvendig legitimitet og oppslutning blant eiere og ansatte.

Våre mål 2030

- **Vi skal ha flest mulig faste- og heltidsstillinger**, og gode lønns- og arbeidsvilkår for alle våre ansatte.
- **Vilkår for ansatte skal være like**, uavhengig av alder, kjønn, legning og etnisitet. Utenlandske vikarer har like arbeidsvilkår og lønnsbetingelser som norske innleide og ansatte.
- **Vi skal legge til rette** for lærling- og praksisordninger.
- **Vi skal være en pådriver** for å hindre sosial dumping hos primærprodusentene våre, og sikre like lønnsbetingelser og arbeidsvilkår for innleid arbeidskraft.
- **Vi skal være en pådriver** for at alle produsenter og leverandører som leverer varer og tjenester til Nortura, skal betale minimum tariff lønn til sin innleide arbeidskraft.

FNs bærekraftsmål

Ledelsens tilnærming

Arbeidsforhold er regulert av Norturas arbeidsreglement, som er en del av styringssystemet vårt. Arbeidsreglementet gjelder alle ansatte i Nortura SA, både faste og midlertidige stillinger, samt innleide arbeidstakere gjennom byråer. Arbeidsreglementet regulerer forhold som lønn, arbeidstid, ferie, permisjoner og varslingskanaler for medarbeidere.

Norturas Etsiske retningslinjer er utarbeidet for å tydeliggjøre konsernets etiske plattform. Målet er å stimulere til en bedriftskultur og atferd hos den enkelte som gjenspeiler konsernets verdigrunnlag: å være positiv, pålitelig, målrettet og nyskapende. De Etsiske retningslinjene skal sikre at alle personer som opptrer på vegne av Nortura, gjør det på en etisk forsvarlig måte og i tråd med Norturas standarder.

[Les mer om hvordan vi jobber med arbeidsforhold og arbeidsrettigheter her](#)

Innledning
Bærekraft i Nortura
Trygg og sunn mat
Mat på naturens premisser
Et livskraftig landbruk
Produsert på en ansvarlig måte
Omsorg for mennesker og dyr

<u>Arbeidsforhold og arbeidsrettigheter</u>	57
Helse, miljø og sikkerhet	59
Likestilling og diskriminering	60
Dyrevelferd	61

I nært samarbeid med andre
Rapporteringsindeks
Referanser

Ved ansettelse i konsernledelsen inngås avtale om eventuelt sluttvederlag, og toppledelsen har en egen påbygning på ordinær pensjonsavtale for lønn mellom 12 - 20 G. Lønn for konsernsjef fastsettes av styre, som har nedsatt et eget kompensasjonsutvalg for vurdering av konsernsjefens lønn. Lønn for konsernsjef utgjør 6,5 ganger gjennomsnittslønnen i Nortura. Lønn for konsernledelsen fastsettes av konsernsjef, og lønnsutvikling for toppledelsen var den samme som for øvrige grupper i konsernet for 2022.

Fastsettelse av kompensasjon for styremedlemmer vedtas i årsmøte etter innstilling fra valgkomiteen. For øvrige tall og informasjon vises til årsmelding for 2022.

Fast, deltid og midlertidig ansatte med over 20 prosent stilling er omfattet av vår gruppe-livsforsikring. Ansatte under 20 prosent har kun yrkesskadeforsikring. I Nortura får alle pensjon fra første lønnskroner.

Tiltak 2022
Kompetanseheving:

Nortura har et bredt tilbud om kompetanseheving for ledere på tvers av hele selskapet, med vekt på å gjøre dem trygge i rollen. Alle ledere får tilbud om en samtaleserie med HR, og i 2022 utvidet vi dette til også å gjelde ledere uten personalansvar, men som leder medarbeidere gjennom arbeidshverdagen.

Lærlinger og praksisordninger:

Gjennom et samarbeid med ulike utdanningsinstitusjoner og opplæringskontor, gjennomførte vi i 2022 en rekke aktiviteter som målrettet skal sørge for at vi fremstår som en attraktiv læreplass. Omvisninger på våre anlegg, samt skolebesøk, er noen av disse aktivitetene. Samtidig bidrar våre dyktige fagopplærings-ansvarlige og instruktører til at de ungdommene som får en lærlingeplass hos oss blir fulgt opp, slik at de er godt forberedt på det som venter dem når de skal gjennom en fag/svenneprøve.

Sluttundersøkelse:

For å øke kunnskapen om hvorfor noen ansatte velger å slutte i Nortura, ble det i 2022 innført en kvantitativ sluttundersøkelse og sluttintervju.

Bedre arbeidsmiljø:

Gjennom medarbeiderundersøkelsen i 2022 ble alle aspekter ved den ansattes arbeidsmiljø kartlagt, og ledere og medarbeidere i hele konsernet arbeidet med tiltak for å bedre arbeidsmiljøet der det var avdekket behov for det. Arbeidsverktøyet i Nortura er «Kontinuerlig forbedring», som sikrer en systematisk og strukturert problemløsning med god involvering av alle ansatte.

Resultatrapportering

2022	Totalt	Kvinner	% Kvinner
Totalt antall ansatte	4 732	1 658	35 %
Fast ansatte	4 169	1 453	35 %
Fulltidsansatte	3 807	1 262	33 %
Deltidsansatte	362	191	53 %
Midlertidig ansatte	563	205	36 %
Innleide ansatte*	2 040	404	20 %

* For 64 innleide er kjønn ikke registrert

Tallene er hentet ut av vårt forretningsystem SAP HR, som benyttes for lønn og HR-oppfølgning av alle ansatte og hvor vi også registrerer alle innleide. Antall ansatte representerer antall personer (head count) og ikke årsverk (full-time equivalent).

Nortura har varierende produksjon gjennom året. Dette skyldes hovedsakelig sesongmessige variasjoner som slakting av småfe på høsten, julesalg, grillsesong, påskelam, ferieavvikling, reinsdyrslakting, kampanjer og mye mer. Derfor må Nortura gjennom året hente inn midlertidig arbeidskraft og innleide.

Innleide kommer i hovedsak fra vikarbyråer som Nortura har konsernavtale med. De fleste innleide er knyttet til Nortura sin produksjon (slakting, skjæring, foredling og ekspedering av varer).

Alle ansatte i Nortura (unntatt KL) er i utgangspunktet dekket av tariffavtaler, selv om ikke alle ansatte er medlemmer av en fagforening. Dette fordi det gjennomføres sentrale og lokale forhandlinger for alle tariffområder som er gjort gjeldende i konsernet, og resultatet dekker alle ansatte, som operatører, funksjonærer og ledere.

2022	Totalt	Kvinner	Menn	Alder		
				<30	30-50	>50
Nyansettelser	216	83	133	55	140	21
Turnover	5,70 %	5,90 %	5,60 %	-	-	-

Helse, miljø og sikkerhet

Hvorfor er det viktig

Nortura er en av Norges største arbeidsplasser. Over 80 prosent av våre ansatte jobber i produksjonen, hvor arbeidet kan være fysisk krevende og risikofyllt. Det fysiske arbeidsmiljøet i Nortura innebærer for mange bruk av kniv, sager og andre farlige verktøy og maskiner, tunge arbeidsstillinger og eksponering for kjemiske og biologiske trusler.

Vi stiller store krav til helse, miljø og sikkerhet for å minimere risiko. Kutt og stikkskader, støt eller treff av gjenstander, fallskader og klemskader er de vanligste skadekategoriene.

Slik jobber vi

HMS og kvalitet er grunnplanken i produksjonen vår. Gjennom året er arbeidet med å forstå og håndtere årsakene til uønskede hendelser forbedret ytterligere. På sikt vil dette føre til både færre kvalitetsfeil og færre skader. Vår ambisjon er null personskader og skadeplanen vår beskriver tiltak som skal iverksettes for å nå målet om at alle kommer trygt hjem fra jobb.

Risikovurdering er et viktig fundament i vårt HMS-arbeid. Gjennom medarbeiderinvolvering avdekker vi potensielt farlige arbeidsoppgaver og utstyr. Risikovurderingene gir oss beslutningsgrunnlag til å prioritere tiltak på forhold som har for høy risiko. Prioriterte områder beskrives i en tiltaksplan med ansvarlig for gjennomføring av tiltak og tidsfrist.

Vi involverer fagkompetanse og arbeider tverrfaglig for å finne gode løsninger og kommunisere ut nye instruksjoner og tiltak, enten det er lokalt på en avdeling eller konsernovergripende.

Våre ledere er synlige i driften og tilstede sammen aktive verneombud for å veilede og korrigere atferd der det er nødvendig. Avvik registreres og følges opp med rotårsaksanalyse og nye tiltak.

Gjennom året følges tiltaksplan opp for å evaluere effekt av tiltak og gjøre nødvendige tilpasninger. Denne systematikken gjør at arbeidsmetoden rundt kontinuerlig forbedring fører til arbeid på tvers av flere fagområder, samt reduksjon i skader og andre arbeidsmiljørisikoer.

Tiltak 2022

Hendelser: Vi har lyktes med å øke registreringen av uønskede hendelser. Farlige forhold er økt med 30,9 %, noe som gjør oss i stand til å iverksette tiltak før skade.

Revisjon: Det er avdekket og utbedret 340 avvik etter interne HMS-revisjoner.

Opplæring: Over 100 nye verneombud, tillitsvalgte og ledere har gjennomgått lovpålagt 40-timers HMS-kurs som arrangeres av Norturas Bedriftshelsetjeneste.

Reduserte skader: Nye konserninstruksjoner på nødslakt og båndslag har redusert skader relatert til disse arbeidsoppgavene. Kompetanseheving: Det er gjennomført kompetanseheving i AKAN-arbeid for hele Nortura.

Evaluerings: Det er utviklet og tatt i bruk verktøy for evaluering av samarbeidet mellom våre fabrikker og bedriftshelsetjenesten.

Resultatrapportering

Systematisk arbeid med forebygging i hele virksomheten har bidratt til en reduksjon i antall skader målt mot året før. Det er imidlertid fortsatt et for høyt nivå og vi fortsetter arbeidet med å redusere skader.

Kutt og stikkskader, støt eller treff av gjenstander, fallskader og klemskader er de vanligste skadekategoriene.

	2022	2021	2020
Egne ansatte			
Dødsulykker	0	0	0
Personskader	198 (4,4 %)	259 (6,5 %)	260 (7,1 %)
Innleide ansatte			
Dødsulykker	0	0	0
Personskader	30 (15,2 %)	30 (11,5 %)	38 (14,6 %)
Egne og innleide ansatte			
Høy-risiko hendelser	49	24	84
H1-verdi	20	20	19

Innledning

Bærekraft i Nortura

Trygg og sunn mat

Mat på naturens premisser

Et livskraftig landbruk

Produsert på en ansvarlig måte

Omsorg for mennesker og dyr

Arbeidsforhold og arbeidsrettigheter	57
Helse, miljø og sikkerhet	59
Likestilling og diskriminering	60
Dyrevelferd	61

I nært samarbeid med andre

Rapporteringsindeks

Referanser

 [Les mer om hvordan vi jobber med helse, miljø og sikkerhet her](#)

Våre mål 2030

- **Vi har nullvisjon knyttet til personskader** og ulykker i virksomheten vår.
- **Vi skal arbeide systematisk** med både fysisk og psykososialt arbeidsmiljø, som utvikler hele Nortura til «et enda bedre sted å jobbe».
- **Nortura skal være pådriver** i arbeidet med jordbruksavtalen, for å bedre forutsetningene for god HMS i landbruket.

FNs bærekraftsmål

Ledelsens tilnærming

Norturas HMS-standard er en del av styringssystemet vårt, og dekker alle Norturas fabrikker og øvrige lokasjoner, inkludert datterselskaper hvor Nortura eier mer enn 50 prosent. Innholdet i HMS-styringssystemet tilfredsstiller kravene beskrevet i § 5 i Interkontrollforskriften.

HMS-standarden beskriver krav til egne ansatte, eksterne og innleide arbeidstakere. Omfang dekker både krav til opplæring, kartlegging av farer og skriftlige instruksjoner og avtaler i forkant av arbeidet, spesifikke krav til bruk av verneutstyr og utførelse av oppgaver innen våre kjerneområder, håndtering og rapportering av farlige forhold eller ulykker og generelt et utdrag fra en vurdering av relevante områder og krav i LOV-2021-06-11-59 og tilhørende forskrifter.

Styringssystemet inneholder beskrivelser av både forebyggende organisatoriske, ergonomiske, kjemiske, psykososiale og fysiske forhold som påvirker arbeidsmiljøet, samt rollen og ansvaret til medarbeidere, ledere, vernetjenesten og bedriftshelsetjenesten.

Innledning

Bærekraft i Nortura

Trygg og sunn mat

Mat på naturens premisser

Et livskraftig landbruk

Produsert på en ansvarlig måte

Omsorg for mennesker og dyr

Arbeidsforhold og arbeidsrettigheter	57
Helse, miljø og sikkerhet	59
<u>Likestilling og diskriminering</u>	60
Dyrevelferd	61

I nært samarbeid med andre

Rapporteringsindeks

Referanser

 [Les mer om hvordan vi jobber med likestilling og diskriminering her](#)

Likestilling og diskriminering

Hvorfor er det viktig

Landbruket, slakterinæringen og matproduksjonen generelt, er tradisjonelt sett dominert av menn. Dette gjelder også i Nortura. Vi tror imidlertid at god kjønnsfordeling og mangfold, både i styrende organer og i virksomheten som helhet, vil føre til bedre beslutninger og resultater, og mer bærekraftige løsninger.

Nortura er en svært mangfoldig arbeidsplass, med medarbeidere fra om lag 70 ulike nasjoner. Rundt 25 prosent av medarbeiderne våre har sin opprinnelse fra andre land enn Norge. Vi er bevisste på de språk- og kulturmessige utfordringene dette kan gi.

Slik jobber vi

Vi er opptatt av å fremme likestilling mellom kjønnene, utjevne forskjeller og legge til rette for mangfold. Vi arbeider for å hindre diskriminering som følge av kjønn, graviditet, permisjon ved fødsel eller adopsjon, omsorgsoppgaver, etnisitet, religion, livssyn, funksjonsnedsettelse, seksuell orientering, kjønnsidentitet og kjønnsuttrykk. Vi arbeider også for å tilrettelegge for personer med særskilte behov.

Medarbeiderundersøkelsen fra 2022 viser at Nortura er en inkluderende arbeidsplass på tvers av kjønn, etnisitet og funksjonsevne. Det er vi stolte av.

En rekke initiativer og tiltak er gjennomført ved de enkelte fabrikkene og enhetene, for å tilpasse arbeidsplassen til medarbeidere med ulik bakgrunn. Vi legger ekstra stor vekt på å tilby norskopplæring for å gjøre norsk til arbeidsspråk. Et felles arbeidsspråk er med på å sikre god dialog og godt samarbeid.

Tiltak 2022

- Gjennom medarbeiderundersøkelsen gjennomførte Nortura i 2022 en kartlegging av mangfold direkte knyttet til religion/livssyn, seksuell orientering, kjønn, etnisk bakgrunn, alder og funksjonsevne. Resultatet viser at Nortura scorer godt på alle parametere.

- Det ble også kartlagt om noen føler seg mobbet eller trakassert knyttet til de samme mangfoldsparementerene, og resultatet viser at mangfold som område er det som i minst grad fører til mobbing og trakassering i Nortura.
- For de deler av organisasjonen som har hatt avvik relatert til dette, er det i 2022 jobbet målrettet og strukturert med tiltak for å bedre forholdene.
- Norturas aktive holdning til mangfold ble i 2022 bl.a. synliggjort under Pride-ukene, hvor det ble satt fokus på mangfold i Nortura og det ble ved hovedkontoret flagget med Pride-flagget.

Resultatrapportering

Kvinneandel	2022	2021
Konsernstyret	43 %	35 %
Konsernledelsen	36 %	36 %
Total ansatte	35 %	34 %

2022 - Alder gruppe	<30	30-50	>50
Konsernstyret	0	10	4
Konsernledelsen	0	5	6
Total ansatte	9 %	48,7 %	42,3 %

Lønn for kvinner i Nortura er på 100,44 % av gjennomsnittslønnen, beregnet av avtalt lønn.

Ingen kjente varslingssaker i 2022 med bakgrunn i diskriminering på grunn av rase, farge, kjønn, religion, politisk oppfatning, nasjonalitet etc.

Nortura sine ansettelsesvilkår gjelder alle, helt likt, uavhengig av nasjonalitet eller migrantstatus.

Våre mål 2030

- **Nortura skal være en inkluderende arbeidsplass**, som fremmer likestilling mellom kjønnene, bidrar til å utjevne forskjeller, og som legger til rette for likestilling og mangfold i hele verdikjeden.
- **Nortura skal være et selskap hvor mangfold er en styrke**, og vi skal bekjempe alle former for diskriminering på bakgrunn av kjønn, etnisitet, religion, funksjonsnedsettelse og seksuell legning. Vi skal legge til rette for arbeid for personer med særskilte behov.
- **Vi skal ha 50 % kvinner** i ledende stillinger og styrende organer.
- **Nortura skal betale lik lønn** for likt arbeid.
- **Vi har nulltoleranse** overfor alle former for diskriminering og seksuell trakassering. Vi forebygger aktivt sykdom og frafall – slik at så mange som mulig kan arbeide så mye som mulig, så lenge som mulig.

FNs bærekraftsmål

Ledelsens tilnærming

Norturas Etske retningslinjer stadfester at arbeidsmiljøet skal preges av likeverd, åpenhet og toleranse. Andre kulturer og sedvaner skal respekteres og Nortura aksepterer ingen form for trakassering, mobbing eller diskriminering på grunnlag av kjønn, religion, nasjonal eller etnisk opprinnelse, kulturell bakgrunn, sosial tilhørighet, funksjonshemming, seksuell legning, sivilstand, alder eller politisk oppfatning. Nortura skal kjennetegnes ved like arbeidsmuligheter og rettfærdig behandling.

Innledning

Bærekraft i Nortura

Trygg og sunn mat

Mat på naturens premisser

Et livskraftig landbruk

Produsert på en ansvarlig måte

Omsorg for mennesker og dyr

Arbeidsforhold og arbeidsrettigheter	57
Helse, miljø og sikkerhet	59
Likestilling og diskriminering	60
<u>Dyrevelferd</u>	61

I nært samarbeid med andre

Rapporteringsindeks

Referanser

[Les mer om hvordan vi jobber med dyrevelferd her](#)

Dyrevelferd

Hvorfor er det viktig

Når vi mennesker tar ansvar for dyr, er det også vårt ansvar å sørge for at de har det bra. Å holde dyr til matproduksjon innebærer å legge visse begrensninger for dyrets mulighet til å leve et naturlig liv. I tillegg er transport og slakt situasjoner som kan være en stressende påkjenning for dyret.

Å følge opp dyrevelferd er en av våre viktigste oppgaver. Grunnlaget for Norturas virksomhet er hold av husdyr for produksjon av mat. Å ivareta, utvikle og forbedre dyrenes velferd er en forutsetning for at Nortura skal lykkes med å forsyne forbrukere med kjøtt og egg av høy kvalitet.

Å beskytte dyrene fra negative faktorer – som sykdom, skader og smerte – er en selvsagt og viktig del av arbeidet med dyrevelferd. I tillegg legger vi stadig mer vekt på også å skape positive opplevelser hos produksjonsdyrene. Å gi fjørfe mer variasjon i miljøet sitt, slik at de kan få utløp for sin naturlige adferd, er et eksempel på dette.

Som Norges største kjøtt- og eggprodusent har vi mange rutiner gjennom hele verdikjeden, som skal sikre godt dyrehold. Vi har en nullvisjon for dårlig dyrevelferd, og har de siste årene jobbet målrettet for å få på plass et solid system for å fange opp forhold i verdikjeden vår som kan tyde på at dyrevelferden ikke blir ivaretatt.

Gris

Hovedparten av norske griser lever innendørs hele livet. En av årsakene er at de er avhengig av et godt og stabilt klima, og det gir også bonden god kontroll over føring, og eventuell smitte og sykdom. Det er mulig å holde gris i utedrift i Norge, men en gris som holdes i innhegninger ute kan være mer sårbar for sykdom og kulde og er like avhengig av bonden som gris som holdes inne.

Griser er utforskende dyr og har trang til å grave og søke. Når grisen holdes innendørs begrenses disse mulighetene og det er viktig kompensere ved tildeling av rotemateriale. Bonden er derfor pliktig til å tilby grisen aktivitets- og rotemateriale slik at grisen får utløp for adferdsbehovet sitt.

I 2021 og 2022 gjennomførte Mattilsynet en tilsynskampanje om velferd hos svin. Tilsynet avdekket ett eller flere avvik i litt over halvparten av de inspiserte besetningene. En av tre oppfylte ikke kravene til rotemateriale, og en av fire oppfylte ikke kravene til strø. Brudd med behandling av syke og skadde dyr ble funnet hos en av fire. Resultatene er skuffende. Strø, rotemateriale og behandling av syke og skadde dyr er forhold som er viktige i dyrevelferdsprogrammet for svin. Framover vil Nortura sammen med resten av bransjen gjøre tiltak for at programmet etterlevs. Viktige tiltak er å sørge for lik forståelse og praktisering av regelverket mellom veterinærene i dyrevelferdsprogrammet, KSL-revisorer og Mattilsynet. Innsikt fra tilsynsrapportene vil også påvirke hvordan vi bør øke innsatsen for vår rådgivning ut mot bonden.

Våre mål 2030

- **Nullvisjon knyttet til dårlig dyrevelferd** i hele vår verdikjede.
- **90 % av våre anlegg** skal ha oppnådd karakteren A i Etisk Regnskap innen 2025 og 100 % innen 2030.
- **Alle våre produsenter** skal være en del av bransjeetablerte dyrevelferdsprogrammer innen 2027.
- **Nortura skal jobbe med å utvikle dyrevelferden** ut over minstekravene, gjennom å delta i forskningsprosjekter og annen kunnskapsutvikling, samt løpende arbeid og nødvendige tiltak i egen verdikjede, for å sikre at vi leverer i takt med markedets forventninger.
- **Nortura skal være pådriver for et importforbud** av storfe med dobbeltmusklatur (disruptive gener).
- **Nortura skal være pådriver for å etablere** en offentlig nasjonal produktmerking for dyrevelferd.

FNs bærekraftsmål

Ledelsens tilnærming

Norturas policy for dyrevelferd og Etske retningslinjer gjelder for alle personer som opptre på vegne av konsernet. Policyen skal fremme en bedriftskultur og atferd som gjenspeiler verdigrunnlaget til konsernet og dekker alle selskapets aktiviteter over hele landet.

Innledning

Bærekraft i Nortura

Trygg og sunn mat

Mat på naturens premisser

Et livskraftig landbruk

Produsert på en ansvarlig måte

Omsorg for mennesker og dyr

Arbeidsforhold og arbeidsrettigheter	57
Helse, miljø og sikkerhet	59
Likestilling og diskriminering	60
<u>Dyrevelferd</u>	61

I nært samarbeid med andre

Rapporteringsindeks

Referanser

Storfe

Flesteparten av Norturas eiere holder storfe, fordelt på melkeku og ammeku (rent kjøttfe). Mens de aller fleste ammekuer holdes i løsdriftssystemer og kan gå fritt rundt, skjer melkeproduksjon både i løsdriftsfjøs og i bås fjøs. Fra 2034 har myndighetene vedtatt at alle storfe skal holdes i løsdriftssystemer. Overgangen fra bås fjøs til løsdriftsfjøs vil være et viktig bidrag for å utvikle dyrevelferden i norsk storfehold.

I 2022 ble dyrevelferdsprogrammet for storfe etablert av en samlet norsk storfeføring, og er et viktig tiltak for utvikling av dyrevelferden i storfebesetningene. Programmet skal dokumentere dyrevelferd, dyrevelferdstiltak utover regelverket, samt ivareta og forbedre dyrevelferd i norske besetninger. Et viktig element er veterinærbesøk minst hver 16. måned, der veterinær sammen med produsent følger opp kriterier og tiltak. Innen 1 mai 2023 skal alle storfebesetninger med mer enn ti dyr innrulleres i dyrevelferdsprogrammet.

Småfe

Rundt 9000 av Norturas eiere driver med småfeproduksjon, primært sau og litt geit. Småfe har gjennom bruk av beite i sommerhalvåret stor bevegelsesfrihet og gode muligheter for naturlig adferd. Dette er viktige forutsetninger for god velferd hos småfe.

Utviklingen av et dyrevelferdsprogram for sau er i gang, og vil lanseres høsten 2023. Programmet vil gjelde for alle med over 30 vinterfôra sau. Siden sau er det dyreslaget hvor det er flest besetninger, er oppfølging særlig ressurskrevende. Ved at dyrevelferdsprogrammet stiller krav til obligatoriske veterinærgjennomgang er håpet Nortura at dette bidrar til tettere oppfølging av besetninger som har behov for å forbedre oppfølgingen av dyrevelferden.

Verpehøns

Om lag 98 prosent av verpehønene i Norturas verdikjede holdes i frittgående systemer, mens to prosent er i miljøinnredning (det vil si at de går i innredede bur i grupper på 7 til 42 høner). Alle egg som går til varemerket PRIOR kommer fra frittgående eller økologiske høner og de skal ha tilgang til trivselstiltak. Frittgående høner beveger seg fritt i hønsehuset og har tilgang til vaglepinne, verpekasse og mulighet for strøbading.

Høner i økologisk drift har litt større plass, får muligheten til å gå ut og de spiser økologisk fôr. Høner i miljøinnredning har tilgang til vaglepinne, verpekasse og strøbad. Dødeligheten i frittgående systemer og i økologiske systemer er høyere enn i miljøinnredning. Dette er derfor et område som Nortura har stor oppmerksomhet omkring i dyrevelferdsarbeidet.

Kylling og kalkun

Både kylling og kalkun lever innendørs i oppvarmede og isolerte hus. Der går de fritt rundt på strø og har tilgang til mat og vann. Belysningen tilpasses dyrenes behov, slik at de får tilstrekkelig mengde med lys og mørke. Nortura har i flere år hatt krav om at slaktekylling og kalkun skal ha tilgang til trivselstiltak for alle kyllinger og kalkun, slik at dyrene skal få mer variasjon og økt trivsel. Forskning viser at dette er positivt for dyrevelferden.

Antallet dyr per kvadratmeter påvirker også dyrenes mulighet til å praktisere naturlig adferd i slutten av sitt livsløp. Maksimal tetthet for norsk slaktekylling er 36 kg/kvm. Grensen i de fleste andre EU land er 39 kg/kvm eller 42 kg/kvm. For slaktekylling tilbyr Nortura spesialproduksjoner som holdes ved en lavere tetthet en maksimal tillatt tetthet i regelverket.

Nortura har i dag to kyllingraser. Forskjellen mellom disse er at den saktevoksende typen som lever noen dager lengre, kan ha noe lavere risiko for enkelte typer helseproblemer, men god kompetanse og tett oppfølgingen fra bonden er med å redusere denne risikoen hos hurtigvoksende rase.

Innledning

Bærekraft i Nortura

Trygg og sunn mat

Mat på naturens premisser

Et livskraftig landbruk

Produsert på en ansvarlig måte

Omsorg for mennesker og dyr

Arbeidsforhold og arbeidsrettigheter	57
Helse, miljø og sikkerhet	59
Likestilling og diskriminering	60
<u>Dyrevelferd</u>	61

I nært samarbeid med andre

Rapporteringsindeks

Referanser

Slik jobber vi

Nortura skal fremme god dyrevelferd gjennom kvalitetssikring og oppfølging av verdikjeden, kontinuerlig forbedringsarbeid, rådgivning og kunnskapsutvikling. Vi er en aktiv pådriver og initiativtaker på bransjenivå for å utvikle kunnskapen om dyrevelferd – og deltar i flere forsknings- eller utviklingsprosjekter som har som mål å forbedre og utvikle dyrevelferden for alle våre produksjoner.

Dyrevelferd på gården

Det er bonden som er ansvarlig for å sikre at regelverkskravene til dyrevelferd blir fulgt opp på gården. Gjennom dyrevelferdsprogram og Kvalitetssystem i landbruket (KSL) stiller Nortura krav til bonden, og vi har rådgivere og veterinærer som tilbyr veiledning til hvordan bonden kan utvikle og bedre driften og dyrevelferden.

Felles dyrevelferdsprogrammer

Norsk dyrevelferdsregelverk, som Mattilsynet forvalter, setter krav for hvordan dyrene i Norge skal ha det. Selv om et offentlig regelverk ligger i bunn, er Nortura en aktiv pådriver for å utvikle bransjebaserte dyrevelferdsprogrammer for alle våre dyreslag. Dyrevelferdsprogrammene skal dokumentere dyrevelferd, dyrevelferdstiltak utover regelverket, samt ivareta og forbedre dyrevelferd i norske besetninger. Programmene innebærer krav om årlige veterinærbesøk og for en del av programmene, eksterne revisjoner.

I dag finnes det dyrevelferdsprogrammer for svin, storfe og fjørfe, og program for småfe er under utvikling.

Slik følger vi opp avvik

Nortura har også etablert egne rutiner for å fange opp besetninger som har risiko for dårlig dyrevelferd, blant annet gjennom observasjoner når dyr leveres til slakt. Dersom det fanges opp avvik blir dette fulgt opp.

Vårt arbeid er rettet mot å avdekke dyrevelferds problematikk før den får utvikle seg. Rutinene er først og fremst rettet mot å hjelpe bonden med å forebygge dyrevelferdsutfordringer og korrigerer dersom det er mangler. Dersom tiltak ikke følges opp kan Nortura iverksette virkemidler som økonomiske sanksjoner, utelukkelse fra varestrømmer som Nyt Norge, Gilde og PRIOR, og varsling til Mattilsynet.

Dyrevelferd under transport

Kun dyr som er transportdyktige kan bli transportert. For dyr som har helseavvik og særlige behov under transporten, blir dette tilrettelagt. Mattilsynet har utarbeidet en veileder til hjelp i å bedømme transportdyktighet. Fordi det er viktig for Nortura at bonden har god kunnskap om hva som kreves for å ivareta dyrevelferd under transport, har Nortura også tatt initiativ til et digitalt kurs for bonden om krav til transportegnethet og ivaretagelse av dyrevelferd ved lasting/lossing og transport.

Alle dyretransportsjåfører skal ha kompetansebevis. Det innebærer at de skal ha gjennomgått spesialtilpasset opplæring i hvordan ivareta dyr og dyrevelferd under transport. Etter ønske fra Nortura er det også etablert en felles bransjeordning for obligatorisk etterutdanning for dyretransportsjåfører.

Regelverket setter klare krav til maksimal transporttid, og Nortura registrerer reisetid for alle dyretransporter inn til slakteri, og vi registrerer transportdødelighet og transportskader på alle dyr.

«Etisk regnskap» inkluderer utførelsen av dyretransporter til hvert slakteri (se neste avsnitt).

Livèchekylling

Livèchekylling er Nortura PROFF sitt premiumkonsept i kyllingsegmentet til serveringsmarkedet, og består av saktevoksende kylling fra fem gårder i Indre Østfold, Råde og Kongsberg. Livèchekyllingen lever i et rolig og tilrettelagt miljø og har en spesialkonstruert veranda med tak der de kan gå inn og ut etter eget ønske. Inne i fjøset har kyllingene tilgang til aktiviteter med ekstra strømateriale, torvkasser og broer slik at de kan utfolde seg. Det er krav om maks 30 kg (ca. ti kyllinger) per kvadratmeter. Fôret er tilgjengelig for kyllingene hele tiden - og sammensetningen av vitaminer og proteiner i fôret sikrer riktig vekst. Fôret er tilsatt urten løpstikke, også kjent som kjærlighetsurt, derav navnet Livèche.

Innledning
Bærekraft i Nortura
Trygg og sunn mat
Mat på naturens premisser
Et livskraftig landbruk
Produsert på en ansvarlig måte
Omsorg for mennesker og dyr

Arbeidsforhold og arbeidsrettigheter	57
Helse, miljø og sikkerhet	59
Likestilling og diskriminering	60
<u>Dyrevelferd</u>	61

I nært samarbeid med andre
Rapporteringsindeks
Referanser
Dyrevelferd på fabrikk

Alle våre slakterier har egne dyrevelferdsansvarlige, og alle som håndterer levende dyr skal gjennomføre obligatoriske opplæringsprogram og ha kompetansebevis fra Mattilsynet.

Slakteriene har standardiserte dyrevelferdsrutiner for mottak, håndtering, oppstalling, bedøving og avliving av dyr, for hver dyreart. Alle dyr bedøves før avliving, og vi har kontrollrutiner for å sjekke at dette skjer. Ved halal-slakting følger slakteriet de samme

kravene til dyrevelferd, bedøving og slaktemetode som ved annen slakting. Brudd på regelverkskrav eller Norturas egne krav blir fulgt opp med avviksbehandling og tiltak for å forebygge at avviket skjer igjen.

Ettergår gjennom «Etisk regnskap»

Nortura jobber aktivt med å identifisere forbedringspunkter, systematikk og tiltak som styrker dyrevelferden og benytter tredjeparts revisjoner i forbedringsarbeidet. I over 20 år har vi gjennomført Etisk Regnskap for dyrevelferd på våre slakterier – lenger enn noen andre. Etisk regnskap er en uanmeldt revisjon som gjennomføres hvert år, og er en omfattende kartlegging av faktorer som kan påvirke dyrenes velferd. Bransjeorganisasjonen Animalia gjennomfører revisjonen på oppdrag fra oss, og revisjonene har fra 2021 vært uanmeldte. Etisk Regnskap bygger på følgende prinsipper:

- Dyrene skal få oppfylt grunnleggende fysiske behov (tørr liggeplass, rent drikkevann og akseptabel ventilasjon/temperatur).
- Dyr som kan skade hverandre, skal holdes adskilt.
- Innredningen skal være utformet slik at ingen dyr kan komme til skade.
- Drivganger skal være utformet slik at de fleste dyr går uten bruk av tvang (riktig lys, oversiktlige ganger, riktig bredde, sklisikkert gulv, tette vegger og lite støy).
- Syke eller skadede dyr skal avlives så raskt som mulig og på en skånsom måte.
- Det skal se ut som om dyrene har det bra.

Nortura har et sentralt system for varsling og anonym varsling av dyrevelferdssaker. Alle Norturas ansatte plikter å følge dyrevelferdslovens krav til varsling.

Ansaret for oppfølging av Norturas dyrevelferdsarbeid
Konsernsjef

Overordnet ansvar for at konsernet følger opp dyrevelferdsarbeidet.

Konserndirektør
Råvare og medlem

Overordnet ansvar for at konsernet følger opp dyrevelferdsarbeidet.

Produksjon

Ansvar for dyrevelferden på Norturas slakterier.

Hvitt kjøtt og egg

Ansaret for dyrevelferden på rugerier, oppfølging av leverandører av fjørfe og egg, og for inntransport av fjørfe.

Proff og industri

Ansvar for at Nortura kun handler importvarer fra leverandører som har gitt informasjon om dyrevelferd som en del av Norturas prekvalifiseringssystem for leverandører.

Trygg mat og dyrevelferd

Ansvarlige for å koordinere og rapportere konsernets innsats på dyrevelferd, samt følge opp konsernets årshjul og handlingsplaner.

Dyrevelferdsansvarlig
På hvert slakteri

Skal følge opp den daglige etterlevelsen av regelverkskrav og føre oversikt over tiltak for å forbedre og utvikle dyrevelferden på slakteriet.

Innledning

Bærekraft i Nortura

Trygg og sunn mat

Mat på naturens premisser

Et livskraftig landbruk

Produsert på en ansvarlig måte

Omsorg for mennesker og dyr

Arbeidsforhold og arbeidsrettigheter	57
Helse, miljø og sikkerhet	59
Likestilling og diskriminering	60
<u>Dyrevelferd</u>	61

I nært samarbeid med andre

Rapporteringsindeks

Referanser

Tiltak 2022

I tillegg til å følge regelverkskravene er det viktig for Nortura å utvikle dyrevelferden i egen regi. Vi har derfor løpende forsknings- eller utviklingsprosjekter knyttet til temaer som berører dyrevelferd. Eksempler på slike prosjekter er:

Griseløftet: Et forskningsprosjekt med mål om å skaffe kunnskap og utvikle verktøy som fremmer velferden til slaktegrisen. Finansiert av Forskningsmidlene for jordbruk og matindustri.

Boarsfall: Målet med prosjektet er å finne løsninger som gjør det mulig med hanngrisproduksjon uten utfordringene med rånemak. Dersom dette lykkes, vil man kunne gå bort fra kastrering av hanngris. Forskningsprosjektet vil pågå til 2024. Finansiert av Forskningsmidlene for jordbruk og matindustri.

Prosjekt Handle: Et forskningsprosjekt med mål om å skaffe kunnskap om grisens velferd og atferd endres ved å gi grisen mer lys, luft og plass, og hvordan dette fungerer i praksis for bonden. Finansiert av NorgesGruppens Bærekraftsfond.

Velferdshøna: Et forskningsprosjekt som skal undersøke helse og velferd hos verpehøns. Animalia er prosjektleder og Nortura er bidragsyter til prosjektet. Finansiert av Forskningsmidlene for jordbruk og matindustri.

Foreldrevelferd: Et fireårig prosjekt hvor vi jobber med dyrevelferden til avlsdyrene i slaktekyllingproduksjon. Animalia leder prosjektet og Nortura deltar. Finansiert av Forskningsmidlene for jordbruk og matindustri.

Resultatrapportering

I 2022 fikk 36 prosent av Norturas slaktelinjer for firbeinte slaktedyr karakter A, 48 prosent B, ingen C og 16 prosent D, etter revisjon. De fire slaktelinjene med karakter D, fikk karakteren etter utslag på et «knock out»-punkt. Årsak til «knock out» for de fire linjene var henholdsvis:

1. Utfordringer ved inndriving av storfe til bedøving.
2. Avvik fra prosedyre for bruk av elektrisk drivstav på storfe.
3. Avvik fra prosedyre for oppstalling av sau.
4. Avvik fra prosedyre ved håndteringen av et skadet lam.

For Norturas heleide slakterier for fjørfe settes en total karakter for både plukking, transport og slakting. Av Norturas heleide slakterier for kylling fikk begge karakter B. For transport og slakting av kalkun ble det også oppnådd karakter B.

Etisk Regnskap karakter

	2022	2021	2020
A	36 %	27 %	26 %
B	48 %	62 %	67 %
C	0 %	8 %	0 %
D	16 %	3 %	7 %

Verdensledende på dyrevelferd

I september 2022 slapp Business Benchmark on Farm Animal Welfare (BBFAW) sin internasjonale måling av dyrevelferd. viser at Nortura klatrer to nivåer til nest beste nivå i en global dyrevelferdsmåling. Målingen gjennomføres årlig og viser hvordan matprodusenter over hele verden rapporterer arbeidet med dyrevelferd.

[Les mer her: Nortura opp to nivåer på internasjonal dyrevelferdsmåling](#)

Gjennomsnittlig reisetid slaktedyr

	2022	2021	2020	2019	2018
Storfe	3 t 41 min	3 t 42 min	3 t 36 min	3 t 36 min	3 t 30 min
Småfe	3 t 39 min	3 t 36 min	3 t 48 min	3 t 48 min	3 t 48 min
Svin	3 t 16 min	3 t 2 t 42 min	2 t 30 min	2 t 30 min	2 t 30 min
Kylling	2 t 14 min	2 t 6 min	2 t 2 min	1 t 49 min	1 t 44 min
Kalkun	1 t 37 min	1 t 51 min	1 t 38 min	1 t 40 min	2 t 5 min
Høner*	2 t 2 min	1 t 41 min	-	-	-

Transporter > 8 timer i % av antall transportert:

Tallgrunnlaget inkluderer også transport der det er tillatt å utvide reisetid i Nordland, Troms og Finnmark

	2022	2021	2020	2019	2018	2017
Storfe	0,42 %	0,78 %	0,49 %	0,41 %	0,49 %	0,35 %
Småfe	0,71 %	0,24 %	0,82 %	0,85 %	0,86 %	0,76 %
Svin	0,94 %	0,58 %	0,34 %	0,19 %	0,24 %	0,17 %

Innledning

Bærekraft i Nortura

Trygg og sunn mat

Mat på naturens premisser

Et livskraftig landbruk

Produsert på en ansvarlig måte

Omsorg for mennesker og dyr

Arbeidsforhold og arbeidsrettigheter	57
Helse, miljø og sikkerhet	59
Likestilling og diskriminering	60
Dyrevelferd	61

I nært samarbeid med andre

Rapporteringsindeks

Referanser

Gris				
	Mål	2022	2021	2020
Halesår og korte haler*	Under 2 %	2,18 %	2,20 %	2,90 %
Hjertesekk- og/eller brysthinnebetennelse*	Under 4 %	4,63 %	4,70 %	5,60 %
Byller*	Under 2 %	1,76 %	1,80 %	2,10 %
Registrerte korte haler hos smågris ved omsetting.**	Under 1 %	0,62 %	1,21 %	1,68 %

*Andel av gris slaktet i Nortura **Andel av totalt omsatte smågris.

Verpehøns				
	Mål	2022	2021	2020
Dødelighet* hele innsettet frittgående konvensjonelt	Under 4 %	4,30 %	3,90 %	4,50 %
Dødelighet* hele innsettet miljøinnredning	Under 2 %	-	2,00 %	1,90 %
Dødelighet* hele innsettet økologisk	Under 5 %	5,40 %	5,40 %	4,50 %
Andel besetninger med deltakelse Norturas eggkontroll (grunnlaget for å hente ut velferdsregistreringer) **	90 % i løpet av 2022, 100 % i løpet av 2023	35 %	80 %	65 %

*Dødelighet: Til 76 ukers alder som registrert i Norturas eggkontroll.

For 2022 er det ikke oppgitt tall for dødelighet i miljøinnredning på grunn av det er registrert for få innsett til å kunne gi et representativt tall.

**Deltakelse eggkontroll: antall innsett som har fullført registreringer til 71 ukers alder i prosent av de som kunne ha fullført til 71 ukers alder.

Deltakelse i 2022 er lav grunnet dataangrep mot Nortura i desember 2021, eggkontrollen var ikke tilgjengelig i 4-5 måneder.

Storfe				
	Mål	2022	2021	2020
Andelen ung okse med slaktevekt under 250 kg	< 7 %	9,40 %	8,70 %	9,80 %
Storfe: Andel skitne slaktedyr	< 4 %	7,90 %	4,20 %	4,70 %

Kalkun				
	Mål	2022	2021	2020
Dødelighet, totalt, % av innsatte, registrert på gård	4,50 %	5,50 %	5,21 %	4,55 %
Dødelighet, første uke, % av innsatte	1 %	1,70 %	1,39 %	1,09 %
Tråputescore (% andel med beste score)*	Høyest mulig andel med beste score	89,90 %	65,50 %	59,40 %
Kasserte, høner, %	1,30 %	1,52 %	1,41 %	2,01 %
Kasserte, haner, %	3,50 %	3,59 %	3,90 %	3,75 %

*Scoren er beregnet som andel med tråputescore under 121.

Slaktekylling				
	Mål	2022	2021	2020
Dødelighet, totalt, % av innsatte, registrert på gård	Under 3 %	2,64 %*	2,55 % *	2,48 %
Dødelighet, første uke, % av innsatte	Under 0,8 %. Viktig indikator på helsestatus fra rugeri og oppstartrutiner på gård	0,93 %*	0,81 %*	0,78 %
Tråpute score (% andel med beste score (A))	Høyest mulig andel med beste score	96,60 %	96,10 %	98 %
Kasserte på slaktelinje pga sykdom og kvalitetsavvik	Under 1,2 %. Viktig indikator for dyrehelse på populasjonsnivå.	2,05 % **	1,37 %	1,32 %
Kassert pga ascites	Under 0,5 %	0,70 % **	0,46 %	0,56 %
Hasesår'	0 % ***	0 %	0 %	-
Brystblemmer	0 % ***	0 %	0 %	-

*Tallene er fra perioden uke 1 – 48 i 2021. Dataangrepet mot Nortura har umuliggjort datafangst for de siste 4 ukene i 2021.

Tallene for 2022 mangler også noe data pga dataangrepet.

** I 2022 er tallene fra uke 35-52 pga dataangrepet i Nortura, og er derfor ikke representative for hele året.

Tallene vil bli korrigert i senere årsrapporter forutsatt gjenoppretting av data.

Sesongeffekter gjør at tallene ikke er direkte sammenlignbare med tidligere års tall.

***Registrert på 180 utvalgte innsett

Småfe				
	Mål	2022	2021	2020
Andel magre lam 1 og 1-	Mindre enn 3 % anmerkninger for andel magre lam	1,37 %	1,97 %	1,60 %
Andel skitne slaktedyr	Mindre enn 0,3 % skitne småfe	0,40 %	0,40 %	0,40 %

Transportdødelighet					
% døde	2022	2021	2020	2019	2018
Storfe	0,00 %	0,00 %	0,00 %	0,00 %	0,00 %
Småfe	0,00 %	0,00 %	0,00 %	0,02 %	0,03 %
Svin	0,01 %	0,016 %*	0,01 %	0,02 %	0,02 %
Kylling	0,07 %	0,08 %	0,07 %	0,07 %	0,08 %
Kalkun	0,02 %	0,05 %	0,03 %	0,04 %	0,05 %
Høner**	0,03 %	0,04 %	-	-	-

Tall fra 2018 til 2019 for storfe, småfe og svin inneholder dødelighet under transport og oppstalling på slaktefjøs.

Fra 2020 inneholder tallgrunnlaget kun dødelighet under transport.

*Ulykke på Vega hvor et vogntog tippet. 109 gris døde/ble avlivet på stedet.

**Inkluderer både verpehøner og foreldrehøner til slaktekylling

I nært samarbeid med andre

En forutsetning for å nå våre ambisiøse mål, og utvikle nye løsninger for en bærekraftig omstilling, er samarbeid både i og utenfor vår egen verdikjede.

Nortura vil legge vekt på samarbeid og partnerskap med andre i årene som kommer, både i og utenfor vår egen verdikjede. Nortura vil også engasjere seg i ikke-egennyttige aktiviteter for å styrke bærekraftige matsystemer både i Norge og i utviklingsland.

- **Partnerskap og samarbeid**
- **Ansvarlig leverandørstyring**

Partnerskap og samarbeid

Hvorfor er det viktig

For å nå Norturas ambisiøse mål for bærekraft er det helt nødvendig for oss å samarbeide bredt med andre aktører i næringslivet, landbruket, forskning, myndigheter og sivilsamfunn. Vi har lagt ut på en krevende reise, og ønsker å vise verden hvordan det er mulig å produsere god og sunn mat i et land som Norge på en bærekraftig måte.

Vi har ikke alle løsninger på dette i dag, og mange av barrierene og dilemmaene vi står overfor klarer vi ikke løse alene. Skal vi klare å utvikle helhetlige og gode løsninger for den omstillingen vi skal gjennom i verdikjeden, landbruket og matindustrien som helhet så er vi avhengige av nettverket av virksomheter, organisasjoner, institutter og myndighetsaktører rundt oss for å lykkes.

Slik jobber vi

Partnerskap og samarbeid

Nortura har et tett samarbeid med et stort antall aktører, blant annet med:

- Forskningsmiljøer for å tette kunnskapshull, for eksempel knyttet til hvordan vi kan måle og øke opptaket av karbon i natur, hvordan vi kan avle av mer klimavennlige raser, eller helseeffektene av ulike matvarer;
- Næringsklynger som fokuserer på for utvikling av ny teknologi, for eksempel presisjonsgjødsling, digitalisering som effektiviserer drift eller som muliggjør kontinuerlig monitorering av dyrevelferd, eller mer presis beregning av landbrukets klimapåvirkning.
- Innovasjon knyttet til fremtidens løsninger, for eksempel knyttet til norske fôralternativer som kan erstatte importert soya;
- Nettverk av virksomheter for å dele erfaringer knyttet til arbeid med bærekraft.

Som prinsipp fokuserer våre samarbeid på de områdene vi står overfor de største utfordringene.

Dialog med interessenter

Et sentralt prinsipp i vårt arbeid med bærekraft er systematisk og kontinuerlig dialog med alle våre interessenter. Det er helt kritisk at vi aktivt søker forståelse for de forventningene og kravene som stilles til oss fra omverdenen, og baker samfunnets bekymringer og ønsker inn i vårt arbeid med bærekraft. Derfor gjennomførte vi en grundig interessentanalyse i 2021 med representanter fra sivilsamfunn, kunder, forskning og myndigheter, som vi la til grunn for utviklingen av vår bærekraftstrategi.

Gjennom dialog med omverdenen kan vi også belyse og diskutere noen av de mer utfordrende dilemmaene som oppstår når vi skal utvikle tiltak for å nå våre mål. Fordi grunnlaget for Norturas produksjon er biologi ser vi ofte at løsninger på ett område kan påvirke et annet område negativt. Et godt eksempel på dette er at ny teknologi for metanfangst i fjøs innebærer at Norturas produksjon bli klimavennlig i nær fremtid dersom vi flytter husdyr inn i fjøs, men det er ikke en god løsning fra et dyrevelferds-perspektiv og vil påvirke naturmangfoldet i store områder på en negativ måte.

Veien mot et bærekraftig Nortura er derfor ikke så rett frem som for tradisjonelle produksjonsvirksomheter, og interessentdialog er en av de viktigste pilarene i Norturas arbeid de kommende årene. Nortura vil ta initiativ til regelmessige møter med interessentene for å diskutere hvordan de best kan finne løsninger på dagens utfordringer når det gjelder matproduksjon og landbruk.

Innledning

Bærekraft i Nortura

Trygg og sunn mat

Mat på naturens premisser

Et livskraftig landbruk

Produsert på en ansvarlig måte

Omsorg for mennesker og dyr

I nært samarbeid med andre

Partnerskap og samarbeid	68
Ansvarlig leverandørstyring	72

Rapporteringsindeks

Referanser

[Les mer om hvordan vi jobber med partnerskap og samarbeid her](#)

Våre mål 2030

Nortura deltar aktivt i UN Global Compact, og forplikter oss til å overholde de ti prinsippene for ansvarlig næringsliv i vår virksomhet. Vi vil årlig rapportere på våre resultater i henhold til Communication on Progress krav.

Nortura skal aktivt delta i relevante nasjonale og internasjonale nettverk knyttet til bærekraft og matsystemer.

Nortura skal ta initiativ til å etablere dialogplattformer og nettverk knyttet til bærekraftig nasjonal matproduksjon.

FNs bærekraftsmål

Ledelsens tilnærming

I 2020 ble en ny konsernstrategi vedtatt for Nortura, der bærekraftig utvikling av virksomheten og produktene er sentralt for å bygge en bærekraftig fremtid for samvirket. Som deltager av UN Global Compact, ønsker vi å være en pådriver for bærekraftig matproduksjon både i Norge og i verden.

Partnerskap og samarbeid

Tiltak 2022

I 2022 deltok Nortura i en rekke samarbeid og aktiviteter med andre:

UN Global Compact: Nortura deltok aktivt på en rekke toppledersamlinger og nettverksmøter. Vår leder for bærekraft ble invitert til å sitte i et internasjonalt rådgivende forum for bærekraftig matproduksjon, og vår konserndirektør for bærekraft ble valgt inn i styret i UN Global Compact Norge.

[Les mer om UN Global Compact Norway](#)

Klimasmart Landbruk: et prosjekt med formål å utvikle tiltak som reduserer klimaavtrykket til norsk landbruk uten å redusere næringens konkurransekraft. Nortura er en av initiativtakerne.

[Les mer om klimasmart landbruk](#)

Foods of Norway er et forskningssenter på NMBU med formål å utvikle bærekraftige nye fôrvarer. Nortura sitter i styret til i Foods of Norway.

[Les mer om FoodsofNorway | NMBU](#)

Agritech Cluster er en nyetablert jordbruksklynge i midt-Norge med fokus på teknologiutvikling for å legge til grunn for ny grønn verdiskaping i norsk jordbruk. Nortura er partner. [Les mer om jordbruksklynge | Agritech Cluster](#)

NCE Heidner Biocluster er en næringsklynge Nortura er medlem av, som jobber innen bærekraftig matproduksjon og bioøkonomi.

[Les mer om NCE Heidner Biocluster](#)

Nortura samarbeider tett med de andre aktørene i landbruket, og har blant annet ukentlige møter med Tine, Felleskjøpet og Bondelaget for å koordinere bærekraftsaktiviteter ut mot våre felles eiere og medlemmer

Skift – næringslivets klimaledere: Nortura samarbeider med Skift om oppfølgingen av skiftnotatet for mat og landbruk fra 2021, og deltar aktivt i prosjekter knyttet til holdbarhet og matsvinn.

[Les mer om Skift – Næringslivets klimaledere](#)

NHO Mat & Drikke: gjennom medlemskap i NHO Mat & drikke deltar Nortura i en rekke arbeidsgrupper, blant annet knyttet til utviklingen av et nytt EU regelverk for bærekraftig landbruk.

Biogass Norge er en interesseorganisasjon for bedrifter som ønsker å utvikle markedet for biogass i Norge, og Nortura er medlem.

[Les mer om Biogass Norge](#)

Dialog med interessenter

I 2022 arrangerte Nortura to store interessentdialoger (se neste side for mer informasjon).

- Lansering av vår første helhetlige bærekraftstrategi, hvor vi inviterte til debatt om hvorvidt Nortura er på rett vei med vår nye strategi
- En hel dag om bærekraftig husdyrproduksjon på Arendalsuka

Deltager i UN Global Compact

I 2021 valgte Nortura å forplikte seg til UN Global Compacts ti prinsipper for bærekraftige næringsliv. Sammen med over 400 bedrifter i Norge, og 17.000 globalt, jobber vi for at næringslivet skal bidra til FNs 17 mål for bærekraftig utvikling.

Hvert år rapporterer vi åpent på hvordan vi overholder prinsippene, og bidrar til bærekraftsmålene, gjennom vår «Communications on Progress». Vi deltar også vil aktivt i relevante

nasjonale og internasjonale nettverk som er knyttet til bærekraft landbruk og matproduksjon.

I 2022 ble konserndirektør for kommunikasjon, næringspolitikk og bærekraft, Kjell Rakkenes, valgt inn i styret i UN Global Compact Norge.

Nortura oppfordrer alle våre kunder, partnere og leverandører å tilslutte seg UN Global Compact.

Innledning

Bærekraft i Nortura

Trygg og sunn mat

Mat på naturens premisser

Et livskraftig landbruk

Produsert på en ansvarlig måte

Omsorg for mennesker og dyr

I nært samarbeid med andre

[Partnerskap og samarbeid](#) 68

[Ansvarlig leverandørstyring](#) 72

Rapporteringsindeks

Referanser

Innledning
Bærekraft i Nortura
Trygg og sunn mat
Mat på naturens premisser
Et livskraftig landbruk
Produsert på en ansvarlig måte
Omsorg for mennesker og dyr
I nært samarbeid med andre

Partnerskap og samarbeid	68
Ansvarlig leverandørstyring	72

Rapporteringsindeks
Referanser

Dialogmøte
Norsk mat på naturens premisser – er Nortura på rett vei?

20. mai inviterte Nortura til lansering av vår første helhetlige strategi for bærekraftig matproduksjon frem mot 2030. Vi inviterte til debatt hvor vi stilte spørsmålet «Er Nortura på rett vei?» til Norges klimaminister, og representanter fra noen av våre viktigste interessenter i sivilsamfunnet Fremtiden i Våre Hender, Dyrevernalliansen og Spire, moderert av direktør for UN Global Compact Norge Kim Gabrielli.

Foran over 90 fremmøtte på Litteraturhuset i Oslo ble det en spennende debatt om hvorvidt bærekraftig husdyrproduksjon i Norge er mulig, og på hvilke områder Nortura bør styrke sin innsats i årene som kommer.

Nortura kåret til månedens dialogstemme

Nobels Fredssenter har kåret Nortura sammen med Spire, Dyrevernalliansen, Geno og Spire til månedens dialogstemme etter at vi inviterte til dialogmøte på Litteraturhuset 20. mai.

Nortura på Arendalsuka:
Kan kjøtt produseres bærekraftig?

17. august inviterte Nortura til en hel dag om bærekraftig landbruk og matproduksjon på Arendalsuka. Flere hundre møtte opp i løpet av dagen til debatt om en rekke spennende temaer:

- Hvordan truer internasjonale konflikter og klimaendringer norsk matproduksjon, er vi selvforsynte nok?
- Politikerdebatt: Hva kan vi forvente av den kommende dyrevelferdsmeldingen regjeringen har annonsert? Hva er egentlig bærekraftig dyrevelferd i Norge?

- Metan-rap til besvær: Hva er de viktigste tiltakene i landbruket for å redusere metan utslipp fra drøvtyggere? Fokus på avl, fôr og fangst.
- Ku eller kålrabi: Debatt med Gunhild Stordalen fra EAT om hva som er veien mot bærekraftig mat i Norge?
- Disruptive løsninger fra landbruket, blant annet No Fence – verdens første digitale gjerdeteknologi og nye norske fôrråvarer fra Foods of Norway.

Vi ønsker dine tilbakemeldinger, ris og ros: hva bør Nortura fokusere på i årene som kommer? Skriv dine innspill til: baerekraft@nortura.no

Samarbeid med våre kunder

Innledning

Bærekraft i Nortura

Trygg og sunn mat

Mat på naturens premisser

Et livskraftig landbruk

Produsert på en ansvarlig måte

Omsorg for mennesker og dyr

I nært samarbeid med andre

[Partnerskap og samarbeid](#) 68

[Ansvarlig leverandørstyring](#) 72

Rapporteringsindeks

Referanser

Nortura vil takke NorgesGruppen for samarbeid på disse to viktige bærekraftprosjektene!

[Les mer om NorgesGruppens Bærekraftsfond HANDLE her](#)

Gris som får mer lys, luft og plass

Griser har et stort aktivitetsbehov i form av utforsking, lek og sosiale aktiviteter. I samarbeid med Norges Miljø- og Biovitenskaplige Universitet (NMBU), FjøsSystemer og NorgesGruppens Bærekraftsfond HANDLE er Nortura i gang med et utviklingsprosjekt som skal teste ut løsninger som gir grise mer lys, luft og plass. Prosjektet tar utgangspunkt i eksisterende driftsbygninger og areal.

Formålet med prosjektet er kunnskap om grisen får økt velferd ved at den får flere muligheter for utløp for sine naturlige atferds behov. Prosjektet skal også gi kunnskap om hvordan dette er i praktisk og økonomisk drift for bonden. Målet er å utvikle løsninger som lett kan adopteres av flere bønder.

Dette er et toårig utviklingsprosjekt som pågår ut 2023.

Test av metanhemmer på Mære

I 2021 inngikk Nortura en samarbeidsavtale med Mære landbruksskole i Steinkjer for utforske muligheten for å utvikle produksjonsformer for et mer bærekraftig storfekjøtt. Som en av de ledende utdanningsmiljøene i Norge for bærekraftig landbruksproduksjon har Mære som mål å etablere landets, og en av verdens, første nullutslippsgårder.

Våren 2023 skal Nortura og Mære, sammen med Tine, Geno, Nord Universitetet og NBMU,

gjennomføre fôringsforsøk for å undersøke metanreduksjonspotensialet ved ulike fôrtilsetninger til norske okser. I første omgang skal metanhemmeren Bovaer, også kjent som 3NOP, testes. Forsøk i Canada og Sveits viser reduksjonspotensial på kjøttproduksjon på 40-60 prosent. I 2022 viste forsøk på over 300 melkekuer i Danmark at 3NOP kan redusere metanutslipp med 35 % uten at det påvirker verken melkeytelse eller fôropptak³².

Prosjektet er finansiert av NorgesGruppens bærekraftsfond HANDLE, og Sparebank 1 Midt Norges samfunnsutbytte, Nortura og Mære.

Ansvarlig leverandørstyring

Innledning

Bærekraft i Nortura

Trygg og sunn mat

Mat på naturens premisser

Et livskraftig landbruk

Produsert på en ansvarlig måte

Omsorg for mennesker og dyr

I nært samarbeid med andre

Partnerskap og samarbeid	68
Ansvarlig leverandørstyring	72

Rapporteringsindeks

Referanser

Hvorfor er det viktig

Som en betydelig innkjøper av varer og tjenester, har Nortura en unik mulighet til å overvåke, jobbe med og påvirke etikk og bærekraft i leverandørkjeden. Vår produksjon er avhengig av ingredienser, emballasje, transport, maskiner, IT-systemer og andre tjenester for å produsere ferdigvarer. Vi har i overkant av 500 konsernavtaler. Over 90 prosent av disse er med norske leverandører, som igjen kjøper inn fra underleverandører i ulike deler av verden. Det medfører at vi har en direkte og indirekte påvirkning på sosiale, miljømessige og økonomiske forhold i en stor verdikjede.

Leverandørene spiller en viktig rolle knyttet til bærekraft på produkter og tjenester vi kjøper inn. Vi arbeider derfor sammen med dem for å sikre at Norturas overordnede bærekraftsmål brytes ned i tiltak. Det jobbes aktivt med tiltakene, fra begge parter, for å sikre at målene nås. Fokusområder er blant annet innenfor emballasje og transport.

Alle leverandører som ønsker å levere varer og tjenester til oss, må signere Etiske retningslinjer for leverandører. Med dette klargjør vi forventninger og krav vi har til leverandørkjeden i forkant av avtaleinngåelse. På samme måte som vi skal drive virksomheten vår i henhold til Etiske retningslinjer, forventer vi og stiller krav til at våre leverandører gjør det samme. Leverandørene skal videreformidle og følge opp de Etiske retningslinjene hos sine underleverandører. På oppfordring fra oss, må leverandørene dokumentere at retningslinjene etterleves.

Slik jobber vi

Konserninnkjøp har ansvar for å velge ut, inngå avtaler og følge opp eksterne leverandører av produkter og tjenester. Kjøp av kjøttråvarer fra eiere og bønder til slakteriene våre håndteres av råvare og medlem. Innkjøp av kjøttråvarer fra andre slakterier og kjøttforedlingsbedrifter håndteres av industrisalg.

Vi er BRC-sertifisert, som er en internasjonal standard for mattrygghet. Standarden stiller omfattende krav til leverandøroppfølging, som vi etterlever, revideres på bakgrunn av og godkjennes årlig av ekstern revisor. Risikoleverandører følges systematisk opp årlig.

Godkjenning av leverandører:

Alle leverandører må gjennom en prekvalifiseringsprosess før de kan levere til oss. Avhengig av hva de leverer, kan leverandørene godkjennes gjennom å være BRC- eller GFSI-sertifisert, bli revidert av revisor etter definerte kriterier, svare ut egenevalueringen på en tilfredsstillende måte eller gjennom godkjent produkttesting, i tillegg til å signere en avtale inkludert Etiske retningslinjer for leverandører. Dette vil bistå oss i arbeidet med å sikre at vi samarbeider med seriøse leverandører som tar ansvar for matsikkerhet, har de samme etiske verdier som oss og arbeider med bærekraftige løsninger.

Oppfølgingsprosess:

Årlig risikoanalyse, sårbarhetsvurdering, leverandørrevisjon og leverandørrevisjon inngår i den årlige oppfølgingen av risikoleverandører. Kvalitet, PU og konserninnkjøp arbeider sammen om dette for å sikre at leverandørene oppfyller alle våre krav. Dersom det oppdages leverandøravvik i prosessen, må disse lukkes av leverandøren. Risikoleverandørene må årlig bekrefte at de etterlever prinsippene i våre Etiske retningslinjer.

Tiltak 2022

Etisk retningslinjer: Vi har oppdatert våre Etiske retningslinjer for leverandører

Revisjon: Vi har vært hos 27 leverandører for en fysisk revisjon

Egenevaluering: Alle risikoleverandører har svart ut egenevalueringsskjema

Aktsomhetsvurdering: Årlig sårbarhetsvurdering og risikoanalyse av leverandører basert på åpenhetsloven og OECDs modell for ansvarlig næringsliv

Resultatrapportering

Alle våre leverandører av ingredienser, emballasje, transport, ekstern produksjon, IT-systemer og produksjon utstyr har en konsernavtale.

100 prosent av våre konsernavtaleleverandører har signert Norturas Etiske retningslinjer for leverandører (Supplier Code of Conduct) Leverandører som har en konsernavtale representerer 70 prosent av Norturas årlig kjøpsverdi

Våre mål 2030

Nortura skal aktivt identifisere risiko for brudd på våre retningslinjer gjennom regelmessige revisjoner. Vi skal gjennomføre forbedringstiltak der det er nødvendig.

Alle bedrifter som ønsker å levere varer og tjenester til Nortura, skal signere Norturas Etiske retningslinjer for leverandører.

FNs bærekraftsmål

Ledelsens tilnærming

Nortura etterlever etiske lover og regler i vår virksomhet, herunder relevante internasjonale standarder. Nortura er deltager av UN Global Compact, og etterlever derfor prinsipper for ansvarlig næringsliv innenfor menneskerettigheter, arbeidslivsstandarder, miljø og anti-korrupsjon. Våre Etiske retningslinjer for leverandører er basert på at etiske lover og regler, herunder internasjonale standarder, er i samsvar med kundekrav og krav i åpenhetsloven. De er også godkjent av Norturas konsernstyre.

[Les våre Etiske retningslinjer for leverandører her](#)

[Les mer om hvordan vi jobber med ansvarlig leverandørstyring her](#)

Innledning

Bærekraft i Nortura

Trygg og sunn mat

Mat på naturens premisser

Et livskraftig landbruk

Produsert på en ansvarlig måte

Omsorg for mennesker og dyr

I nært samarbeid med andre

Rapporteringsindeks

Referanser

GRI 1 brukt:	GRI 1: Foundation 2021	GRI 2: General Disclosures 2021
SELSKAPSOPPLYSNINGER		
2-1	Organisasjonsprofil	
a	Navn på virksomheten	Nortura SA
b	Eierskap og juridisk selskapsform	Nortura er et samvirkeforetak eid av 17.000 norske bønder
c	Lokalisering av hovedkontor	Oslo
d	Land virksomheten opererer i	Norge. Gruppe tilstedeværelse gjennom datterselskaper i Storbritannia, Irland, New Zealand, Sverige og Danmark.
2-2	Enheter som omfattes av selskapets bærekraftsrapportering	
a	Liste over enheter som omfattes av selskapets bærekraftsrapportering	24 fabrikker under Nortura SA (Malvik, Rudshøgda, Gol, Sarpsborg, Hærland, Revetal, Våler, Rakkestad, Elverum, Heimdal, Hå, Egersund, Forus, Førde, Sogndal, Sandeid, Tønsberg, Målselv, Steinkjer, Bjerka, Tynset, Harstad, Karasjok, Bergen)
b	Forskjellene mellom enhetene som er inkludert i den finansielle rapporteringen og selskapets bærekraftsrapportering	Norturas finansielle rapportering dekker Nortura og heleide datterselskaper. Bærekraftsrapporten for 2022 dekker kun Nortura SA.
c	Metode for å konsolidere informasjonen fra selskapets ulike enheter	Ikke relevant. Denne rapporten gjelder kun Nortura SA
2-3	Rapporteringsperiode, frekvens og kontaktperson	
a	Rapporteringsperiode og frekvens for bærekraftsrapportering	Regnskapsåret 2022, årlig
b	Rapporteringsperiode og frekvens for finansiell rapportering	Regnskapsåret 2022, årlig
c	Dato for publisering av rapport	20. april 2023
d	Kontaktperson for spørsmål vedrørende rapporten	Cecilie Arnesen Hultmann, Leder Bærekraft
2-4	Endringer i tidligere rapportert data	
a	Endringer i tidligere rapportert informasjon, årsak til endringer i rapportering og konsekvenser av endringen.	Vi har oppdaget datafeil i rapportering på folkehelse og ernæring, klima og avfall. I denne rapporten har vi rettet opp tidligere år.
2-5	Ekstern verifikasjon	
a	Beskriv selskapets retningslinjer og praksis for ekstern verifikasjon av rapportert informasjon	Finansiell rapportering er godkjent av konsernstyret og eksternt verifisert, foreløpig ikke bærekraftsrapportering.
b	Ekstern verifikasjon av bærekraftsrapporteringen	Ikke verifisert
VIRKSOMHETENS AKTIVITETER OG MEDARBEIDERE		
2-6	Aktiviteter, verdikjede og andre forretningsforbindelser	
a	Bransjer selskapet opererer i	Landbruk og matproduksjon
b	Beskrivelse av selskapets verdikjede, inkludert:	s. 6
	i. selskapets aktiviteter, produkter, tjenester og markeder;	s. 6
	ii. selskapets leverandørkjede;	s. 6
	iii. Virksomhetens nedstrømsaktører og deres aktiviteter;	s. 6
c	Andre relevante forretningsforbindelser	Ikke relevant.

Innledning

Bærekraft i Nortura

Trygg og sunn mat

Mat på naturens premisser

Et livskraftig landbruk

Produsert på en ansvarlig måte

Omsorg for mennesker og dyr

I nært samarbeid med andre

Rapporteringsindeks

Referanser

d	Beskriv vesentlige endringer i størrelse, struktur, eierskap eller leverandørkjede siden forrige rapporteringsperiode	Ikke relevant.
2-7 Medarbeidere		
a	Totalt antall ansatte, fordelt på kjønn og region	s. 58
b i.	Totalt antall faste ansatte, fordelt på kjønn og region	s. 58
b ii.	Totalt antall midlertidig ansatte, fordelt på kjønn og region	s. 58
b iii.	Totalt antall medarbeidere uten avtalt stillingsprosent, fordelt på kjønn og region;	Det er ikke lov i Norge å ha medarbeidere uten avtalt stillingsprosent
b iv.	Totalt antall fulltidsansatte, fordelt på kjønn og region	s. 58
b v.	Totalt antall deltidsansatte, fordelt på kjønn og region	s. 58
c	Beskriv metodene brukt for å samle inn data, inkludert hvorvidt tallene rapportert er:	
c i.	i. i totalt antall, fulltidsandel, eller ved hjelp av annen metode;	Tallene er hentet ut av rapport fra vårt forretningssystem SAP HR, som benyttes for lønn og HR-oppfølging av alle ansatte og hvor vi også registrerer alle innleide. Antall ansatte representerer antall personer (head count) og ikke årsverk (full-time equivalent).
c ii.	ii. på slutten av rapporteringsperioden, som et gjennomsnitt gjennom rapporteringsperioden, eller annen metodologi.	Tall er rapportert på slutten av rapporteringsperioden, 31.12.2022
d	Rapporter konteksten som er nødvendig for å forstå dataen vi rapporterer under 2-7-a og 2-7-b;	Nortura SA har kun produksjon i Norge og tall rapporteres kun på nasjonalt nivå, vi fordeler ikke per region.
e	Beskriv betydelige variasjoner i antallet medarbeidere gjennom rapporteringsperioden og mellom rapporteringsperioder.	Nortura har varierende produksjon gjennom året. Dette skyldes hovedsakelig sesongmessige variasjoner som slakting av småfe på høsten, julesalg, grillsesong, påskelam, ferieavvikling, reinsdyrslakting, kampanjer og mye mer. Derfor må Nortura henter inn gjennom året midlertidig arbeidskraft og innleide.
2-8 Arbeidere som ikke er ansatt		
a	Rapporter totalt antall arbeidere som ikke er ansatt av selskapet, men hvis arbeid er kontrollert av selskapet, og beskrive kontraktfest forhold til selskapet og hvilket arbeid de utfører:	
a i.	den vanligste kategorien arbeider og hvilket kontraktfest forhold de har til selskapet	s. 58
a ii.	hvilket arbeid de utfører	s. 58
b	Beskriv metoden brukt for å samle inn data, inkludert hvorvidt antallet arbeidere som ikke er ansatt er rapportert:	
b i.	totalt antall, fulltidsandel, eller ved hjelp av en annen metode;	Tallene er hentet ut av rapport fra vårt forretningssystem SAP HR, som benyttes for lønn og HR-oppfølging av alle ansatte og hvor vi også registrerer alle innleide. Antall ansatte representerer antall personer (head count) og ikke årsverk (full-time equivalent).
b ii.	ved slutten av rapporteringsperioden, som et gjennomsnitt over rapporteringsperioden, eller ved bruk av annen metodikk	Ved slutten av rapporteringsperioden
c	Beskriv betydelige variasjoner i antallet arbeidere som ikke er ansatt gjennom rapporteringsperioden og mellom rapporteringsperioder.	s. 58
2-9 Selskapsstyring		
a	Beskriv organisasjonens styringsstruktur, herunder øverste styrende organ	Samvirke eid av norske bønder, med et konsernstyre som øverste styrende organ.
b	Komiteer som er ansvarlig for beslutninger vedrørende selskapets påvirkning på økonomi, miljø og samfunn	Norturas konsernstyre og konsernledelse
c	Beskriv sammensetningen av øverste styrende organ og deres komiteer	s. 60 Representanter fra Norturas eiere og tillitsvalgte

Innledning
Bærekraft i Nortura
Trygg og sunn mat
Mat på naturens premisser
Et livskraftig landbruk
Produsert på en ansvarlig måte
Omsorg for mennesker og dyr
I nært samarbeid med andre
Rapporteringsindeks
Referanser

2-10	Nominasjon og valg av øverste styrende organ	
a	Beskriv prosessen for nominering og valg av øverste styrende organ	Konsernstyret består av representanter for Norturas eiere, som nomineres av regionale utvalg og besluttes på årsmøtet
b	Beskriv kriteriene brukt for å nominere og velge medlemmene til øverste styrende organ, inkludert hvorvidt selskapet har vurdert:	s. 60 Representanter fra Norturas eiere og tillitsvalgte
2-11	Leder for øverste styrende organ	
a	Rapporter hvorvidt leder for øverste styrende organ også er ansatt i ledelsen av selskapet	Styreleder er ikke del av selskapets ledelse
b	hvis styrelederen også er en toppleder, forklar deres funksjon i organisasjonens ledelse, årsakene til denne ordningen, og hvordan interessekonflikter forebygges og reduseres.	ikke relevant
2-12	Øverste styrende organs rolle i forhold til påvirkning på bærekraft	
a	Beskriv konsernstyret og konsernledelsens rolle i forhold til mål og strategi for bærekraftig utvikling	s. 10
b	Beskriv konsernstyrets rolle i forhold til å kartlegge og evaluere selskapets påvirkning på økonomi, miljø og mennesker, inkludert hvorvidt interessenter er konsultert	s. 7 s.10
c	Beskriv hvor ofte øverste styrende organ gjennomgår hvor effektivt prosessene beskrevet i 2-12-b fungerer, og hvor ofte en slik gjennomgang forekommer.	Årlig
2-13	Delegering av ansvar for håndtere påvirkninger	
a	Beskriv hvordan det øverste styringsorganet delegerer ansvar for å håndtere organisasjonens innvirkning på økonomien, miljøet og mennesker, inkludert:	s. 10
a i.	Om den har utnevnt noen toppledere med ansvar for håndtering av påvirkninger;	s. 10
a ii.	Om den har delegert ansvar for håndtering av påvirkninger til andre ansatte.	s. 10
b	Beskriv prosessen og frekvensen for toppledere eller andre ansatte for å rapportere tilbake til det øverste styringsorganet om håndteringen av organisasjonens innvirkning på økonomien, miljøet og mennesker.	Årlig
2-14	Øverste styrende organs rolle i forhold til virksomhetens bærekraftsrapportering	
a	Rapporter hvorvidt øverste styrende organ er ansvarlig for å gjennomgå og godkjenne den rapporterte informasjonen, inkludert virksomhetens vesentlige aspekter, og hvis ja, beskriv prosessen for å gjennomgå og godkjenne informasjonen	Konsernledelsens og konsernstyret får tilsendt bærekraftsrapport før årlig publisering. De godkjenner vesentlige aspekter og gjennomgår rapporten før det publiseres.
b	Hvis øverste styrende organ ikke er ansvarlig for å gjennomgå og godkjenne den rapporterte informasjonen, inkludert virksomhetens vesentlige aspekter, gi en begrunnelse for dette.	ikke relevant
2-15	Interessekonflikter	
a	Beskriv prosessene for det øverste styringsorganet for å sikre at interessekonflikter forebygges og reduseres	Det er etablert en instruks for styrets arbeid. Det arbeides med en prosess som omfatter administrasjonen.

Innledning

Bærekraft i Nortura

Trygg og sunn mat

Mat på naturens premisser

Et livskraftig landbruk

Produsert på en ansvarlig måte

Omsorg for mennesker og dyr

I nært samarbeid med andre

Rapporteringsindeks

Referanser

b	Rapporter om interessekonflikter rapporteres til interessenter, herunder, som et minimum, interessekonflikter knyttet til styremedlemmer og forretningsforbindelser.	Kriterier for rapportering må utarbeides og prosess og rapportering er en del av det pågående compliance-arbeidet.
2-16	Varslingshåndtering og -rapportering	
a	Beskriv hvordan varsling relatert til kritikkverdige forhold rapporteres til styret	Alvorlige saker varsles styret. I 2022 ble arbeid med et compliance-mandat påbegynt. Rapportering av varsler er en del av dette mandatet.
b	Oppgi antall varsler som har blitt rapportert til styret, og arten av varsler i rapporteringsperioden.	0
2-17	Kompetanse øverste styrende organ	
a	Rapporter aktiviteter gjennomført for å øke den felles kunnskapen og erfaringen til øverste styrende organ når det gjelder bærekraftig utvikling	Bærekraft er jevnlig tatt opp i konsernstyret og konsernledelse. Nye bærekraftsmål og bærekraftsutvikling prosjekt godkjennes av konsernstyre og konsernleder.
2-18	Evaluering av resultater fra øverste styrende organ	
a	Beskriv prosesser knyttet til evaluering av resultatene levert av øverste styrende organ knyttet til oversikten over organisasjonens påvirkning på økonomi, miljø og mennesker;	Ingen evaluering
b	Rapporter om evalueringene er uavhengige eller ikke, og frekvensen av evalueringene;	ikke relevant
c	Beskriv handlinger iverksatt som svar på evalueringene, inkludert endringer i sammensetningen av det øverste styringsorganet og organisasjonspraksis.	ikke relevant
2-19	Retningslinjer for godtgjørelse	
a	Beskriv virksomhetens retningslinjer for godtgjøres for medlemmer av øverste styrende organ og virksomhetens ledelse	s. 57
b	Beskrive hvordan godtgjørelser for konsernstyret og konsernledelsen er koblet til mål og resultater knyttet til påvirkning på økonomi, miljø og mennesker	Ingen KPler
2-20	Prosess for å beslutte godtgjørelser	
a	Beskriv prosessen for å beslutte retningslinjer for lønns godtgjørelser	s. 57
b	Rapporter resultatet av stemmer fra interessenter (inkludert eiere) knyttet til retningslinjer og forslag knyttet til godtgjørelser, hvis relevant.	Ikke relevant
2-21	Lønnskompensasjonsrate	
a	Forholdet mellom den totale årlige godtgjørelsen for virksomhetens høyest-betalte individ sammenlignet med gjennomsnittet for medarbeidere	s. 57
b	Prosentvis vekst i årlig godtgjørelse for virksomhetens høyest-betalte sammenlignet med gjennomsnittet	Ikke tilgjengelig
c	Rapporter konteksten som er nødvendig for å forstå dataen og hvordan dataene er kompilert	Ikke tilgjengelig
STRATEGI OG STYRING		
2-22	Uttalelse vedrørende bærekraftsstrategi	
a	Rapporter en uttalelse fra virksomhetens øverste styrende organ eller øverste leder vedrørende virksomhetens påvirkning på bærekraft og strategi for å bidra til bærekraftig utvikling.	s. 2

Innledning

Bærekraft i Nortura

Trygg og sunn mat

Mat på naturens premisser

Et livskraftig landbruk

Produsert på en ansvarlig måte

Omsorg for mennesker og dyr

I nært samarbeid med andre

Rapporteringsindeks

Referanser

2-23	Policy forpliktelser	
a	Beskriv virksomhetens forpliktelse til ansvarlig næringsliv, inkludert anerkjente internasjonale instrumenter forpliktelsen refererer til	s. 69
b	Beskriv virksomhetens forpliktelser til overholdelse av menneskerettighetene	s. 69
c	Link til policy forpliktelsene hvis de er offentlig tilgjengelig, og redegjør for årsak dersom de ikke er offentliggjort.	www.unglobalcompact.org/what-is-gc/participants/146357-Nortura-SA
d	Nivå for godkjenning av virksomhetens policier, og hvorvidt dette er det høyeste nivået i virksomheten.	Konsernledelse
e	Rapporter i hvilken grad policy forpliktelsene gjelder organisasjonens aktiviteter og forretningsforbindelser;	Gjelder Nortura konsern (mor og datterselskaper)
f	Beskriv hvordan policy forpliktelsene kommuniseres til arbeidere, forretningspartnere og andre relevante parter.	Nortura UN Global compact
2-24	Implementering av policy forpliktelser	
a	Beskriv hvordan virksomheten implementerer forpliktelser knyttet til ansvarlig næringsliv i sin virksomhet	s. 7
a i.	hvordan den har allokert ansvar for å implementere forpliktelsene på tvers av ulike nivåer i organisasjonen;	s. 10
a ii.	hvordan den integrerer forpliktelsene i virksomhetens strategier, policier og operasjonelle prosedyrer	s. 7
a iii.	Hvordan virksomheten implementerer sine forpliktelser gjennom sine forretningsforbindelser;	Inkludert i kontrakt med leverandører
a iv.	Opplæring av organisasjonen knyttet til implementering av forpliktelsene.	Nortura er i gang med å utarbeide et opplæringsprogram knyttet til vår påvirkning og arbeid med bærekraft
2-25	Prosess for å bøte for negative ringvirkninger	
a	Beskriv forpliktelse til å sørge for og samarbeide omkring utbedringstiltak knyttet til negativ påvirkning som virksomheten har medført;	Nortura opererer kun i Norge og har ikke etablert ekstern klagemekanisme eller prosess for utbedringstiltak.
2-26	Ordninger for å søke råd og varsle	
a	Beskrive ordningene for personer for:	Nortura har vedtatt Etske retningslinjer for vår virksomhet som beskriver vår varslingskanal. I 2022 ble Etske retningslinjer revidert. s. 71
2-27	Etterlevelse av lover og forskrifter	
a	Rapportere totalt antall vesentlige brudd på lover og forskrifter i løpet av rapporteringsperioden, inkludert tilfeller med bøtelegging eller andre sanksjoner enn bøter	Nortura har et system for logging av avvik som brukes i produksjonsvirksomheten vår. Systemet er pt. Ikke satt opp til å gi svar på graden av etterlevelse.
b	Rapportere totalt antall og verdi av bøter for tilfeller av manglende etterlevelse av lover og forskrifter som har påløpt i løpet av rapporteringsperioden	Ingen tilgjengelige data
c	Beskriv de vesentligste tilfellene av manglende etterlevelse;	Nortura har fått en bot av Politi i løpet av 2022, saken gjaldt overtredelse av arbeidsmiljøloven m/forskrifter i forbindelse med en arbeidsulykke på Hærland i mai 2021
d	Beskriv hvordan virksomheten har bestemt hva som utgjør vesentlige tilfeller av manglende etterlevelse.	Vesentlighet er fastsatt ut fra skalaen på risikomatriksen.
2-28	Organisasjonsmedlemskap	
a	Rapporter bransjeforeninger, andre medlemsforeninger og nasjonale eller internasjonale advokatorganisasjoner der den deltar i en betydelig rolle.	NHO Mat & Drikke

Innledning

Bærekraft i Nortura

Trygg og sunn mat

Mat på naturens premisser

Et livskraftig landbruk

Produsert på en ansvarlig måte

Omsorg for mennesker og dyr

I nært samarbeid med andre

Rapporteringsindeks

Referanser

INTERESSENTDIALOG		
2-29	Tilnærming til interessentsamarbeid	
a	Beskrive tilnærmingen til samarbeid med interessenter, inkludert kategorier interessenter, formål med interessentsamarbeidet og hvordan organisasjonen søker å sikre meningsfylt engasjement med interessenter.	s. 7
2-30	Collective bargaining	
a	Prosent av totalt antall medarbeidere som er dekket av tariffavtaler	Alle ansatte i Nortura (unntatt konsernleder) er i utgangspunktet dekket av tariffavtaler, selv om ikke alle ansatte er medlemmer av en fagforening. Dette fordi det gjennomføres sentral og lokale forhandlinger for alle tariffområder som er gjort gjeldende i konsernet, og resultatet dekker alle ansatte, som operatører, funksjonærer og ledere.
b	for ansatte som ikke er omfattet av tariffavtaler, rapporter om organisasjonen fastsetter deres arbeidsvilkår og ansettelsesvilkår basert på tariffavtaler som omfatter sine øvrige ansatte eller basert på tariffavtaler fra andre organisasjoner.	ikke relevant
GRI 3: Material Topics 2021		
3-1	Prosess for å bestemme vesentlig aspekter	Vår bærekraftstrategi er basert på hvilke aspekter som er vesentlige for oss og for våre interessenter. Derfor ligger en vesentlighetsanalyse til grunn for de strategiske prioriteringene vi gjør i strategien. Gjennom vesentlighetsanalysen har vi identifisert hvilke sosiale, økonomiske, etiske og miljømessige risikoer og muligheter som kommer ut fra vår forretningsmodell – og vurdert graden av viktighet, relevans og vesentlighet for våre interessenter og for vår virksomhet. Vi har basert denne analysen på innsikter fra vitenskapelige rapporter, forbrukerinnsett, bærekrafttrendanalyser, spørreundersøkelser og fokusintervjuer med noen av våre viktigste interessenter. Disse er gjennomført vinter og vår 2020/21.
3-2	Liste over vesentlig aspekter	s. 7
3-3	Håndtering av vesentlig aspekter	Les i hver kapittel
Topic standard fra GRI & SASB		
MATSIKKERHET		
Egen indikator		
Egen indikator	Total solgt kjøtt og egg - Nortura	s. 17
MATTRYGGET		
GRI 416: Forbrukers helse og sikkerhet		
416-1	Vurdering av produkt påvirkninger på helse og sikkerhet	s. 19
416-2	Hendelser av manglende samsvar angående produkt påvirkninger på helse og sikkerhet	s. 19
SASB AGRICULTURAL PRODUCTS Sustainability Accounting Standard		
FB-AG-250a.1.	Global Food Safety Initiative (GFSI) revisjon - BRC Global Standard	s. 19

Innledning

Bærekraft i Nortura

Trygg og sunn mat

Mat på naturens premisser

Et livskraftig landbruk

Produsert på en ansvarlig måte

Omsorg for mennesker og dyr

I nært samarbeid med andre

Rapporteringsindeks

Referanser

FB-AG-250a.3.	Antall tilbakekallinger og total mengde matvare tilbakekalt	s. 19
FB-AG-430b.1.	Diskusjon av strategier for å håndtere bruken av genmodifiserte organismer (GMO)	Vi benytter oss ikke av GMO teknologi i vår produksjon og innsatsfaktorer vi kjøper er sertifisert non-GMO.

FOLKEHELSE OG ERNÆRING

SASB AGRICULTURAL PRODUCTS Sustainability Accounting Standard

FB-MP-260a.1.	Andel av dyreproduksjonen som fikk medisinsk viktig antibiotika	s. 22
FB-PF-260a.1.	Inntekter fra produkter merket og/eller markedsført for å fremme helse- og ernæringsegenskaper	s. 22
FB-PF-260a.2.	Diskusjon av prosessen for å identifisere og administrere produkter og ingredienser relatert til ernærings- og helseproblemer blant forbrukere	s. 21

KLIMA

GRI 302 Energi

302-1	Energiforbruk i organisasjonen	s. 27 302-1 c.iii&iv NA 302-1 d.i; ii; iii & iv NA
302-3	Energiintensitet	s. 27
302-4	Reduksjon av energiforbruk	s. 27

GRI 305 Utslipp

305-1	Direkte (scope 1) klimagassutslipp	s. 30
305-2	Indirekte (scope 2) klimagassutslipp	s. 30 305-2.b. ikke relevant
305-3	Andre indirekte (scope 3) klimagassutslipp	s. 30 305-3.d. Begrenset data = blir utviklet senere
305-4	Relative utslipp av klimagasser	s. 30
305-5	Reduserte klimagassutslipp (GHG emissions)	s. 30

NATURMANGFOLD OG ØKOSYSTEMER

GRI 304 Biologisk mangfold

304-2	Beskriv virksomhetens direkte og indirekte påvirkning på biologisk mangfold	Delvis i s. 32, 33
-------	---	--------------------

LØNNSOMHET FOR VÅRE EIERE

GRI 201 Økonomiske resultater

Innledning

Bærekraft i Nortura

Trygg og sunn mat

Mat på naturens premisser

Et livskraftig landbruk

Produsert på en ansvarlig måte

Omsorg for mennesker og dyr

I nært samarbeid med andre

Rapporteringsindeks

Referanser

201-1	Økonomisk verdiskaping, geografisk fordelt	s. 5
GRI 203 Indirekte økonomiske konsekvenser		
203-2	Betydelige indirekte økonomiske påvirkning	s. 40
LOKAL ØKONOMISK VEKST		
GRI 413 Lokalsamfunn		
413-1	Operasjoner med lokalsamfunnsengasjement, konsekvensanalyser og utviklingsprogrammer	Ikke tilgjengelig
413-2	Operasjoner med betydelige faktiske og potensielle negative konsekvenser for lokalsamfunn	Ikke tilgjengelig
SIRKULÆRØKONOMI		
Egen indikator		
	Antall tonn plussprodukter forvaltet av Norilia	s. 45
MATSVINN		
Egen indikator		
	Prosent reduksjon matsvinn akkumulert fra referanse år fra egne anlegg (sammenlignet med 2017-tall)	s. 48
	Prosentandel av total mat produsert som ble til matsvinn (sammenlignet med 2017-tall)	s. 48
AVFALL OG AVLØPSVANN		
GRI 306 Avfall		
306-1	Beskrivelse av type avfall som genereres av selskapets virksomhet	s. 51 Merknad: Nortura genererer også organisk avfall, dette dekkes ikke av gjeldende rapport men vil inkluderes i 2023 rapporteringen
306-2	Håndtering av betydelige avfallsrelaterte påvirkninger	s. 51
306-3	Total mengde avfall generert per kategori	s. 51
306-4	Avfall som ikke går til deponi	s. 51
306-5	Avfall som går til deponi	s. 51
GRI 303 Vann og avløp		
303-1	Interaksjoner med vann	delvis s. 51
303-2	Håndtering av påvirkning på utslipp til vann	delvis s. 51
303-3	Vannuttak	delvis s. 51
303-4	Utslipp til vann	delvis s. 51
303-5	Vann forbruk	delvis s. 51
PLAST OG EMBALLASJE		
GRI 301 Materialer		

Innledning

Bærekraft i Nortura

Trygg og sunn mat

Mat på naturens premisser

Et livskraftig landbruk

Produsert på en ansvarlig måte

Omsorg for mennesker og dyr

I nært samarbeid med andre

Rapporteringsindeks

Referanser

301-1	Emballasjeforbruk (volum og emballasjemateriale)	s. 53
301-2	Bruk av resirkulert materiale	s. 53
SPORING OG TRANSPARENS		
Egen indikator		
Egen indikator	Antall produkter med tilgjengelig sporing	Finn mitt egg, s. 54
ARBEIDSFORHOLD OG ARBEIDSRETTIGHETER		
GRI 401 Medarbeidere		
401-1	Totalt antall og rate nyansettelser (alder og kjønn) Totalt antall og rate turnover (alder og kjønn)	s. 58
401-2	Ytelser gitt til heltidsansatte som ikke gis til midlertidige eller deltidsansatte	s. 58
HELSE, MILJØ OG SIKKERHET		
GRI 403 Helse, miljø og sikkerhet		
403-1-a	Beskrivelse av virksomhetens HMS-system og hvorvidt dette er basert på lover og forskrifter	s. 59
403-1-a	Hvem som omfattes av virksomhetens HMS-system	s. 59
403-2	Beskrivelse av virksomhetens prosess for å identifisere risiko for arbeidsrelaterte skader, ulykker og sykdom	<p>Nortura har strenge krav til at alle arbeidsoperasjoner og utstyr skal risikovurderes før oppstart, og at man skal identifisere farer ved ordinær drift, montering, demontering, renhold, vedlikehold, reparasjoner, driftsforstyrrelser og tekniske problem. Risikovurdering er grunnmuren i vårt HMS-arbeid hvor resultatene benyttes til å prioritere og gjennomføre tiltak for å redusere risiko ved å utvikle nye instruks, gjennomføre andre opplæringstiltak eller andre tiltak på lokalt eller sentralt nivå.</p> <p>Hele vårt HMS styringssystem er på høring i organisasjonen ved jevne mellomrom. Norturas risikostyringsprosess er basert på ISO 31000. Modellen for risikovurdering er basert på NS 5814 og det benyttes i hovedsak Bow-Tie modellen for gjennomføring.</p> <p>I Nortura har alle plikt og rett til å stanse farlig arbeid og finne alternative løsninger ved umiddelbar fare for liv og helse. Dette er beskrevet i vårt styringssystem, forankret i Nortura Produksjon sin strategi og fremhevet i rollebeskrivelsen til verneombud.</p> <p>Våre medarbeidere kan benytte vårt digitale avvikssystem GIPS eller manuelle papirblokker for å rapportere om farlige forhold, HMS hendelser og ulykker.</p> <p>Vi gjennomfører rotårsaksanalyse ved bruk av fem-ganger-hvorfor ved arbeidsrelaterte hendelser og skader for å identifisere og iverksette forebyggende tiltak. Arbeidsulykker krever også oppdatering/evaluering av risikovurdering på aktuelt område/prosess.</p> <p>HMS er et tydelig ledelsesansvar i Nortura, og en del av ansvaret til alle ledere. Som støtte har vi etablert verneombud på alle avdelinger som representerer arbeidstakere, og hver fabrikk/lokasjon har hovedverneombud med støtte fra konsern-hovedverneombud.</p> <p>Nortura har også HMS-koordinatorer som representerer ledelsen i HMS arbeidet. HMS koordinator er en pådriver for å arbeide systematisk med HMS og bidra til at vårt HMS-styringssystem etterleves.</p> <p>Nortura er pålagt bedriftshelsetjeneste. Vi har en todelt ordning med intern bedriftshelsetjeneste og ekstern leveranse. Alle våre lokasjoner er dekket av denne ordningen, som er godkjent av Arbeidstilsynet i forhold de kravene som stilles til kompetanse, kvalitetssystem og sammensetning av farlig personal som beskrevet i FOR-2022-01-10-35. Bedriftshelsetjenesten ledes av Fagsjef HMS som er overordnet ansvarlig for vedlikehold av HMS styringssystem.</p>
403-3	Bedriftshelsetjeneste	

Innledning

Bærekraft i Nortura

Trygg og sunn mat

Mat på naturens premisser

Et livskraftig landbruk

Produsert på en ansvarlig måte

Omsorg for mennesker og dyr

I nært samarbeid med andre

Rapporteringsindeks

Referanser

403-4	Medarbeidernes medvirkning i HMSarbeidet	<p>Beslutninger som påvirker HMS behandles i lokale arbeidsmiljøutvalg (AMU) som er en partssammensatt gruppe bestående av like mange representanter fra arbeidstaker og arbeidsgiver med Bedriftshelsetjenesten som nøytral deltaker.</p> <p>Beslutninger på konsernnivå besluttet av Konsern-AMU og ved noen tilfeller konsernledelsen og konsernstyret. For øvrig gjennomføres det høring av betydelige endring av HMS styringssystem, og representanter fra relevante fagområder og vernetjenesten og bedriftshelsetjenesten deltar på utarbeidelse og gjennomføring av HMS-tiltak. Informasjon om aktuelle tiltak, planer og ikke minst hendelser og fokusområder, er til enhver tid tilgjengelig i styringssystem og på kommunikasjonsplattformer som SharePoint og Yammer. Det utarbeides regelmessig HMS-rapport (hver 14.dag).</p> <p>Arbeidsmiljøutvalg er etablert på alle lokasjoner/fabrikker hvor dette er et krav etter FOR-2022-03-11-373. Det gjennomføres minst fire møter hvert år og utvalget tar opp arbeidsmiljøspørsmål på eget initiativ eller etter anmodning fra et enhver annen arbeidstaker</p>
403-5	Beskrivelse av virksomhetens opplæring av medarbeidere knyttet til HMS	<p>Nortura gjennomfører HMS opplæring «Trygg på jobben» for alle som arbeider i drift eller støttefunksjon i Nortura. Alle ledere (også 1.linjeledere/baser), verneombud og tillitsvalgte samt medlemmer i arbeidsmiljøutvalg skal ha HMS-grunnopplæring som tilsvarer 40-timer. Kravet gjelder også for stedfortredere, herunder vara for verneombud, tillitsvalgte og AMU-medlemmer.</p> <p>Det skal gjennomføres årlig temabasert HMS-gjennomgang for operatører og som skal kunne gjennomføres i løpet av 1-2 timer.</p> <p>Alle arbeidstakere skal ha den opplæringen som er nødvendig for at arbeidet skal utføres på en sikker måte, f.eks. gjennom ettpunkts-leksjoner (EPL`er), og skal gjøres kjent med ulykkes- og helsefarer forbundet med arbeidet. Opplæringen skal dokumenteres.</p> <p>Hvis det skal utføres arbeid som kan innebære særlig fare for liv eller helse, skal det utarbeides en skriftlig instruks om hvordan arbeidet skal utføres og hvilke sikkerhetstiltak som skal iverksettes. Det kan kun brukes arbeidstakere med dokumentert opplæring ihht denne instruksen.</p>
403-6	Fremme av arbeidstakernes helse	<p>Nortura har en rekke ordninger for å fremme våre medarbeideres helse. Det innebærer blant annet tilgang til gratis trening på våre anlegg eller eventuelt en refusjon av treningsavgift for anlegg som ikke har dette. I tillegg er det en ordning for refusjon av kostnader til behandling hos for eksempel kiropraktor og tilrettelegging ved anskaffelse av briller eller spesielt fottøy.</p> <p>Nortura har også gode forsikringsordninger. Alle som gjør et arbeid, er dekket av yrkesskadeforsikringen. Vi har også forsikring for annen ulykke, annen sykdom, gruppeliv og reiseforsikring.</p>
403-7	Forebygging og reduisering av helse- og sikkerhetspåvirkning på arbeidsplassen	<p>Basert på risikovurderinger kartlegges tiltak som vil redusere risiko. Det er mulighet til å utarbeide investeringsøknader som kan gi en betydelig HMS gevinst ved å redusere negative skadevirkninger av vårt arbeid. Det er i stor grad knyttet til investeringer av nytt utstyr med økt automatisering og robotisering for å redusere farene med nærhet mellom menneske og maskin.</p> <p>I andre tilfeller kartlegges det beste-praksis på tvers av konsernet for å utarbeide enkle og tydelige sikkerhetsinstrukser som vi gir opplæring i for å redusere risikoen ved våre arbeidsoppgaver så langt som praktisk mulig.</p>
403-8	Arbeidstakere dekket av et styringssystem for helse og sikkerhet på arbeidsplassen	<p>a. i.s. 59</p> <p>a. ii. Ikke verifisert</p> <p>a.iii. Ikke verifisert</p> <p>b. NA</p> <p>c. NA</p>

Innledning
Bærekraft i Nortura
Trygg og sunn mat
Mat på naturens premisser
Et livskraftig landbruk
Produsert på en ansvarlig måte
Omsorg for mennesker og dyr
I nært samarbeid med andre
Rapporteringsindeks
Referanser

403-9	Rapporter antall arbeidsrelaterte skader og ulykker, og beskriv vanligste typer skader/ulykker og resulterte timer fravær fra arbeid	<p>a & b s. 59</p> <p>c. Det er identifisert høy-risiko områder på tvers av vår virksomhet basert på gjennomførte risikovurderinger og registrerte hendelser. Høy-risiko-hendelse vurderes ut ifra skadepotensial. Hendelser som kunne medført skade med varig arbeidsuførhet eller dødsfall (kategori 4 og 5) tilsvarer høy-risiko-hendelser. Kontakt med levende dyr er et eksempel på identifisert fare som kan være høy-risiko. Her er det blant annet i 2022 gjennomført en oppdatert risikovurdering og avviklingsstrategi for storfe med lange/vide horn utover bogbredde. Dette vil eliminere denne arbeidsoperasjonen som har vært en kilde til flere høy-risiko-hendelser.</p> <p>d. Det er ikke mulig å liste opp alle tiltak som er gjennomført for å redusere arbeidsrelaterte farer i Nortura. Det er registrert 4462 hendelser hvor tiltak er registrert i vårt avvikssystem, GIPS.</p> <p>e. H1-verdi for 2022 er beregnet til 20,47 basert på 129 skader med fravær og 6302378 arbeidstimer. Multiplikasjonsfaktor er 1000000</p> <p>Antall omkomne pga arbeidsrelatert skade: ikke aktuelt</p> <p>Antall høy-risiko-hendelser: $49 / 6302378 * 1000000 = 7,77$</p> <p>Antall arbeidsrelaterte fraværsskader: $129 / 6302378 * 1000000 = 20,47$</p> <p>f. NA</p> <p>g. NA</p>
403-10	Arbeidsrelatert dårlig helse	<p>a.i. 0 dødsfall</p> <p>a.ii. 160 fravær grunnet arbeidsrelatert skader</p> <p>b.i. 0 dødsfall</p> <p>b.ii. 30 fravær grunnet arbeidsrelatert skader</p> <p>c. Arbeidsmiljøfaktorer som ikke er skader, blir rapportert på samme måte. Årsaker og tiltak blir beskrevet i vår skadebase GIPS. I tillegg gjennomføres det årlig kartlegging av arbeidsmiljø med påfølgende krav om tiltaksplan etter medarbeiderundersøkelse</p> <p>d. NA</p>

LIKESTILLING OG DISKRIMINERING
GRI 405 Likestilling og mangfold

405-1	Andel medlemmer av virksomhetens øverste styrende organer og ansatte, brutt ned på kjønn og alder	s. 60
405-2	Forholdet mellom grunnlønn og avlønning av kvinner og menn	s. 60

GRI 406 Ikke-diskriminering

406-1	Hendelser med diskriminering og korrigerende tiltak iverksatt	s. 60
-------	---	-------

DYREVELFERD
BBFAW REPORTING METRICS - Benchmark Questions

Management Commitment & Policy

1	Does the company acknowledge farm animal welfare as a business issue?	Dyrevelferd, Ledelsens tilnærming
2	Does the company publish an overarching farm animal welfare policy (or equivalent)?	Dyrevelferd, Ledelsens tilnærming
3	Does the policy statement provide a clear explanation of scope?	Dyrevelferd, Ledelsens tilnærming
	a. Geographic scope,	Policy for oppfølging av dyrevelferd

Innledning

Bærekraft i Nortura

Trygg og sunn mat

Mat på naturens premisser

Et livskraftig landbruk

Produsert på en ansvarlig måte

Omsorg for mennesker og dyr

I nært samarbeid med andre

Rapporteringsindeks

Referanser

	b. Species scope	Policy for oppfølging av dyrevelferd
	c. Product scope	Policy for oppfølging av dyrevelferd
4	Does the company have a clear position on the avoidance of close confinement and intensive systems for livestock (e.g. sow stalls, concentrated animal feeding operations (CAFOs or feedlots), permanent housing for dairy cows, farrowing crates, single penning, battery cages, tethering, veal crates, force feeding and, for finfish, high stocking densities and close confinement of solitary finfish species, e.g. turbot)?	Fra Norturas dyrevelferdserklæring: Bruk av fiksering og trang oppstalling med begrensede bevegelsesmuligheter skal minimeres.
5	Does the company have a clear position on the provision of effective species-specific environmental enrichment?	Fra Noruras dyrevelferdserklæring: Nortura skal jobbe for økt bruk av miljøberikning og økte muligheter for naturlig adferd hos alle dyreslag. Alle fjørfe i Norturas verdikjede skal ha tilgang til miljøberikning. Alle griser i Norturas verdikjede skal tildeles rotmateriale for å kunne få utløp for naturlig adferd.
6	Does the company have a clear position on the avoidance of products from farm animals subject to genetic engineering or cloning and/or their progeny or descendants throughout its products?	Fra Noruras dyrevelferdserklæring: Råvarer fra genmodifiserte og klonede dyr og deres avkom skal ikke inngå i Norturas produkter.
7	Does the company have a clear position on the avoidance of growth promoting substances?	Fra Noruras dyrevelferdserklæring: Vekstfremmende substanser skal ikke brukes på dyr som skal inngå i Norturas verdikjeder.
8	Does the company have a clear position on the reduction or avoidance of antibiotics for prophylactic use?	Fra Noruras dyrevelferdserklæring: Antibiotika skal kun brukes når foreskrevet av veterinær til syke dyr, og skal ikke brukes forebyggende (profylaktisk) eller som vekstfremmer. Medisinbruk skal registreres og rapporteres.
9	Does the company have a clear position on the avoidance of routine mutilations (castration, teeth clipping, tail docking, toe clipping, dehorning, desnooding, de-winging, disbudding, mulesing, beak trimming or tipping, fin clipping)?	Fra Noruras dyrevelferdserklæring: Rutinemessige inngrep av ikke-medisinske årsaker slik som: halekupering, tannklipping, nebbtrimming av kylling, slaktekalkun og verpehøns, de-snooding, vingeklipping, tå-klipping av fjørforeldredyr, mulesing, kastrering (med unntak for svin og storfe), skal ikke forekomme. Øvrige kirurgiske inngrep av ikke-medisinske årsaker skal så langt som mulig unngås. Nødvendige inngrep skal utføres av veterinær, med bedøvelse og smertelindring.
10	Does the company have a clear position on the avoidance of meat from animals that have not been subjected to pre-slaughter stunning, or (in the case of finfish) meat from animals that have not been rendered insensible?	Fra Noruras dyrevelferdserklæring: Alle dyr skal bedøves før avlivning, dette gjelder også ved religiøs slakting og for import-varestrømmer.
11	Does the company have a clear position on the avoidance of long-distance live transportation?	Fra Noruras dyrevelferdserklæring: Transporter av slaktedyr skal planlegges slik at transporten ikke varer lenger enn maksimalgrensen på 8 timer. Lange transporter er kun tillatt i enkelte regioner der det er nødvendig ut fra geografi.
Governance and management		
12	Has the company assigned management responsibility for farm animal welfare to an individual or specified committee?	Dyrevelferd, Slik jobber vi, figur: Ansvaret for oppfølging av Norturas dyrevelferdsarbeid
	a. Management responsibility	Dyrevelferd, Slik jobber vi, figur: Ansvaret for oppfølging av Norturas dyrevelferdsarbeid
	b. Board or senior management responsibility	Dyrevelferd, Slik jobber vi, figur: Ansvaret for oppfølging av Norturas dyrevelferdsarbeid
13	Has the company set objectives and targets for the management of farm animal welfare?	Dyrevelferd, Mål 2030
14	Does the company report on its performance against its animal welfare objectives and targets?	Dyrevelferd, resultatrapportering og denne indeks
15	Does the company describe its internal processes for ensuring that its farm animal welfare policy is effectively implemented?	Dyrevelferd, Slik jobber vi
	a. Employee training	Dyrevelferd, Slik jobber vi

Innledning

Bærekraft i Nortura

Trygg og sunn mat

Mat på naturens premisser

Et livskraftig landbruk

Produsert på en ansvarlig måte

Omsorg for mennesker og dyr

I nært samarbeid med andre

Rapporteringsindeks

Referanser

	b. Actions taken in the event of non-compliance	Dyrevelferd, Slik jobber vi
16	Does the company describe how it implements its farm animal welfare policy (or equivalent) through its supply chain?	Dyrevelferd, Slik jobber vi
	a. Does the company describe how it implements its farm animal welfare policy (or equivalent) through its supply chain via supplier contracts?	Dyrevelferd, Slik jobber vi
	b. Does the company describe how it implements its farm animal welfare policy (or equivalent) through its supply chain via monitoring and auditing?	Dyrevelferd, Slik jobber vi
	c. Does the company describe how it implements its farm animal welfare policy (or equivalent) through its supply chain via education and support?	Dyrevelferd, Slik jobber vi
17	Does the company assure its welfare scheme to a prescribed standard?	Dyrevelferd, Slik jobber vi
Innovation and leadership		
18	Is the company currently investing in projects dedicated to advancing farm animal welfare practices within the industry?	Dyrevelferd, Slik jobber vi
	a. Involvement in research and development	Dyrevelferd, Slik jobber vi
	b. Involvement in industry or other initiatives	Dyrevelferd, Slik jobber vi
19	Does the company promote higher farm animal welfare to consumers through education and/or awareness-raising activities?	No
Performance reporting and impact		
20	Does the company report on the proportion of animals (or volume of fresh or frozen animal products and its ingredients) in its global supply chain that is free from close confinement (i.e. those in barn, free-range, indoor group housed, indoor free-farrowing, outdoor bred/reared)?	Ja, se under spørsmål 28 og 29 Slaktekylling og kalkuner: Frittgående system: 100 %
21	Does the company report on the proportion of animals in its global supply chain that is provided with effective species-specific enriched environments?	Gris tilgang til rotmateriale: 2022: Meget bra bruk: 41,4 % Tilfredsstillende bruk: 57,4 % Dårlig og må følges opp: 1,2 % 2021: Meget bra bruk: 43,7 % Tilfredsstillende bruk: 53,7 % Dårlig og må følges opp: 2,6 % Verpehøns, slaktekylling og kalkun: 100 % skal ha tilgang til miljøberikning
22	Does the company report on the proportion of animals in its global supply chain that is free from routine mutilations (i.e. castration, teeth clipping, tail docking, toe clipping, dehorning, desnooding, de-winging, disbudding, mulesing, beak trimming/tipping, fin clipping)?	Halekupering: 100 % av norsk gris, storfe og småf som leveres til Nortura er fri for halekupering. Tannklipping: Det er forbudt å rutinemessig klippe tenner på gris. Dette gjelder for 100 % av norsk gris som leveres til Nortura. Kastrering: I Norge kastreres flestepartene av rånene med unntak av avlsrånere. Ved kirurgisk kastrering av gris skal inngrepet utføres av veterinær og det skal brukes bedøvelse og langtidsvirkende smertestillende. Immunkastrering er et alternativ til kirurgisk kastrering. Andelen immunvaksinerte rånere utgjorde 2,6 % (2,2 %) av slaktegrisen levert til Nortura i 2022 (tall for 2021 angitt i parentes). Nebtrimmet, tåklipping, vingeklipping, fjerning av hudflappen overfor nebbet (desnooding): Det er forbudt å fjerne kroppsdeler på fjørfe i Norge.
23	Does the company report on the proportion of animals (including finfish) in its global supply chain that is subject to pre-slaughter stunning?	100 % av slaktedyrene i Norturas verdikjeder bedøves før avlivning.
24	Does the company report on the proportion of animals (excluding finfish) in its global supply chain that is ineffectively stunned, i.e. is subject to back-up or repeat stunning?	Andel back up-bedøving Storfe: 0,12 % Småfe: 0,90 % Svin: 0,51 %

Innledning
Bærekraft i Nortura
Trygg og sunn mat
Mat på naturens premisser
Et livskraftig landbruk
Produsert på en ansvarlig måte
Omsorg for mennesker og dyr
I nært samarbeid med andre
Rapporteringsindeks
Referanser

25	Does the company report on the average, typical or maximum permitted live transport times for the animals in its global supply chain?	Dyrevelferd, resultatrapportering transport tabeller
26	Does the company report on welfare outcome measures (i.e. measures linked to the physical, emotional and/or behavioural wellbeing of animals)?	Dyrevelferd, resultatrapportering velferdsparametre tabeller
27	Does the company provide an explanation of progress and trends in performance (either in terms of input measures or welfare outcome measures)?	Ja
28	What proportion of laying hens (for shell eggs and fresh/frozen products and ingredients) in the company's global supply chain is cage-free?	Verpehøns: Frittgående system: 97 % Tilgang til uteareal: 3 % Miljøinnredning: 3 % (Innredede bur hvor hønene går i grupper på 7 til 42 høner)
29	What proportion of fresh/frozen pork products and ingredients in the company's global supply chain is sourced from pigs that are free from sow stalls?	75 %
30	What proportion of fresh/frozen milk or milk products and ingredients in the company's global supply chain is sourced from cows that are free from tethering?	I.a.
31	What proportion of broiler chickens for own-brand fresh/frozen products and ingredients in the company's global supply chain is reared at lower stocking densities (specifically, 30 kg/m ² or less)?	21 %
32	What proportion of laying hens in the company's global supply chain is free from beak trimming or tipping?	100 %
33	What proportion of pigs in the company's global supply chain is free from tail docking?	100 %
34	What proportion of dairy cows in the company's global supply chain is free from tail docking?	100 %
35	What proportion of the company's supply of chicken meat (fresh/frozen/processed and ingredient) comes from strains of birds with improved welfare outcomes and with a slower growth potential (defined as <55g/d averaged over the growth cycle according to the breeding company specification)?	1,25 %
36	What proportion of animals (including fin fish) in the company's global supply chain is pre-slaughter stunned?	100 %
37	What proportion of animals (excluding fin fish) in the company's global supply chain is transported within specified maximum journey times?	Andel innenfor makstid Storfe: 99,22 % Småfe: 99,76 % Svin: 99,42 %

PARTNERSKAP OG SAMARBEID
Egen indikator

Egen indikator	Antall interessent dialoger gjennomført	To interessent dialoger gjennomført ila. 2022
----------------	---	---

Innledning**Bærekraft i Nortura****Trygg og sunn mat****Mat på naturens
premisser****Et livskraftig landbruk****Produsert på en
ansvarlig måte****Omsorg for
mennesker og dyr****I nært samarbeid
med andre****Rapporteringsindeks****Referanser****ANSVARLIG LEVERANDØRSTYRING****GRI 308 Miljøvurdering leverandører**

308-1	Nye leverandører som ble vurdert for miljøkriterier	delvis s. 72
-------	---	--------------

308-2	Negative miljøpåvirkninger i forsyningskjeden og tiltak iverksatt	delvis s. 72
-------	---	--------------

GRI 414 Sosial evaluering leverandører

414-1	Nye leverandører som ble vurdert for sosiale kriterier	delvis s. 72
-------	--	--------------

414-2	Negative sosiale påvirkninger i forsyningskjeden og tiltak iverksatt	delvis s. 72
-------	--	--------------

Referanser

	side	ref #	referanse
Innledning	14	1	UN Food and Agriculture Organization (FAO), How to Feed the World in 2050
	14	2	Regjeringen Matsikkerheit
Bærekraft i Nortura	14	3	Norges Bondelag – Mat og produksjon
	15	4	Landbruksdirektoratet Markedsregulatorer Kjøtt og egg
Trygg og sunn mat	20	5	UN-sambandet, UN Global Compacts bærekraftsmål: God helse og livskvalitet
	20	6	Astrup A., et al. Saturated Fats and Health: A Reassessment and Proposal for Food-Based Recommendations: JACC State-of-the-Art Review. JACC 2020.
Mat på naturens premisser	20	7	Lescinsky H., et al. Health effects associated with consumption of unprocessed red meat: a Burden of Proof study. Nature medicine, 2022.
	20	8	World Cancer Research Fund/American Institute for Cancer Research. Diet, Nutrition, Physical Activity and Cancer: A Global Perspective.; 2018.
	20	9	Universitetet i Oslo, Mattilsynet, Helsedirektoratet, Norkost 3 - En Landsomfattende Kostholdsundersøkelse Blant Menn Og Kvinner i Norge i Alderen 18-70 År, 2010-11. Oslo; 2011.
Et livskraftig landbruk	20	10	Universitetet i Oslo, Mattilsynet, Helsedirektoratet, folkehelsedirektoratet. Ungkost 3 – Landsomfattende kostholdsundersøkelse blant elever i 4. og 8. klasse i Norge, 2015.
	20	11	Risiko for jodmangel i Norge, Risiko for jodmangel i Norge – Identifisering av et akutt behov for tiltak
Produsert på en ansvarlig måte	20	12	Monfort-Pires M., et al. Classification of Common Food Lipid Sources Regarding Healthiness Using Advanced Lipidomics: A Four-Arm Crossover Study. MDPI 2023.
	24	13	Miljøstatus Norske utslipp og opptak av klimagasser
Omsorg for mennesker og dyr	27	14	NVE klimadeklarasjon for fysisk levert strøm
	29	15	SSB Forurensning og klima Utslipp til luft
	29	16	IPCC Climate Change 2022: Mitigation of Climate Change, Summary for Policymakers
I nært samarbeid med andre	29	17	Bioforsk Rapport Bioforsk Report Vol. 5 Nr. 162 2010 CO₂-opptak i jord og vegetasjon i Norge
	29	18	Henrik Grythe and Susana Lopez-Aparicio: The whom why ad where of Norway's CO₂ emissions from tourist travel. Environmental Advances Volume 5, October 2021, 100104
	29	19	Statens vegvesen. Kjøretøy og drivstoff
Rapporteringsindeks	29	20	FIFA WORLD CUP Qatar 2022 – Greenhouse gas accounting report, page 23
	29	21	Ung.forskning liker aller folk i hele verden sjokolade
	29	21	News medical life sciences Impact of Chocolate on our Climate
Referanser	29	22	2021 Vinmonopolets års- og bærekraftsrapport
	29	23	Kartlegging av utslipp fra fiskeri og havbruk i Norge (zerokyst.no)
	29	24	Statens selskaper står for ti ganger Norges utslipp – Energi og Klima
	29	33	Albedoeffekten – den glemte faktoren i klimaregnskapet Buskap
	32, 33	25	NINA Rapport Naturindeks for Norge 2020 Tilstand og utvikling for biologisk mangfold
	32	26	Artsdatabanjen Antall arter på Rødlilsta
	32	27	SABIMA Blomster og bier vil ha dyr på beite
	33	28	NIBIO Tiltaksveileder for landbruket – klimagassutslipp
	37	29	NORGES BONDELAG Slik vil Bondelaget måle inntektene i jordbruket
	37	30	SSB Fakta om Jordbruk Bønder
46	31	Hovedrapport 2020 Bransjeavtalen om reduksjon av matsvinn	
71	32	SEGES INNOVATION Overraskende høy metanreduksjon med foderadditivet Bovaer i praksisforsøg	

Foto:

Bamsrudlåven s. 39
Benjamin Fjerdingsstad s. 26, 62
Curtis Wool s. 44
Den Magiske Fabrikken s. 25, 26
Espen Solli s. 39
Grethe Ringdal s. 62
Gunnar Klingwall s. 51
Håvard Simonsen s. 14, 22, 26
Jonas Been Henriksen s. 71
Josefin Linder s. 22
Kilian Munch s. 4, 16, 70
Kirsty McKinnon s. 34
Klimasmart landbruk s. 31
Matsentralen s. 48
Moxey s. 25, 44
Norilia s. 43

Provit s. 44
Pål Engh s. 54, 58, 61, 64
Scanstockphoto s. 33
Shutterstock s. 17
Siw Sandberg Holter s. 33
Sporenstrek s. 7, 21
Stavmarken Gård og Pølsemakeri s. 39
Steve Halsetønning s. 23
Stjernøylam s. 39
Sune Eriksen s. 43, 44, 45
Tor Lindseth s. 4
UN Global Compact s. 4, 69
Øivind Haug s. 4, 19, 31, 35, 41, 46, 47, 50,
56, 62

Design og layout:

Fantastiske Osberget

Nortura SA
Postboks 360, Økern,
0513 Oslo

Besøksadresse
Lørenveien 37
0585 Oslo

Orgnummer
938 752 648

nortura.no

